

Hyppeln

EN DEL AV ÖNS HISTORIA

Sammanställd av

SIV CLASSON NORMA KARLSSON HJÖRDIS HANSSON RUNE HANSSON

Hembygdsprojekt

1991

krigstiden 1939 - 1945

Hyppehn
– en del av öns historia

ISBN 91-630-0856-4

Risbergs Tryckeri AB, Uddevalla 1991

Innehållsförteckning

sid.	
7	Sång till Hyppeln
9	Introduktion
10	Fisket under kriget
12	Arne berättar
14	Rune berättar
15	Alvar berättar
19	Krigsminnen av Reinhold Karlsson
21	Alfred berättar
22	Öckeröbåten Inez förlisning
23	Tidningsartiklar om sjöslag
27	Drivmedelsransonering
29	Vestfalens förlisning
31	Minor vid land
34	Min visa
36	Skyddsrum och mörkläggning
37	Store Vale
40	Evakueringsplaner
42	Ella berättar
45	Ransoneringskort
49	Episod i ransoneringsstider
50	Finlandsbarn
55	Isvintrar
59	En annorlunda fångst
61	Auktion
63	Lokalen
66	Cabareprogram
68	Gubbvalsens
69	Freden

70	Inledningsvisa 1985
73	Ett tragiskt beredskapsminne
76	Mina i trålen
77	Del av öns historia
78	Att bo på en liten ö
82	Livet på en pytteliten ö
83	Strandkassan
85	Hamnföreningen
91	S.V.C.
98	Krabbfiske
106	Fotbollsplaner
115	Trafiken i stort
120	Hygien, vatten och avlopp
121	Social och sjukvård
124	Stadsresor
128	Badgäster jag minns
130	Kristna seder och bruk
132	Flickornas arbetssituation
134	Jordbruk
137	Männens arbetskläder
139	Kvinnornas klädsel på 1930-talet
140	Gammaldags maträtter
143	Skrock och skrönor
144	Väderleksutsikter
145	Lovisa berättar
150	Gamla brev
155	Skolkort

Sång till Hyppeln

Melodi: *En sjöman älskar havets våg*

När Hyppeln steg ur havets våg
och havet var ungt
slog glädjen ut i skaparhåg
i arbetet tungt:
Se här
- se här!
En tjugande ö
för mänskan att bo och dö.

Den smyckades, den lades fast
med klippor och sten
och skönt i skydd för stormars kast
stod alm och syren.
Var ek
- var ek -
fick egen fason -
- och arla och gök fick ton.

Och ungdoms ö blev gamlas ö
och ungdoms igen.
Vid sus av vind, vid sång av sjö
fick mången sin vän.
Hallå!
Gutår!
Här klang nog ett glas.
Men glädjen slogs ej i kras.

Ack, håll din ton i tiden hän
du glädjenes ö.
Din sommarö i Bohuslän
- med vinter med snö!
Ditt hav
- ditt hav -
din blommande strand -
och vänskapens tusen band.

Skriven av Margit Carlander

I mitten på 1950-talet.

Introduktion

När vår hembygdsbok kom i tryck år 1984 hade vi arbetat i en studiecirkel, med många intresserade deltagare. Men på grund av tidspress fick vi inte med så mycket som vi hade önskat. Vi fortsatte sedan med krigstiden 1939-1945 och fick in ganska mycket material genom intervjuer och bandinspelningar. Vi samlades i församlingshemmet en gång i veckan. Det var många som mindes episoder och händelser från den tiden.

På hösten 1985 uppfördes en soaré med sånger och sketcher, som handlade om krigstiden. Den blev mycket uppskattad.

Arbetet har legat nere några år, men så beslöt vi att försöka sammanfatta det insamlade materialet. Två av dem som varit med och bidragit med många minnen är nu borta, bröderna Reinhold och Sigvard Karlsson. Vi är tacksamma för det vi har fått förmedlat genom dem. Det kanske kan synas obetydligt det vi försökt berätta men vi hoppas att kommande generationer skall få en inblick i hur man levde på Hyppeln till vardag och fest förr i tiden.

Siv Classon, Norma Karlsson, Hjördis Hansson och Rune Hansson.

Siv Classon
Hjördis Hansson

Norma Karlsson
Rune Hansson

Fisket under kriget

Under kriget var många fiskare inkallade till militärtjänstgöring. Eftersom de var flera på varje båt som kunde vara borta samtidigt, var det svårt att få fulla besättningar. Det underlättades något av att också fiskebåtar kallades in. Här från Hyppeln var det fiskebåten Ella.

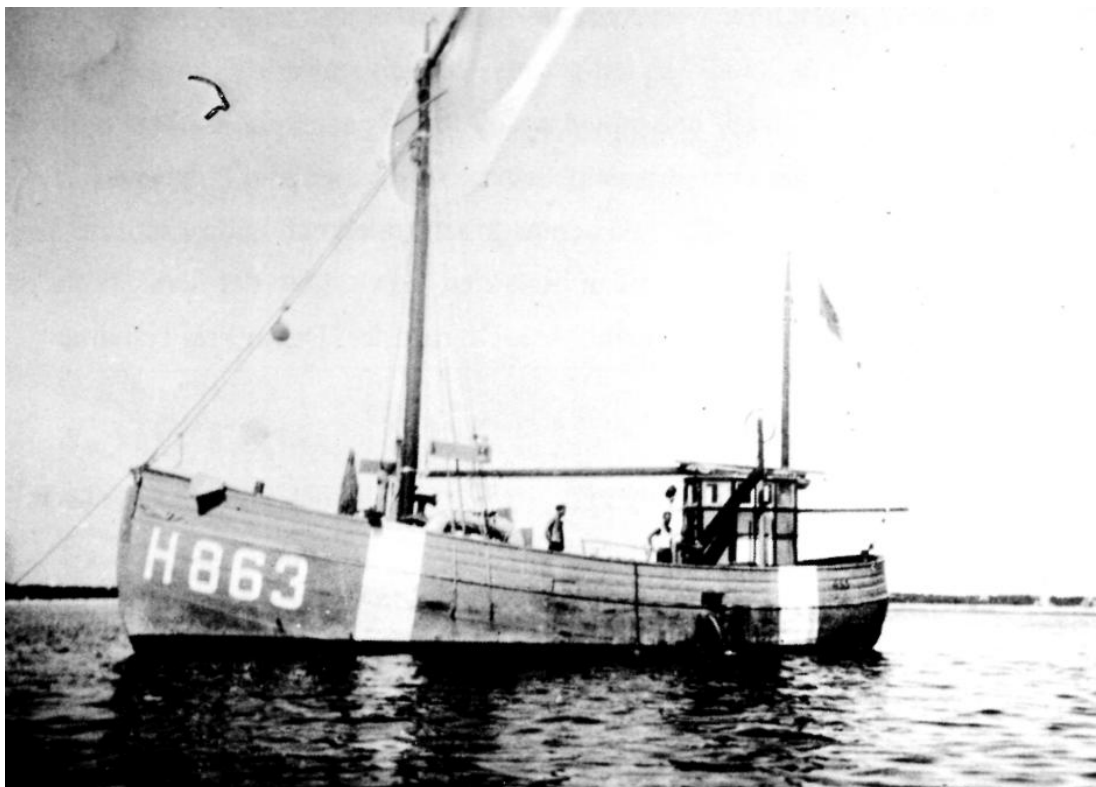
I början av kriget fiskade båtarna närmare svenska kusten innan de blev underrättade om var minbältena låg. Men efterhand fiskades det på de flesta fiskevatten. Makrill fångades med drivgarn och snörpvad, man bedrev krabbfiske med tinor samt trålade sill.

Årsförtjänsten för våra fiskare 1939 låg under 3000 kronor per år men blev bättre under kriget, då priserna på fisk steg betydligt. Och avsättningen för all slags fisk var god. Det fiskades även måsar och alkor med krok som sedan såldes i fiskhamnen. Alkor betalades med 1 krona stycket.

Fiskarna fick extra tilldelning av matvaror till proviant ombord, som köptes i firman Albert Magnusson, vars affär låg strax utanför fiskhamnsporten.

Fiskebåtarna tog stora risker, när de fiskade och på sina färder till och från fiskeplatserna. Det var inte bara förankrade minor som låg i bälten, utan det fanns också drivande minor som låg utspridda över stora områden. Därför var det många båtar som minsprängdes och många fiskare omkom.

Från Hyppeln var det ingen som förolyckades, men flera fiskares berättelser vittnar om att även våra båtar varit utsatta för farliga situationer.

GG 466 Ella i kronans tjänst.

Så här var fiskebåtarna målade under kriget.

Arne berättar

Den 9 april 1940:

Vi hade legat i Hirtshals med "Norden" över natten och gick ut tidigt på morgonen. Vi fiskade med silltrål då och hade satt trålen och höll på att dra. Vi hade ingen radio ombord vid den tiden. Rätt som det var kom det flera "hötta" - nordbohuslänska båtar - och styrde mot oss. De ropade: "Det är krig tyskarna har gått in i Danmark och Norge."

Då skyndade vi oss att hala in trålen, för att bege oss hemåt. Gubbarna sa att vi får styra nordligt, de var rädda för att det skulle ligga minor som under första kriget. När det klarnade upp såg vi många tyska flygplan över oss, de var antagligen på väg till Norge, men vi kom oss lyckligt hem. Sedan låg vi hemma en tid innan vi gick ut igen med makrillgamen.

Ja, det var många episoder under kriget. Vi klarade oss för minor, fast det var nära många gånger. En gång såg vi en stor ångbåt som blev minsprängd inte långt ifrån oss. En annan gång kom vi in i en tysk konvoj, de hade ju inga lanternor så vi såg dem inte.

I Hirtshals var hamnen avspärrad efter kl. tio på kvällen, hade man inte hunnit i hamn då, fick man ligga utanför. Vi var sju man på vår båt under kriget. Det fanns inte kojor till alla, så några fick ligga två man i en liten koj. Det kunde bli trångt och varmt ibland, när det eldades så kaminen var röd.

Det låg minor kvar långt efter kriget. 1968 fick vi tre minor i trålen vid olika tillfällen. Och så sent som 1982 fick vi en mina i "löttet" när vi drog i "rännekanten". Den första minan vi fick surrades fast på däck. Vi fortsatte att fiska den dagen och hela natten innan vi anmälde det till militären, som kom ut och mötte oss vid Skalkorgarna. De desarmerade minan ombord innan vi körde in till Nya Varvet. Den andra minan släpade vi in söder om Kalven, där vi möttes av militären.

De ville att vi skulle släpa in den till Nya Varvet, Men eftersom vi skulle ut på kräftfiske igen ville vi inte det. Då skar jag håll på "löttet" så minan kom ut. Militären märkte ut platsen för att kunna ta upp den sedan. De andra två minorna tog tullarna hand om. En sjunkbomb desarmerade vi på däck när vi kommit till Öckerö.

Surrade minan vid relingen

HORNMINA

Forts från första sidan

Den tunga struten dängde med god fart mot luckan och när den öppnade sig såg vi, mitt bland den krossade fångsten av havskräfta, ett le-
rigt föremål med blyhorn här och var — något av hornen hade säkert dunsat i tämligen omilt.

Vad man gör när man plötsligt har en mina mitt på däck? Vi tre ställde oss och tittade på det ovälkomna föremålet. Rädda? Nej, den såg så rostig och gammal ut. Vi tänkte: Man har ju hört att när en mina släpper taget i ankaret så blir den automatiskt desarmerad, ofarlig. Fast man kan ju inte vara säker förstås.

Vi tog ett par tre stroppar och surrade fast minan vid relingen sen vi fått ut den ur trålen. Vi lagade trålen och satte i gång att fiska igen.

Ett tag hade vi nog funderat på att vräka minan i sjön inne på ett berg. Men så tänkte vi: Det är ju en del som fiskar där, kobbefiskarna drar efter bleka och torsk, det kan inte vara roligt för dem att överta den en gång. Så det är väl bäst att få den i land.

Vi fiskade hela natten och gjorde ett drag på morgonen, hela tiden med minan väl surrad invid relingen. Så började det friska i och vi tänkte att det var bäst att få råd innefrån land. Så jag ringde tullaren i Kalvsund och undrade vart vi skulle vända oss. Han ringde Nya

varvet och vid 11-tiden fick vi besked att vi skulle stoppa vid Dynan och vänta på folk som skulle ta hand om minan. Och det gick ju bra alltihop.

BEREDSKAPSBAT

Fiskebåten Zirona är byggd 1933. Under kriget var den "inkallad" vid flottan. Då hette den Bolinder. Skeppare Johannesson: — Hon måtte ha lätt för att få vittring efter minor sen den tiden.

Han tillägger: — Jag undrar om inte det var tyskarna själva som sköt på minan så den sjönk. Under kriget höll de noga utkik efter minor som slet sig. De var rädda om sina egna båtar. Samtidigt var det tydli-
gen en sport för dem att sänka driv-
minor.

Hornmina

Rune Hansson berättar

Den 9 april 1940 låg flera båtar från Hyppeln och trålade mellan Skagen och Paternoster, bland andra Margona och Ella. De såg ovanligt många krigsfartyg denna dag. De såg också hur de danska fiskarna drog upp sina trålar och la sej sida vid sida och pratade med varandra. Fiskarna från Hyppeln började undra vad som hänt.

Ella som hade radio ombord, kom till Margona och talade om att tyskarna gått in i Danmark och Norge. Då tog också vi upp våra trålar och vände hemåt. Båtarna låg iland en längre tid, till dess de fick veta hur minfälten låg utplacerade. De fick också måla namnet och nationalbeteckningen på båtarnas sidor innan de fick ge sig ut och fiska igen.

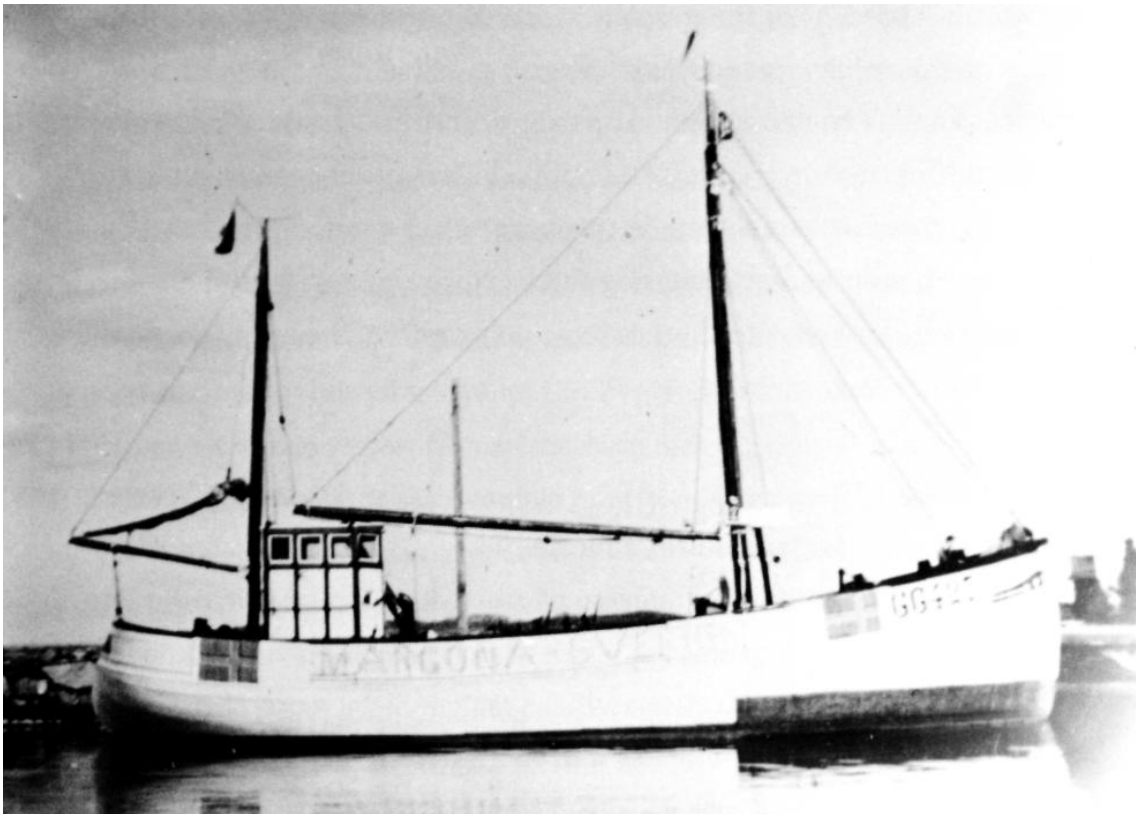
Allt eftersom kriget fortskred blev även läget i Sverige spänt och militären var på sin vakt. När vi skulle till fiskhamnen fick vi passera militära vakter vid Knippla, Björkö och Galtö. En kväll när vi passerat Böttö fyr såg vi ljussignaler från Galtö brygga. Men vi tog ingen notis om det. Plötsligt började dom skjuta och kulorna slog ner för om stammen. Då förstod vi att det var allvar och svängde in mot bryggan. Dom ville kontrollera att vi inte hade utlänningar ombord, då främmande makt kunde använda fiskebåtarna att föra in fientligt sinnade personer i landet.

Alvar Hansson berättar

Det var under krigsåren jag var inte mer än sjutton år gammal. Det fanns inget bestämt klockslag som båtarna fick ge sig iväg ut på måndagsmorgon. Inget så kallat "femdags" som nu. Så när klockan slagit tolv natten till måndag begav vi oss iväg från Hyppeln och styrde väster ut för att fiska makrill.

Algot och jag hade vakten och Algot beordrade mej att styra. Jag blev sömning och nickade till en stund. Då tyckte jag att någon ropade mitt namn men jag såg ingen när jag tittade upp. Jag försökte hålla mej vaken, men än en gång nickade jag till. Då hörde jag mitt namn ropas igen, men ingen fanns i styrhytten. När jag tittade framåt fick jag se en stor mina driva framför stammen, så jag fick styra undan.

Det var någon som räddade våra liv den gången.

Något minnesplock från krigstiden då min tid som yrkesfiskare började. Det har ju gått rätt många år sedan kriget slutade, men ett och annat minns jag.

Vi ungdomar samlades uppe på bergen för att titta på alla tyska båtar, stora konvojer med all slags last, både mat, vapen och ammunition, även militärer skulle jag förmoda. De var eskorterade av krigsfartyg och stävade mot Norge inte så långt utanför svenska gränsen. På kvällen såg det ut som fyrverkeri när de sköt med luftvärnet mot de engelska flygplan som anföll dem. Verkligheten ute bland dom här båtarna var säkert hemsk.

Det var i början av maj 1942 och jag var sexton år. Tyskarna hade ockuperat både Danmark och Norge. Man kan ju undra över att så unga pojkar sändes ut på fiske. Men det var knappt om både det ena och det andra, så man skulle hjälpa till med försörjningen. Det var många som fick göra likadant.

Började på våren med makrillgamen, det kändes spännande. Då vi inte märkte av något särskilt körde vi ut för att sätta garnen. Vi var ungefär VSV Hållö, där man varit många gånger förr. Strax efter att vi satt garnen fick vi se en tysk eskader komma emot oss. Den var på väg norr över och styrde rakt emot den stora garnflottan, det var säkert ett femtiotal båtar. Vi hade turen att ligga så att de stora krigsfartygen passerade ett stycke väster om oss. Men kan man tänka sig. Dessa stora pansarfartyg slog full back, svängde än åt styrbord och än åt babord och manövrerade så att de tog sig ur garnflottan utan att förstöra några nät. Det var beundransvärt.

På vadfisket körde vi längre bort från våra hemmahamnar. Då makrillen som var halva årstidens fiske ändrade art, om man så kan säga. Den fiskades nu på dagen och fångades i början av sommaren på s.k. dyk, sillbollar som makrillen samlades kring. På sensommaren som bruna fläckar eller stimme. Det kunde ibland bli bra fångster. När vi bedrev vadfiske mellan Skagen och Hirtshals passerades vi ofta av tyska patrullbåtar som var bestyckade. Men vi blev bara stoppade en gång ute till havs och då frågade dom bara om vi sett till några drivminor.

Vi hade sett en, vilket vi också sa och visade riktningen var vi hade sett den. De tackade, gjorde honnör och stävade dit. Vi såg också när dom besköt minan tills den sjönk. Så mot oss uppträdde dom mycket bra.

Vi gick in i de danska hamnarna på kvällen. Vi tyckte det kändes bättre. Men vi måste vara inne i tid för varje kväll stängdes Hirtshalshamn med ubåtsnät som det var helt omöjligt att forcera. Alla ombord måste ha personliga pass, förutom båtens fiskepass. Dessa skulle lämnas när vi kom in till tullkajen, det var danska och tyska myndigheter och det var stränga regler. Samma när båtarna skulle ut på fiske igen, då var proceduren motsatt, besättningen och passen granskades och kollades upp.

Kan i detta sammanhang berätta om en händelse i Hirtshals då vi legat i hamnen under natten. Denna händelse kunde ha lett till arkebusering och fångenskap för oss. Vi hade bråttom att komma ut och fiska. Jag kommer inte ihåg vem som hämtade passen och det blev ingen kontroll innan vi stack iväg ut. Detta var mot slutet av veckan, torsdag kanske, ingen av oss tänkte på felet med passen. Vad fångsten blev minns jag inte men vi lämnade den i Göteborg och var hemma över helgen.

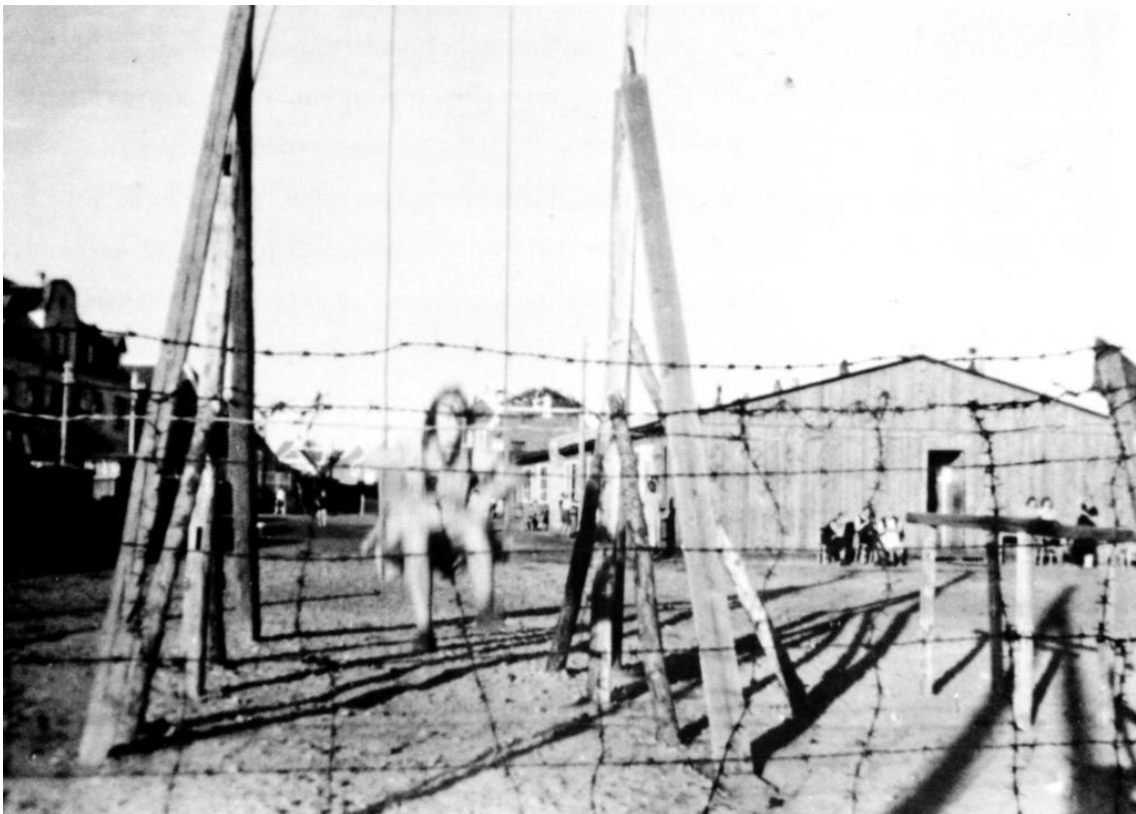
Nästa vecka stävade vi åter väster ut för att fiska men då vinden friskade, bestämde vi oss för att gå in till Hirtshals. Döm om vår bestörtning när höga militärer stod på kajen och väntade på oss. Polischefen och en tysk officer, båda med tjänstevapen, och två tyska soldater med k-pistar i händerna. Alla kom ombord och vi tittade undrande på varandra. Det blev förhör men de kom snart på det klara med att vi inte utgjort någon fara. Men tack och lov att vi gick in till Hirtshals igen. Man hade skickat ut en efterlysning att var man än träffade på oss, ute på havet eller i någon annan hamn, skulle vi tas till fånga. Nu drogs denna snabbt in.

Till en början fick vi gå upp i Skagen eller Hirtshals om vi behövde något men detta stoppades senare. Jag minns särskilt när Reinhold och jag var uppe och såg oss omkring i Skagen, då upptäckte vi ett läger. Det var säkert judar av utseendet att döma.

Lägret var omgärdat av ett högt taggtrådstängsel, ett stort område som var bevakat. Detta väckte vår nyfikenhet så vi gick ganska nära och såg flera barn och ungdomar i vår egen ålder. Så vi bestämde att nästa gång vi kom dit skulle vi ta med oss lite godis. Vi visste ju att dom inte kunde få tag i något sådant.

När vi kom dit igen hade jag tagit med mig en gammal lådkamera och tog en bild när vakterna tittade bort. Vi kastade snabbt in godiset vi hade med oss och gick vidare och vinkade till dom i lägret. Trodde kanske vakterna att vi bara vinkade eller hade vi tur. Att de som var innanför blev glada gick inte att ta miste på och vi tyckte att vi gjort något bra.

Alvar Hansson

Krigsminnen nertecknade av Reinhold Karlsson

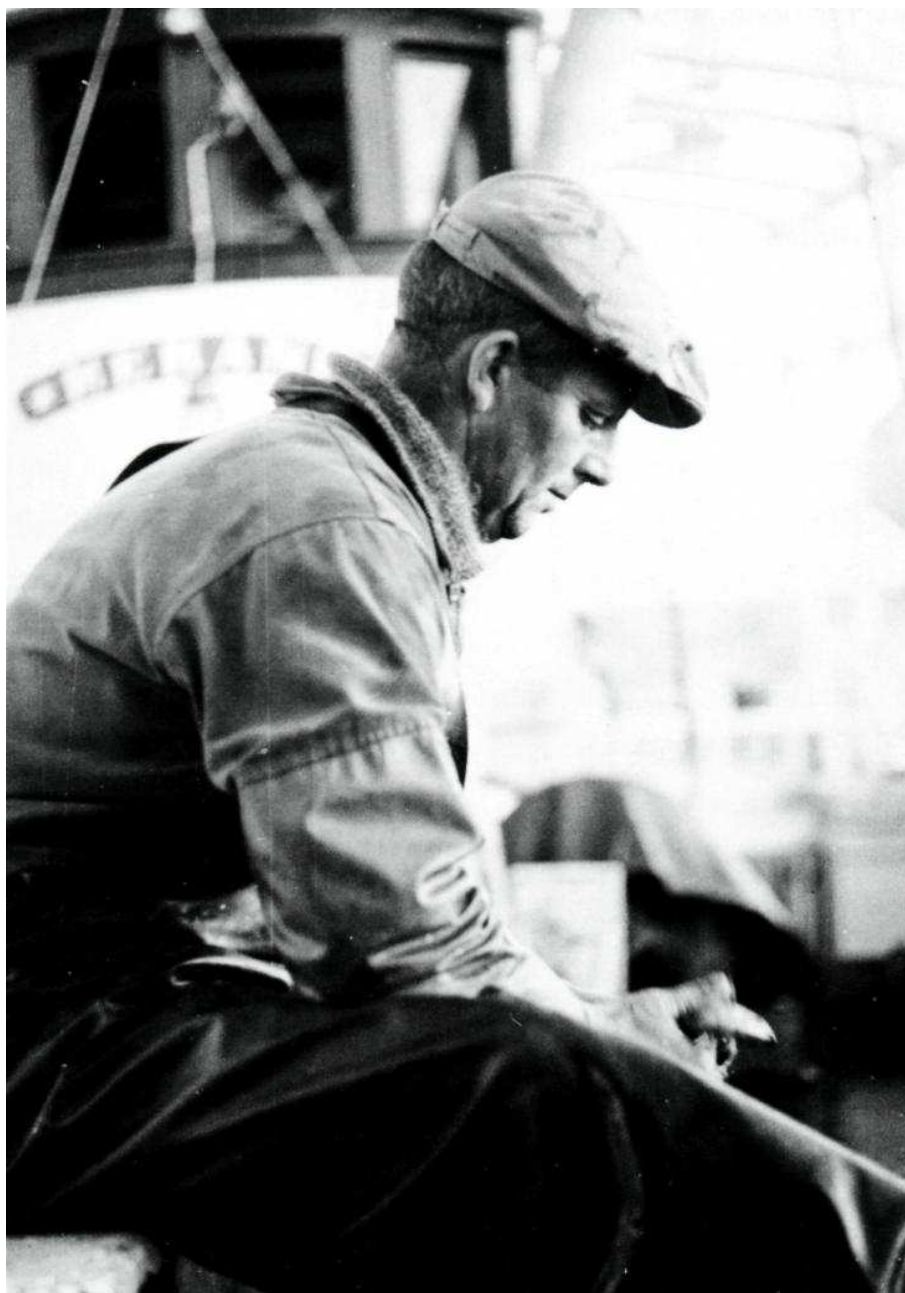
Vi låg med Wilma vid Läsö och fiskade krabba med tinor. Någon länk hade vi vid ”tre kostern” öster om Läsö och några länkar på Böchersbank. Det var på hösten 1943 tror jag, vi hade dragit våra tinor på Böchersbank och var på väg till ”tre kostarn”, då vi fick se en slup med några personer i, på långt avstånd.

Vi trodde att det var flyktingar som kom från Läsö, så vi blev betänksamma om vi vågade ta upp dom. Att köra över till Sverige med flyktingar innebar stora risker. Vi styrde upp mot dom och fick då se att dom vinkade för fullt med skövlar, som dom tagit med sig i båten. Då vi kom närmare kände vi igen besättningen på Lingard av Hönö, som hade tinorna på ”Slibon”. Dom togs ombord på Wilma. Då berättade dom att en mina hade fastnat i länken och smällt av, så Lingard tog in mycket vatten. Det fanns ingen chans att hålla henne flytande. Vi satte högsta fart till Lingard.

Wilmas besättning, förutom äldste man Oskar Olsson och jag som var yngst, roddes ombord till Lingard med så många hinkar som kunde uppbringas. Dom började ösa hink för hink ur maskinrum och lastrum och lyckade så småningom hålla nivån. Vi tog Lingard på släp och körde mot hamnen på Läsö. Oskar stod i hytten och jag akterpå med yxan färdig att hugga av trossen, vid händelse Lingard skulle sjunka. Men dom lyckades hålla henne flytande tills vi kom i hamn.

Vi fick lägga till vid ytterpiren och på insidan av den, satte vi Lingard på grund. Så gick vi vakter Lingards, Dollys och Wilmas besättningar, vi pumpade och öste hela natten. Vattnet var grumligt i hamnen så båten tätnade undan för undan. Det blev överläggningar om vi skulle försöka ta Lingard på släp till Hönö dagen därpå, då det inte fanns en chans att få upp en så pass stor båt på Läsö varv. Det blev så att vi tog Lingard på släp med Dolly och Wilma. Efter fem, sex timmar var vi i Hönö Klova vid varvet där.

Tur att vi hade länkarna vid Böchern, annars hade vi varit på Läsö när olyckan hände. Vinden friskade i kraftigt på SO då vi körde ner till tinorna igen. Strömmen var så kraftig att välena var under, utom ett. Vi tog tag i det och började dra, men det mörknade, så vi släppte igen och gick in till Läsö i stället. Vi var nöjda över att det hela slutade lyckligt.

Reinhold nyper krabbor.

Alfred Karlsson berättar

Jag tror det var 1943 då jag var med Tessin och fiskade. Vi låg och trålade väst nordväst Hirtshals. Då vi fick se bojen, förstod vi att vi kommit in i ett minbälte. Bojar markerade nämligen ut minbältena. Vi drog söder ut för att komma ur det, men då fick vi fast. Vi försökte få upp trållämmarna, men det gick inte. Vi satte full maskin så mycket som det gick, men inget hjälpte.

Då fick vi se en stor farlig mina en 15 - 20 meter ifrån oss. Det var inget annat göra än att hugga av vajern. Vi miste både trål och lämmar. Men vi fick vara glada att vi slapp undan med livet i behåll. Sedan satte vi kurs mot Skagen. Det var ofta man såg minor som vi fick gira för men det blev en vana.

Öckeröbåten Inez med sex mans besättning minsprängd.

Familjesorg bland fiskarna på ön.

Den tyska mineringen mellan Skagen och Norge har krävt det första svenska offret, fiskemotorbåten Inez av Öckerö med hela dess besättning, sex man. Katastrofen torde ha inträffat strax före kl. 6 på tisdagsmorgonen ungefär 50 sjömil nordväst om Hanstholm, där Hönökuttern Cyrene en kvart över sex på morgonen fann vrakspillror från Inez flytande på vattnet.

De omkomna äro fartygets skeppare, fiskaren Bernhard Jansson Öckerö, samt hans son Yngve Jansson och hans brorsöner, fiskarna Torsten, Henry och Folke Jansson, samtliga från Öckerö. Den sjätte besättningsmannen var James Corneliussen, Öckerö.

Skepparen Elis Carlsson på Cyrene har för Göteborgs-Posten berättat om sina iakttagelser. På Cyrene hade man haft ute ett trålsvep och skulle kasta ut på nytt, då man i vattnet fick se en madrass, en nummerbräda med numret GG 177, stycken av däck, bordläggning och en mast flyta omkring. Nummerbrädan gav visshet om vilket fartyg, som drabbats av olyckan, och att det var fråga om minsprängning var det inte någon tvekan om. Man stannade kvar en stund på platsen för att söka efter ytterligare vrakspillror — att hoppas på att kunna rädda någon överlevande ansåg man lönlöst — och sedan man tagit upp en del gods, som kunde utgöra bevis för att det verkligen var Inez som gått under, vände man hem.

Redan en timme tidigare hade

man ombord på Cyrene gjort ett obehagligt fynd, som i förening med konstaterandet av sprängningen av Inez gav visshet om att minutläggning företagits i dessa farvatten. Radiovarningen till fiskebåtarna kom inte förrän på tisdagsmiddagen, och därför hade man inte på det sättet underrättats om den tyska mineringen.

Vid femtiden skulle Cyrenes folk dra upp ett trålsvep, och det visade sig då att man i trålen fått upp en gråsvart mina, i vilken trållinan hakat upp sig. Minan kom upp till bordläggningen och rullade utmed botten på fartyget, innan man åter släppte av linan så att minan lossnade. Skeppare Carlsson betraktar det som ett under att en katastrof inte också drabbade Cyrene, men det kan möjligen förklaras med att minan i allmänhet inte exploderar, när de lyftas upp från sin förankring.

Minan visade ej tecken på att ha legat länge i sjön, och på Cyrene hade man klart för sig att den var nyligen utlagd.

Från paltzen, där vrakdelarna från Inez anträffades, satte Cyrene kurs direkt på hemorten, och under hela vägen hem iakttog man inte några flera minor eller några främmande örlogsfartyg. Vid fyratiden på onsdagsmorgonen var Cyrene lyckligt och väl i hemhamnen.

I dessa farvatten, där katastrofen utspelats, lågo ett stort antal svenska fiskebåtar ute på fiske. En stor del av dessa återkommo senare på onsdagsmorgonen till sina hemorter.

Göteborgs-Posten

Göteborgs mest spridda tidning.

N:r 98. 82:dra årg.

HUVUDREDAKTÖR: HARRY HJÖRNE

Torsdagen den 11 april 1940

Läsnummerna 15 öre

Sjöslag utanför Göteborg

Fem tyska trupptransportfartyg sänkta.

Tysk tiotusentonnare interneras i Marstrand.

**Tusentals tyska soldater
till botten med fartygen.**

Engelska u-båtar i aktion.

Transportbåt
torpederades
vid Kärningön.

Strid i mörkret.

Kraftiga tyska
förluster till sjöss.

Tre kryssare, två jagare och
åtta transportfartyg.

Tusentals tyska soldater till botten med fartygen. Engelska u-båtar i aktion.

"Bremen" bland de sänkta ångarna?

Den ohyggliga kraftmätningen mellan stormakterna kom i går ett steg närmare vårt land. Tätt inpå vår västkust, några sjömil utanför Pater Nosterskären, ägde i går ett sjöslag rum, i hela sin skrämmande utsträckning bevitnat av befolkningen på öarna i Göteborgs skärgård. En tysk konvoj, bestående av ett tiotal lastfartyg med soldater jämte nio jagare och minsvepare, angreps av engelska örlogsmän. Det blev en drabbning, som varade från kl. 5 på eftermiddagen till fram emot 9 på kvällen, och då hade de anfallande fartygen sänkt åtminstone fyra av transportfartygen. Möjligt är att ytterligare ett gått till botten. Det uppges att Atlantlinern Bremen befinner sig bland de sänkta fartygen, men bekräftelse på det har icke stått att erhålla.

Från Hyppeln och Rörö kunde man följa striden från dess början. Man såg vid femtiden konvojen komma från söder, hörde en detonation och såg det första transportfartyget gå till botten. Strax därpå ytterligare en detonation, ytterligare ett fartyg sänkt. Så besvarades anfallet med eld från de konvojerande tyska jagarna, flygplan svepte fram och lät kulsprutor spela — rök och flammor slog upp och inhöljde skådespelet i en tät slöja. Efter ett par timmars paus i eldglöningen, varunder tyskarna bärgade döda och levande — de förstnämnda voro i överväldigande majoritet — kom ytterligare ett anfall, vars resultat man dock icke kunde avgöra. Då hade mörkret brett sig över havet.

Livräddningsbåt från Rörö jämte en fiskejakt gingo ut för att om möjligt söka rädda drunknande. De, som överlevt striden, hade emellertid omhändertagits — havsytan var bara täckt av massor av dödade soldater. Hur många som följt med de sänkta fartygen i djupet låter sig icke beräkna — de kunna uppgå till tusental.

Vår båt stävade ut mot väster, mot den sjunkande solen, som färgade himlen underbart röd. Där, i solskenet, utkämpades en strid, skoningslös och blodig, där sänktes fartyg och där dödades massor av unga män. Det

var svårt att tänka, när det nu bar i väg ut till havsbandet, att vi tidigare många gånger rest samma väg — då mot sol och blanka hällar och salta bad, nu mot död och förintelse, mot kriget.

Det var så vackert över fjordarna. På Rivöfjorden lågo fartyg, väntande på möjlighet att få komma loss ur sin nödvungna vila. Skalkorgarnas fyr blinkade glatt från sin knalle, Skäd-

(Forts. på sid. 8).

(Forts. fr. sid. 1)

dan låg där den skulle ligga och fyrarna vid lilla Varholmssundet lågo ens. Utmed Kalvsund och Björkö gick färden, förbi Källö och så hade vi Hyp-peln förut.

Där stod invånarna på bryggan. Det hade varit hemska timmar även för dem, karönaden hade visserligen just upphört men kvar ute på det stilla havet lågo krigsfartyg och lastångare kvar. Livräddningsbåten från grannön Rörö hade gått ut för att bringa hjälp, en fiskebåt också — man väntade på att få höra något, vad visste man inte. Att massor av människoliv gått till spillo visste man.

Det rådde en förtätd stämning över den lilla ön. Man hade gått där i sina hemmasysslor, ty på fiske kunde man inte tänka efter de senaste dagarnas utveckling i krigssituationen. Ett lag fiskare, som varit ute mellan Skagen och Vinga på tisdagen, hade sett många tyska minutläggare, och en båt som kommit in på onsdagen medförde budskapet att krigsfartyg kommit västerifrån och gått in i Kattegatt. Det var engelsmän, sade man.

Konvoj från söder angreps av u-båtar.

Strax före klockan fem gingo några öbor upp på »berget» för att se på havet — det har blivit en vana på sistone. Därifrån sågo de en rad båtar komma söderifrån, tio lastfartyg räknade de till, och bredvid dem gingo nio krigsfartyg, fyra mindre jagare och fem minsvepare. Fartygen kommo i höjd med Hyppeln, fortsatte norrut och höllo sig på sex, sju sjömil avstånd från Hyppeln.

Då reste sig en vattenpelare vid den främsta lastångaren, den skälvde och lyfte snabbt fören i vädret. Så hördes detonationen — det syntes inga andra fartyg än de tyska och det var tydligt att fartyget träffats av en torped från en u-båt. Alltsammans gick sedan så fort, fartyget sjönk med aktern före och så kom nästa torped. Den träffade fartyg nummer två, vilket delade kamratens öde.

— Det kretsade flygmaskiner omkring konvojen, säger en av åskådarna, men om de voro tyska eller engelska var omöjligt att avgöra. Tyd-

ligen hade tyskarna fått syn på sina fiender, ty nu började kanonerna tala. Skott på skott föll, flygmaskinerna föllo in med kulsprutor och explosioner hördes i ett. Vi hunno dock se att ytterligare två fartyg träffades.

Flygmaskin störtar — nedskjuten?

— Flygmaskinerna svärmade omkring, fortsätter vår sagesman, och en av dem blev av allt att döma träffad — den gjorde en störtdykning ned i den rökmassa, som bildades runt fartygen. Konvojen hade stannat upp och ett av de stora lastfartygen drog sig mot norr, förmodligen in i Marstrandsfjorden. Vi stodo som fastnaglade på vårt berg, tänkte gå ut men sågo livräddningsbåten och kuttern Rymo gå ut från Rörö och ansågo att de borde räcka — de tyska krigsfartygen togo upp människor, som simmade omkring.

Under två timmars tid lågo fartygen kvar ute till havs — så började elden igen. Nu hade det blivit mörkt över vattnen, men Hyppelnborna fingo den uppfattningen att det var ett nytt anfall mot konvojen. Salvan blev emellertid kortvarig, och så sänkte sig mörkret och tystnaden över tragediens skådeplats.

— Jag var med och fiskade under förra världskriget, sade en gammal Hyppelnfiskare, men något så ohyggligt har jag aldrig upplevat förr. Så nära har alltså kriget kommit oss!

Tre dödade ilandförda på Rörö.

Nu kommo livräddningsbåten och Rymo tillbaka till Rörö, där öborna samlats vid bryggorna. Även på Rörö hade man följt stridens gång från början tills mörkret dolde skådespelet.

— Två fartyg gingo emedelbart till botten vid första anfallet, berättade man, och ytterligare två sänktes senare. Den första var en stor en, säkerligen på en sju, åtta tusen ton och den andra var väl lika stor. Genom kikare sågo vi människorna tumla ned från fartygen, sågo tyskarna plocka upp sina nödställda kamrater, men hur många under däck var det, som aldrig hunno upp?

Eldflammar och rök slogo upp från de torpederade fartygen, som under stridens gång drevo allt närmare det svenska landet. En svensk örlogsmän gick utmed territorialgränsen — ett passivt vittne till den ohyggliga striden. Ett av lastfartygen drog sig norrut mot Marstrand, tydligen skadat, ett annat drev söderut. Vilke följder det andra anfallet fick kunde man icke säga — det var en salva strax efter klockan åtta.

Så träffade vi hr Bror Ryberg, skeppare på Rymo, vilken just kommit in. Han berättade, att tyskarna tagit upp sina överlevande kamrater, men på Rymos fördäck lågo liken efter tre döda, tre unga soldater i artilleristuniform.

— Vattnet var täckt av ett tjockt lager dieselolja, säger hr Ryberg, och i detta flöto luckor, livbåtar, livbojar och döda människor omkring. Vi gingo in bland fartygen och drogo upp de här tre, men tydligen anade tyskarna närvaron av fientliga u-båtar, ty de började fälla sjunkbomber. Detonationerna under vattnet frestade på Rymo — det kändes som om hon gått på grund upprepade gånger och jag hade inget annat att göra än att dra mig mot land.

Där lågo de tre döda, tre unga män. De voro iförda flytvästar, spetsbyxor och stövlar — tydligt var att man förutsett att resan inte skulle bli ofarlig. På kajen stodo Röröborna, undrande över det ofattbara, som skett så tätt in på dem och fåfängt sökande att få någon mening i det ohyggliga dödande, som de bevittnat.

Befinner sig Bremen bland de sänkta fartygen?

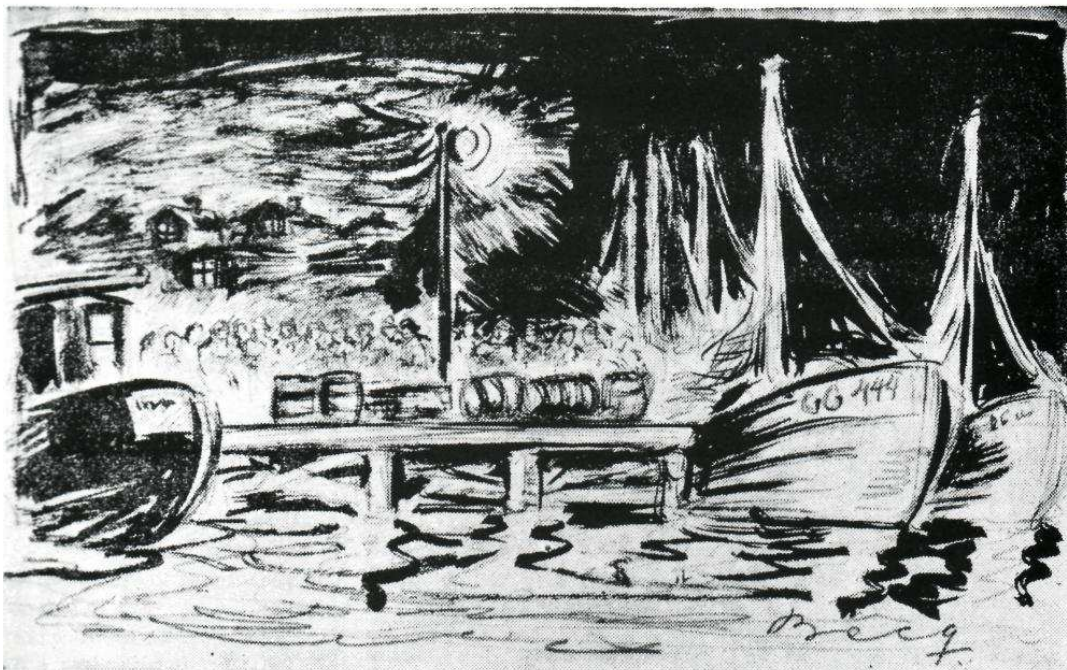
På Rörö hade man i synnerhet fäst sig vid ett av de stora transportfartyg-
(Forts. på sid. 15.)

Tusentals

(Forts. från sid. 8)

gen, vilket man ville identifiera som Atlantångaren Bremen. Man hade sett det ytterst bland fartygen innan

Torsdagen den 11 april 1940

På Hyppelns brygga hade öborna samlats för att diskutera vad de hört och sett.

striden bröt ut, men sedan rökskyarna dragit undan var det försvunnet. Man var icke säker på att det stora fartyget var detsamma som det, vilket först gick till botten, men höll det icke för otroligt.

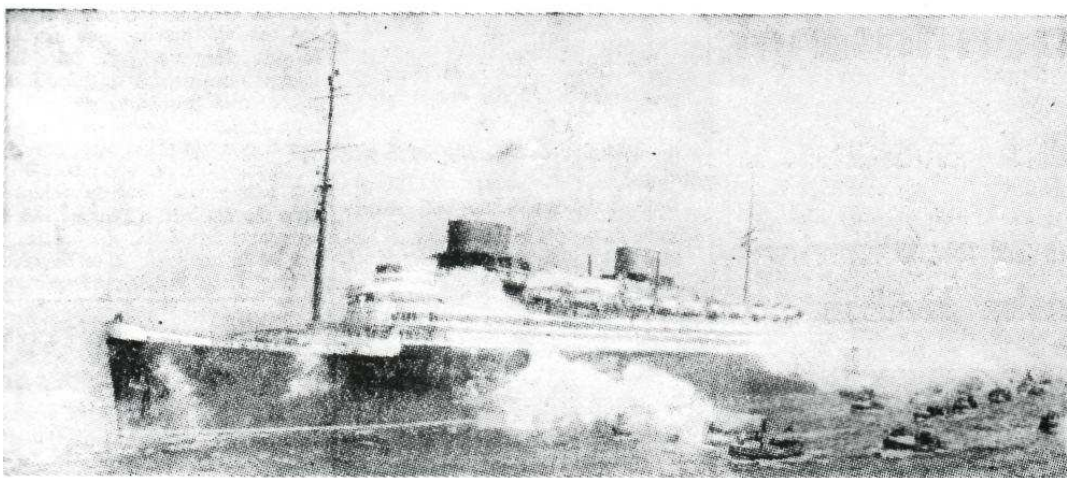
På öarna beredde man sig icke på någon sömn för natten. Nog för att man gick till sängs, men kvällens upplevelser voro så hemska, att man inte

beräknade någon sömn. Fiskarebefolkningen har ständigt faran för ögonen den vet att döden ofta ligger på lur på vidderna. Men den kan icke förlika sig med en död, sådan som den de nu bevittnat. Den förefaller dem så grym, omänsklig och meningslös.

Mörka moln hade täckt himlen efter solnedgången, men när vi vände stäven mot Göteborg igen började

stjärnorna titta fram. Snart var det klart, över oss stod Karlavagnen, nästan rakt i norr syntes Cassiopejas dubbla W och i nordväst lyste Venus, stor och omgiven av sitt duniga skimmer. Venus — rakt över det hav, där nyss död och förintelse firat triumfer.

O — n.

Tyska Atlantångaren Bremen, som uppges vara sänkt utanför Göteborg.

Drivmedelsransoneringen

Under kriget var det inte bara minor och begränsade fiskevatten som var problemet för fisket. Utan det blev också brist på drivmedel till fiskebåtarna. Brännoljan ransonerades och blev på kort. Tilldelningen uträknades efter hästkrafterna på motorn. I början fick man tillräckligt om man sparade, satte segel då vinden var god och seglade ibland utan att motorn var igång. Makrillfiskarna fick extra tilldelning när de fraktade för varandra.

Eftersom tiden gick blev det alltmer knappt om olja och andra drivmedel togs i bruk, däribland skifferolja, som dock inte var bra då motorerna inte kunde uppnå full effekt. Sedan kom den första tjäroljan, som var trögflytande. En del av båtarna installerade varmare för tjäran som av värmen blev tunnare och gav också större effekt. Tjäroljan blev så småningom av bättre kvalitet och kunde användas utan varmare.

Tjäran kom i fat som sedan tappades på båtarnas bränsletankar vilket ibland kunde vara nog så riskabelt. Det gällde att vara försiktig när faten skulle öppnas, särskilt när det var sommar och solen värmde. Då kunde det hända att en stråle av tjära vällde upp genom öppningen på fatet. Vid användandet av tjära var det många motorer som beckade igen. Luftkanalerna i cylindrarna och kolvringarna var mest utsatta. Då försökte man spruta in olika lösningsmedel, däribland kokillolja, för att lösa upp becket. Om inte detta hjälpte måste man ta upp kolven och skrapa rent.

Det gick inte att starta motorerna med tjäran utan man använde den lilla olja som fanns till detta. Olja och tjära gick inte bra ihop, därför blev det problem med bränslepumpen som också beckade och kärvade ibland. Då måste pumpen värmas så inte motorn stannade, det gick till så att ett trassel virades runt en jämtråd, doppades i olja, tändes på och hölls under pumpen. Det fanns också trä i en behållare som man kopplade till pumpen för att den skulle bli ren. Tranen fick man av fisklever, som man lade på fat, som snart smälte.

Ofta kunde man se någon fiskebåt ligga och driva när motorn stannat av någon anledning, men snart fick man igång igen och kunde fortsätta fiska.

Tändkulemotorn var ju denna tidens motor. Tjären gjorde mycket illa vid motorerna som mestadels var utslitna när tjärperioden var slut. De flesta måste byta eller slipa kolvarna och cylindrarna. Man måste ändå vara tacksam för tjären, då tack vare den fisket kunde bedrivas. Dagens båtmotorer hade säkert inte fungerat med detta drivmedel.

Fiskebåten Tessin under segel.

Rune Hansson berättar

Under min militärtjänst år 1944 låg jag ombord på jagaren Karlskrona. Vi fick i uppdrag att eskortera ett engelskt och ett svenskt passagerarfartyg. Det svenska var Drottningholm, med krigsfångar ombord, som skulle utväxlas genom Sverige. Vi skulle möta dem vid norska gränsen, därför låg vi ankrade utanför Strömstad. Klockan halv två lättade vi ankar, det var mörkt och dåligt väder. Vid Väderöarna fick vi kontakt med dem och stävade söderut. När vi kommit i höjd med Pater Noster gick vinden över till sydväst och ökade till 25 sekundmeter.

Då vi befann oss väster om Stora Pölsan blev vi vittne till när det tyska trupptransportfartyget Wästfalen minsprängdes i närheten av oss. Vi fortsatte med vår eskort till Vinga och satte sedan högsta fart mot olycksplatsen. Då vi för minriskens inte kunde komma i närheten av det minsprängda fartyget lade vi oss några sjömil nordost om.

Vinden och vågorna hade ökat så att krängningsmätaren på 50 grader slog i botten och livbåten som hängde i däverten slog i vattnet. Vi undrade om det överhuvudtaget var möjligt att bärga någon i så dåligt väder.

Men då fick vi se en livbåt komma länsande mot oss. Jagaren försökte komma så nära båten som möjligt, och vi kastade en lina för att dra båten närmare oss. För varje gång jagaren krängde lyckades vi hala in ett tiotal man åtgången, tills alla de 46 männen i livbåten hade räddats. Flera av dem var skadade. De talade om att det fanns 300 man ombord, flest tyskar men också ett femtiotal norrmän.

Inom kort upptäckte vi en flotte med fem personer. Jagaren manövrerade så att den kom intill flotten och bärgade fyra man. Den femte hade snott in sig i en tross och kunde inte bli fri. En löjtnant visade prov på mod, då han fastbunden i en lina hoppade i de höga vågorna och räddade den femte mannen. Ytterligare en flotte kom drivande med en man som satt där apatisk. Vi gjorde om samma manöver och bärgade även den mannen.

Sammanlagt kunde vi rädda 52 man, trots mycket svåra väderleksförhållanden och föra dem till Nya varvet, där de togs omhand. Ett nittiototal man drunknade och flöt iland på flera ställen längst kusten.

Denna händelse kunde följas av befolkningen på Hyppeln, som stod uppe på bergen i stormen och bevittnade tragedin som utspelades på havet utanför ön.

Rune berättar vidare.

Jag brukade gå runt stranden och på holmarna under kriget, för att se om det drivit iland något som kunde tas tillvara. Då jag en dag hade paddlat till Kalven och gick runt stranden, fick jag se något stort som låg på berget vid södra sidan.

Då jag kom närmare upptäckte jag att det var en död militär som spolats upp på land. När jag tittade närmare efter såg jag på uniformsbeteckningen att det var en kanadensisk flygare. Av utseendet att döma hade han legat i vattnet en längre tid.

Jag paddlade fort hem och ringde polisen som kom och hämtade mannen. De förde honom till Öckerö, där han senare begravdes i den stora krigsgraven på Öckerö kyrkogård, där flera nationers krigsoffer vilar.

Följande inskription står på stenen:

*”Från stridens larm, från stormigt hav
I frid de funnit här sin grav.”*

Minor vid land

När tyskarna den 8-9 april 1940 gick in i Danmark och Norge, lade de ut ett stort minfält, som i hög grad berörde den svenska västkusten. Engelsmännen lade ut minor vid Norge och Svenskarna lade också ut minor under senare delen av kriget. Detta fick som vi vet mycket svåra följder för de svenska fiskarna.

På Hyppeln, som ligger ute i västerhavet var, det många minor som flöt förbi. Men många fastnade i stenar och berg. Inget liv gick dock till spillo och ingen skadades allvarligt. Inga hus förstördes, det var endast fönsterrutor som krossades och saker som föll ner i golvet.

Detta berodde mycket på de duktiga militärer som, många gånger med livet som insats, desarmerade minan eller drog ut den till havs och sprängde den. Vakter gick också runt och upplyste om någon mina fastnat, så folk i de närmaste husen kunde evakueras. Ibland exploderade dock minor helt överraskande.

Här berättas några händelser av människor som bodde nära västra stranden:

Karl, Arnold och Rune i farlig närhet av ilandfluten mina.

Doris berättar

Det var ju titt som tät att minor smällde av. Jag minns särskilt en söndag när vi hade varit i kyrkan. Då vi kom hem hade en mina exploderat, gardinerna var alldeles svarta och fönster i sönder. Nio fönster hade gått den gången och våran kryddhylla som hängt på väggen över diskbänken hade ramlat ner, men burkarna stod på diskbänken helt oskadda. En annan natt, när vi låg och sov, smäll det plötsligt. Emmy, som låg närmast väggen, flög av lufttrycket på tvärs i sängen och en tavla ramlade ner på henne. Krukväxterna i fönstret hoppade ner på ett bord som stod framför.

Det är gånger man inte glömmer.

Vi såg många minor som drev förbi utanför Kråkan och in genom Kalvsund, när vi stod i fönstret och tittade. Senare fick vi inte stanna hemma när minorna skulle sprängas av. Vi fick plocka ner saker vi var rädda om, och bege oss till mormor Anna Möller som bodde nere vid hamnen. Långt dit ner flög skärvor vid ett tillfälle.

Dessa modiga män som kom och desarmerade minorna. Jag mötte en på vägen, han skulle ner och äta frukost, ville inte dö hungrig sa han. Honom minns jag så väl.

Alfred berättar att han stod vid fönstret bakom gardinen och tittade, när militären sprängde av en mina. Det var en enorm syn. Han såg tusentals eldkulor i luften.

Arne berättar

När en mina exploderade vid tångdyna, gick murstocken sönder i mitt hem. Bakugnen blev full med murbruk. Tapeter förstördes och flera fönster krossades. En annan gång, när militären sprängde en mina, blev huset alldeles svart så vi fick tvätta det efteråt.

Ally berättar

Militären kom och spikade för fönstren till Doroteas och varat hus, när de skulle spränga en mina som kommit in i Dikesviken. Vi fick tillsägelse att plocka ner saker vi var rädda om. Margit och jag var sena och på vägen ner small minan. Det flög minbitar efter oss men lyckligtvis träffade inga.

Vid Hjalmars, på Tjurudden i viken, hade en stor mina kommit sig in. När den skulle sprängas, släpades den ut på fritt vatten öster om Geva. Folk i husen evakuerades.

Einar kunde ha fått en högre luftfärd om olyckan varit framme.

Minvisa

Skriven 1943 av Rune och Reinhold

Melodi: *Västkustens vals*

1. Ute bland västkustens öar och skär
skummande vågorna slå.

Hala och saltstänkta klipporna är
minorna driva därpå.

Knallarna ljuda och fönstren slås in
av trycket av splitter och sten.

Röken far in genom dem efteråt,
i Hyppelns stugor små.

Refräng:

Nervös är man inte, fast det hörs knall på knall
en mina driver en annan ligger pall,
mellan tvenne stenar och kan ej sprängas av.
Den måste desarmeras av flottans personal.

2. Dom vågar livet för folket på ön
men vem har tanke på de.

Bara minan är väck är man säker igen
och till husen man snart flyttar in,
livet det lever sin vanliga gång
fast de känns nog konstigt förstås
att så nära husen en mina kom in
och ändå allting gick i lås.

Refräng

Denna mina som placerats på Torskär minner om de många minor som drev iland längs kusten. Gossen framför är Sture Olofsson.

Skyddsrum och mörkläggning

På kvällen skulle det vara mörkt i alla fönster. Inget ljus fick synas, så rullgardiner var inte tillräckligt. Det fanns mörkläggningssapper som noggrant hängdes upp för fönstren, ibland tog man också filter och täcken.

Hildor Hermansson och Gustav Karlsson (Bertas Gustav) blev utsedda att gå runt på kvällarna och titta så ingen hade slarvat. Om så var fallet knackade de på, så felet fick åtgärdas.

Alla skulle ha ett skyddsrum att gå till vid flyglarm. De inrättades i hus med stabila källare, så grannar kunde ha samma källarrum. Där fanns filter, förbandslåda, brandyxa och pyttsspruta (en liten brandsläckare), sandsäckar för fönstren m.m.

När det blåstes faran över kunde alla gå var och en till sitt. Detta hände flera gånger och en man som sagt att han aldrig skulle gå till något skyddsrum, var först där när larmet gick.

Ett krigsminne

År 1940 hade jagaren Manligheten av misstag skjutit en projektil som slagit ner på ett hustak på Bohus-Björkö. Ett rykte spreds att ett tyskt flygplan fällt bomber. Hemvärnet fick order av Bertas Gustav (Gustav Karlsson), som var en slags ordningsman, att gå vakt vid transformatorn som låg på Uddeberget och hålla utkik över havet. Allt som upptäcktes skulle rapporteras till honom. Senare dementerades ryktet.

Storevale

Sveriges beredskap är god, sades det i början av kriget. Det skulle senare visa sig att det inte var med sanningen överensstämmande. Men efterhand startade beredskapsarbeten, även här på Hyppeln. År 1941 byggdes det ett fort i "Storevale", som är ett av kommunens högsta berg, 43 m över havet. Då blev det liv och rörelse på ön. Arbetarna som jobbade med fortet hyrde in sig hos olika familjer, det bidrog också till lite extraförtjänster. När fortet stod färdigt kom militären.

Ett tiotal grabbar blev förlagda där. Det blev ett spännande inslag på ön, särskilt för flickorna, som fick flera kavaljerer att välja på. Några fann sina äkta män bland de inkallade pojkarna. Det fanns militärer på "Storevale" under hela kriget, även en tid efter krigsslutet. Här byggdes också en barack där dom inkvarterades.

En svensk tiger, var en slogan som ofta hördes denna tid. När det kom någon främmande person som man inte kände till, blev man genast misstänksam och trodde det var en spion. Man skulle hålla ögonen öppna. Här fanns ju militära hemligheter.

Utdrag ur visor diktade 1945 av Rune, Alvar och Reinhold.

Melodi: *Mors lilla Olle*

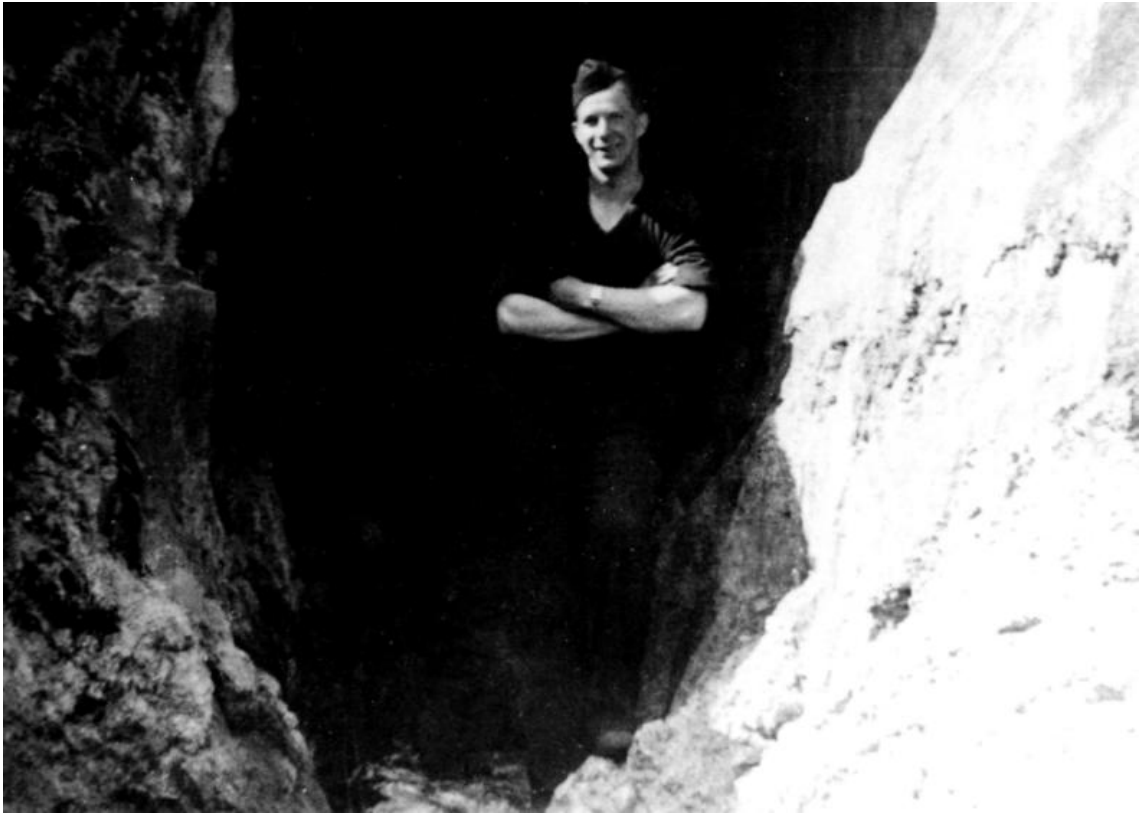
Kustare har här ju blitt på ön
Då blev det sprätt på vårt täcka kön
Den långa vägen till kullen dom gick
Med rosor på kinden och solsken i blick

Melodi: *Låt dem bara gå på*

Om kustare uppvaktar en flicka här
Då blir hon så mallig och tror hon är kär
Kanhända det retar en del
Men i så fall är det deras eget fel
Om man då tänker sno henne uti en dans
så har man ju inte en gnutta till chans
Låt dem bara gå på
Vi klarar oss nog ändå

Astrid och Ragnhild har gått den långa vägen.

Ingången till fortet.

Inger, Reinhold, Norma och Ella på baracktak.

Evakueringsplaner

I skolan blev det oro bland eleverna när de fick meddelande om att de större barnen skulle evakueras. Skulle de behöva skiljas från familjen i denna orostid. Hur skulle det gå med dom som stannade kvar, om det var så farligt att bo här. Kriget kändes med ens så nära och hotfyllt. När de kom hem och berättade, kändes det också svårt för föräldrarna. Det var ju redan så oroligt med männen ute på havet.

Kläder märktes och packades ner i väskor tillsammans med toalettsaker och andra förnödenheter. Bäddutrustning bestående av madrassvar, kuddvar och filt eller täcke skulle slås in till ett hårt paket och vara försedd med bärrem eller snöre. Barnen kånkade iväg till skolan med sina väskor och paket. Därifrån skickades väskorna och paketen iväg till ett ställe i Dalsland där den planerade förläggningen skulle vara. Lovisa och Doris utsågs som ledare och barnen var beredda att åka iväg när de fick meddelande.

Men dagarna gick och beskedet dröjde. Det kunde komma när som helst så det var en tid av oro och ovisshet. De behövde dock inte resa iväg. Många drog en suck av lättnad när väskorna och paketen långt senare kom tillbaka. Då förstod de att de skulle få stanna hemma.

Under isvintrarna var det ont om bränsle så eleverna fick ett längre vinterlov, så kallat kokslov. Det varande i ungefär en månad, det brukade uppskattas.

Råd till skolbarns målsmän rörande utrymning.

Nedanstående gäller i första hand de barn, som skola medfölja skolorna.

I fråga om vissa skolklasser, med barn huvudsakligen i åldern 9—14 år, planlägges obligatorisk utrymning. Har Ni erhållit meddelande om att detta även gäller något av Edra barn, bör Ni i god tid vidtaga nödiga förberedelser.

Vid den genom myndigheternas försorg ordnade bortflyttningen gäller, att varje klassavdelning så vitt möjligt kommer att sammanhållas till en enhet. Ifrågavarande lärjungar förläggas till internat (skollovskolonibyggnader, herrgårdar, pensionat, samlingslokaler o. dyl.).

Varje barn skall vid utrymningen medföra kläder m. m. enligt nedan angiven förteckning. Bagaget får ej vara skrymmande.

Före utrymningen överlämnas av vederbörande klassföreståndare till varje lärjunge, som skall bortflyttas, minst fyra adresskort med bl. a. uppgift om förläggningsplatsen. Av adresskortet behålles ett av föräldrarna, ett fästes vid avresan å lärjungens bagage, ett å deras bäddutrustning och ett fästes å lärjungens ytterplagg eller bäres i band om halsen.

Då meddelanden lämnats, att utrymning skall ske, avbrytes undervisningen och de ifrågavarande lärjungarna erhålla besked om att begiva sig till sina hem för att avhämta utrustningen. De samlas därefter å meddelad tid och plats för avresa under lärares ledning till förläggningsorten. Ankommer meddelande om utrymning på tid, då lärjungarna ej äro samlade i skolan, förmedlas nödiga underrättelser genom radio och andra till buds stående medel, såsom samt telefon, budskickning etc.

Utrustningslista.*

Kläd barnen efter den årstid, som närmast stundar!

Förutom vad de ha på sig, däri inbegripet ytterkläder (överrock, kappa, grova skodon, regn- eller vindrock, ev. vantar), medsändes följande:

1) 1 ombyte gångkläder.	8) 4 näsdukar.
2) 1 » underkläder.	9) Toaletsaker: tvål, tandborste, kam.
3) 2 par yllestrumpor och 1 par raggsockor.	10) Sysaker och stoppgarn.
4) 1 par skodon.	11) Mugg (helst ej av glas eller porslin).
5) 2 nattdräkter.	12) Matbestick (kniv, gaffel, matsked).
6) 1 ylletröja eller pullover.	13) Blyertspenna, ett par frankerade brevkort eller kortbrev.
7) 2 handdukar.	

Dessa saker skola hållas redo att nedpackas, lämpligen i en ryggsäck, unica-box eller dylikt. Allt detta i *ett* kolli! Klädespersedlarna skola vara märkta, om möjligt med hela namnet, och detta bör ske med märckbläck på ett vitt band, som fastsys i kläderna.

* Denna lista innebär i vissa avseenden en utökning av de minimifordringar, som angåvos i Skolöverstyrelsens i september 1939 i samråd med inspektionen meddelade anvisningar rörande utrymning av skolor.

Ella berättar

Jag heter Ella Johannesson. Min pappa hette Axel Olofsson. Min mamma kom från Rörö och hette Olga Torgersson som flicka. De gifte sig 1905 och flyttade in i sitt nybyggda hus året därpå.

Min pappa var fiskare den första tiden och delägare i fiskebåten ”Tor” och senare ”Påven”, men han slutade fisket och ägnade sig åt snickeriarbeten istället. Han var mycket händig. Han till och med handarbetade och vävde, vilket inte var så vanligt bland karlar på den tiden.

De fick sju pojkar i rad, jag var yngst och enda flickan. De fostrade också upp pappas brorsdotter, som blivit föräldralös. Mamma var alltid glad och hjälpsam och räckte till för alla. Med vår stora familj hade hon mycket att stå i, var ledig stund var symaskinen igång, för att lappa och laga till alla slitvargarna. Men så länge jag kan minnas hade vi hemhjälp.

På kvällen när det började skymma kom det alltid folk och satt och pratade en stund. Kökssoffan brukade för det mesta vara fullsatt. Vi var de första på ön som hade radio, s.k. kristallmottagare, och när vi sedan fick högtalare var det många som kom för att lyssna på den. Min bror Alrik, som övertog föräldrahemmet, var också den första som hade TV på ön år 1957.

Vi hade ko, höns och grisar när jag var liten. Jag minns att pappa födde upp en kalv en gång, som blev så tam att den följde efter honom vart han gick.

I början av 1920-talet öppnade mamma speceriaffär i en liten bod bredvid huset. Där fanns allt att köpa, både tyger och garner, träskor, olja m.m. Jag fick tidigt hjälpa till. När jag var tretton år fick jag sköta affären själv när mamma var sjuk. Det var inga bestämda stängningstider då, ibland kunde det komma kunder ända till klockan tio på kvällen.

Mamma och pappa dog båda år 1940. Pappa i juni och mamma i september. Jag var tjugo år gammal och fick sköta affären ensam, men Annie vår hemhjälp hjälpte mig när hon kunde ta sig ledigt från sina sysslor. Annie var vår hjälp i många år tills hon gifte sig med Vilhelm Olsson.

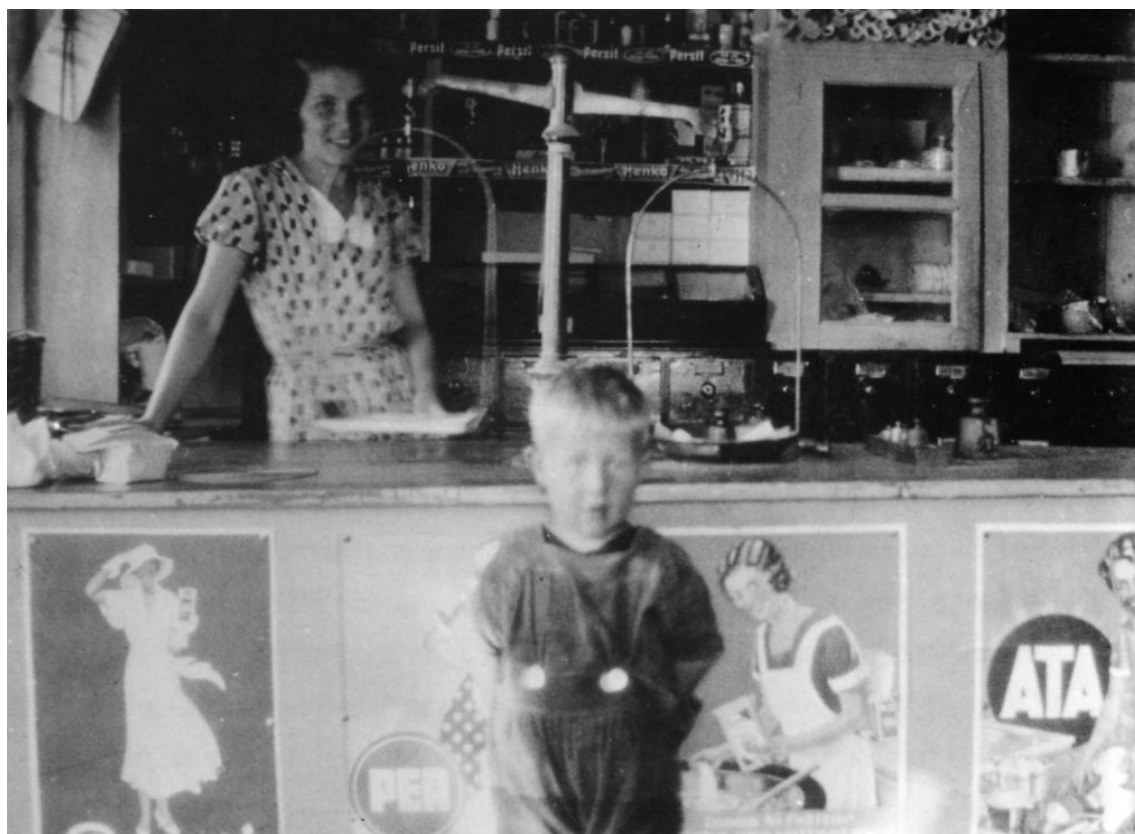
Kriget bröt ju ut den 1 september 1939. Jag var sjuk, men Signe, min blivande svägerska, som hjälpte oss i affären då, berättar hur folk hamstrade varor. Då fanns det ju inga paketerade varor utan allt fick vägas upp, både mjöl och socker. Vi sålde sockertoppar i skivor som fick klippas i bitar. Kaffe fick malas på en handkvarn till dem som önskade malet kaffe. Mjölken hämtades i stora bleckflaskor och mättes upp med litermått.

Redan i oktober 1939 kom de första ransoneringskort, med de behövde inte användas förrän 27 mars 1940. Då infördes ransonering på kaffe och te. Två kuponger berättigade till 250 g kaffe och 100 g te i månaden, så det gällde att spara på bönorna. Snart kom surrogatkaffet E4 och andra sorter ut. Några brände råg och använde som kaffe, men det smakade inget vidare. Det blev snabbt ransonering på flera varor. I april blev socker på kort, en månad senare tvål och tvättmedel. I september mjöl och bröd, i oktober ransonerades fläsk och ost. Vid jultiden var det dags för matfettet. 1941 kom ransonering på kött, kryddor och ägg. 1942 ransonerades tyger. Tyger tillverkades av cellull och var inte alls hållbart. I maj månad det året blev tobaken på kort, till mångas sorg. 1945 kom även salt på kort. Kafferansoneringen varade till oktober 1945 sedan var det fritt till 15 mars 1947 då ny ransonering infördes. Den varade ända till 17 augusti 1951. Folk måste vara rädda om sina ransoneringskort. Det fanns särskilda små väskor att förvara korten i med fack för varje ransonerad vara.

Det var jobbigt att ha affär under kriget. Alla kuponger skulle klistras upp på särskilda kartor och skickas in till leverantören för att man skulle få motsvarande mängd varor. Det gällde att vara noga med kupongerna så att det inte blev för mycket svinn. Det fanns ransoneringskalendrar införda i tidningen varje vecka. Kristidsnämnden, som hade hand om utdelning av korten, låg på Hönö.

Ja, krigsåren var en jobbig tid på många sätt. Det var ju tre stränga isvintrar under åren 1940-42. Isen låg över allt vatten, så ångbåten kunde inte komma hit med varorna. Vi fick gå över isen till Björkö ibland och dra hem varorna på en stor kälke, en så kallad "dröw". Ibland fick vi hämta dem vid iskanten ute vid "Oskär".

Helge Hermansson hade också affär då, så det var många mannar som hjälptes åt. Jag hade affären tills jag gifte mig år 1946. Då sålde vi den till Frank Olausson, Björkö.

Ella i sin affär med Karl-Olof som kund.

Sockret ransoneras från och med i dag.

Tilldelningen 2 kilo per person
tiden 10—28 april.

Stockholm den 9 april. (TT)
Sockret kommer från och med onsdagen att ransoneras på i huvudsak samma sätt som te och kaffe. För perioden 10—28 april blir tilldelningen 2 kg. pr person. Kupong A 9 på inköpskortet gäller för 1 kg. under hela denna tid och kupong A 10 för 1 kg. under tiden 22—28 april. Ingen kan alltså före 22 april köpa mer än 1 kg.

H 229	H 230
H 229, H 229, H 230, H 230	
H 231	H 232
H 231, H 231, H 232, H 232	
H 237	H 238
H 237, H 237, H 238, H 238	
H 235	H 236
H 235, H 235, H 236, H 236	

STATENS LIVSME

INKÖPSKORT K 15

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn. Kupong gäller för den vara, den varumängd och under den tid, som meddelas i radio och i pressen. Lös kupong gäller ej. Kortet får ej överlåtas. Missbruk medför straffpåföljd.

Grupp E 1928 o. tid.

ELSKOMMISSION

serie nr K 15 E JAN 1940

B — 796688

efternamn *Hjerner*

förnamn *Olaf*

adress *Storgatan 11*

postställe 011000

BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP
SG SG SG SG	SG SG SG SG	SG SG SG SG	SG SG SG SG
1 2 3 4	5 6 7 8	9 10 11 12	13 14 15 16

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION

INKÖPSKORT GS 3

KÖTTKORT

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn. Kupong gäller för den vara, den varumängd och under den tid, som meddelas i radio och i pressen. Lös kupong gäller ej. Kortet får ej överlåtas. Missbruk medför straffpåföljd.

1939 o. tid.

Grupp B—E

Sä 41	Sä 42	Sä 43	Sä 44
Sä 41, Sä 41, Sä 42, Sä 42	Sä 43, Sä 43, Sä 44, Sä 44	Sä 37	Sä 38
Sä 37, Sä 37, Sä 38, Sä 38	Sä 39	Sä 40	Sä 35
Sä 35, Sä 35, Sä 36, Sä 36			

BEREDSKAP	BEREDSKAP
T T X X	
65 66 95 96	
BEREDSKAP	BEREDSKAP
T T X X	
63 64 93 94	

BEREDSKAP	BEREDSKAP
K K	
211 212	
BEREDSKAP	BEREDSKAP
K K	
213 214	
BEREDSKAP	BEREDSKAP
K K	
215 216	
BEREDSKAP	BEREDSKAP
K K	
217 218	

S S
191 192
S S
187 188

PERSONKORT

Ser. 17 Nr 049433

Anna Olsson.

Personkortet gäller ej utan innehavarens samteckning här ovan
(för barn tecknar målsman namnet)

Ser. 17 Nr 049433

för Olsson, titel Anna Irene

född den 3/4 år 1929

yrke, titel

hemvist nr 55, Huggö.

P09 kupong 1929
P08 kupong 1929
049433
P07 kupong 1929
P06 kupong 1929
P05 kupong 1929

Vilket här

Vilket här

1929 kupong P20

1929 kupong P19

1929 kupong P18

1929 kupong P17

049433

1929 kupong P16

P38 kupong 1930
o. tidigare

P37 kupong 1930
o. tidigare

P36 kupong 1930
o. tidigare

P35 kupong 1930
o. tidigare

Ser. 17 Nr 049433

Personkortet utställt av:

OCKERÖ SOCKENS
KRISTIDSNÄMND

adressförändringar (antecknas av kortinnehavaren)

049433
P01 kupong 1929

STATENS JORDBRUKSNÄMND

INKÖPSKORT B26

serie nr B 26 JAN 1951

KAFFE

C 839883

efternamn och förnamn på den person som tilldelats kortet

adress

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn. Kupong gäller under den tid som meddelas i radio och i pressen. Lös kupong gäller ej. Kortet får ej överlåtas. Missbruk medför straffpåföljd. Kort, som tillhört avliden person skall återlämnas.

KAFFE
B-316

Förkommet kort ersättes ej!

KAFFE
B-314

KAFFE
B-315

KAFFE
B-312

KAFFE
B-313

KAFFE
B-311

BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING
nr 201	nr 202	nr 203	nr 204	nr 213	nr 214	nr 215	nr 216
grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF
BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING
nr 205	nr 206	nr 207	nr 208	nr 217	nr 218	nr 219	nr 220
grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF
BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING	BESTÄLLNING
nr 209	nr 210	nr 211	nr 212	nr 221	nr 222	nr 223	nr 224
grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF	grupp TF

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn. Tx-kuponger gälla för inköp av textilvaror av alla slag. Dessa kuponger skola klippas i nummerordning. Beställningskuponger äro reservkuponger. — En kupong gäller ej. Kortet får ej överlåtas. Missbruk medför straffpåföljd.

Barn 1936—1944

TX	TX	TX	TF
75	75	80	80
85	85	85	85

TX	TX	TX
79	79	84
84	84	89
89	89	89
TX	TX	TX
78	78	83
83	83	88
88	88	88
TX	TX	TX
77	77	82
82	82	87
87	87	87

X	TX
81	86
86	86

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION

INKÖPSKORT TF 3 serie nr TF 3 JAN 1945
TEXTILVAROR A - 486576
105 TX • 24 TF

Berntsson Ing-Mar
efternamn och förnamn på den person som tilldelats kortet

adress *Shalla-Prinsessa Tk 10*
Kortet bör vikas efter vikhingslinjerna

TX	TX	TX	TX
93	93	97	97
101	101	105	105
105	105	105	105
TX	TX	TX	TX
92	92	96	96
100	100	104	104
104	104	104	104
TX	TX	TX	TX
91	91	95	95
99	99	103	103
103	103	103	103
TX	TX	TX	TX
90	90	94	94
98	98	102	102
102	102	102	102

VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE
V	V	V	V	V	V	V	V
419	422	422	425	425	428	428	431
431	431	431	431	431	431	431	431

VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE
V	V	V	V	V	V	V	V
420	423	423	426	426	429	429	432
432	432	432	432	432	432	432	432

VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE	VETE
V	V	V	V	V	V	V	V
421	424	424	427	427	430	430	433
433	433	433	433	433	433	433	433

RÄG	RÄG	RÄG	RÄG	RÄG	RÄG	RÄG	RÄG
R	R	R	R	R	R	R	R
378	379	379	380	380	381	381	382
382	382	382	382	382	382	382	382

BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP
F 103	F 104	F 104	F 105	F 105	F 106	F 106	F 106
F 106	F 106	F 106	F 106	F 106	F 106	F 106	F 106

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION

INKÖPSKORT K 14 serie nr K 14 5 JULI 1948
B - 775266

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn.
*Kupong gäller för den vara, den varumängd och under den tid, som meddelas i radio och i pressen. Lös kupong gäller ej. Kortet får ej överlåtas. Missbruk medför straffpåföljd.

BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP
A 114	A 114	A 115	A 115	A 117	A 117	A 117	A 117
A 114	A 114	A 115	A 115	A 117	A 117	A 117	A 117
BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP
A 112	A 113	A 113	A 113	A 116	E	E	E
A 116	A 116	A 116	A 116	A 116	95	96	97
97	98	98	98	98	98	98	98

BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP	BEREDSKAP
T	T	E	E	E	E	E	E
61	62	91	92	93	94	94	94

Utdrag ur en visa diktad 1945.

Melodi: *Mors lille Olle*

Saltet har blivit på kort ni vet

I månan man får blott ett litet paket

Den som hade hamstrat, vet ni vad dom fick

Jo rosor på kinden och solsken i blick.

Brodvay, Virginia dom tog slut

Då måste Buffalo rycka ut

Fann man en fimp utav Lucky Strike

Fick man rosor på kinden och solsken i blick.

STATENS LIVSMEDELSKOMMISSION

INKÖPSKORT Y Kontrollkupong Y 91 MAJ 1945
TOBAKSVAROR serie nr **A - 346854**

Gustav Karlsson
efternamn och förnamn på den person som tilldelats kortet

adress *Lynne* **91**

Kortet är icke giltigt utan innehavarens namn. Kupong gäller för den varumängd och under den tid, som meddelas i radio och i pressen. Lös kupong gäller ej. Kortet får ej överlätas. Missbruk medför straffpåföljd. Iduns tr., Esselte, Sthlm 45 818570

Talongen skall uppvisas vid nästa kortutdelning

TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56
TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56
TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56
TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	TRE POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56	EN POÄNG 56

Episod i ransoneringstider

Brödet började ta slut. Av mjölet var det inte så stor tilldelning. Så när Anna och Gertrud fick se en annons i Göteborgs-Posten att en bonde ville byta vetemjöl mot en kagge sill, nappade de direkt. Gustav hade precis saltat en kagge sill som de skulle ha över vintern men det gick nog att ordna så de kunde få en till.

De tog kontakt med bonden och bestämde tid och plats. Så tog de ångbåten in till Göteborg bärande på sillen. Bonden kom med en säck, han tog sillen och kom fort iväg. De tyckte han hade förfärligt bråttom. Men de var så glada över mjölet så de tänkte inte mera på det.

Redan nästa dag ställde de till med storbak. Deras syster Märta kom och hjälpte till och de ”älte” och ”bredde” och satte kakorna på laven. Vilket härligt vitt mjöl. Tänk att kunna göra ett sådant här storbak i dessa tider. De kände sig nöjda och belåtna. Anna satte sig vid ugnen och bakade några kakor. Vad fint brödet blev. Hon nöp ett stycke av en kaka och smakade. Usch, hon spottade snabbt ut det. Det smakade alldeles beskt. Då förstod hon och ropade till de andra: ”Vi har blivit lurade, brödet är oätbart.” De andra kom rusande, smakade och spottade genast ut när de kände den beska smaken. Så stod de där och bara tittade på varandra, de kände sig grundlurade. Glädjen försvann och de kände bitterhet och ilska mot bonden. Vad var han för en människa? De tänkte på alla de andra ingredienserna i brödet, smöret och sockret som också var ransonerat allt brödet måste de kasta. Inte ens grisen eller hönsen åt det.

När Gustav och Hjalmar kom hem och skulle smaka på det nybakade brödet möttes de av sina ledsna fruar. Att det inte skulle gå att få tag i den ohederlige bonden förstod de och det fick de inte heller. De tänkte på den fina sillen han fått och man kan bara hoppas att han satte benen i halsen.

Finlandsbarn

Under kriget var det många familjer på Hyppeln som tog emot finska barn i sina hem, för längre eller kortare tid. En del håller fortfarande kontakt med sina Finlandsbarn, som nu är vuxna och har egna barn. Som mest var här ett tiotal barn. Ett av de finska barnen som blev kvar här på ön är Sonja Karlsson, som här berättar sina minnen från den tiden.

Jag hette Sonja Helina Suutari-Säyläs och bodde i Åbo i Finland. Under vinterkriget 1939 flyttade vi till min mormor, som bodde på landet mellan Åbo och Helsingfors. Jag var då åtta år gammal. Pappa var inkallad och det var ont om mat och kläder. Jag minns när pappa kom hem på permission en gång, hade han ett par skor med sig till mej, som han hade fått av någon. De var så fula och alldeles för stora, så jag skämdes när jag gick till skolan. Men det var ju bättre än att gå barfota.

Jag kommer ihåg att flygplanen flög så lågt och sköt på folk. En gång när mamma och jag gick till brunnen och hämtade vatten, kom ett flygplan och sköt, så vi fick kasta oss ner på marken. Det var många som fick baka bröd av mjöl som var blandat med bark. Godis fanns det inget, vi lade havregryn i smält smör och rev morötter, det var varat godis.

När vinterkriget var slut flyttade vi tillbaka till Åbo. Mamma, Pappa, min ett år äldre bror Eero och lillasyster Greta, bodde i två rum med kokvrå. Men vi fick hyra ut det ena rummet för att få lite pengar. Pappa var fortfarande inkallad och det var ont om mat även nu. Mamma hade hört talas om att dom tog emot finländska barn i Sverige och att där fanns så mycket mat man ville äta. Hon undrade om någon av oss ville åka dit och jag sa att jag gärna ville åka. Jag var elva år och det var bara barn under tio år som skulle få resa, men eftersom jag såg klen ut fick jag lov att fara.

Jag glömmer aldrig hur glad jag blev när mamma ropade på mig att komma in för där var en tant som skulle prata med mig om Sverigeresan. Det var på våren 1942. Det var många barn som skulle iväg men ingen som jag kände. Jag kunde inte ett svenskt ord och visste inte var jag skulle hamna. Vi fick lappar med namn och adress och bindlar om armen. Sedan följde mamma mig till båten som gick från Åbo till Stockholm.

Väl framme i Stockholm var det en svensk sjömanspräst och lottor som tog emot oss, de förde oss till en lokal där vi fick reda på var vi skulle bo någon stans. Jag blev så glad när jag hörde att vi skulle till en familj, jag trodde att vi kanske kom till något barnhem. Det visade sig att det var en flicka som hette Elvi som också skulle till Hyppeln. Hon kunde tala svenska men var yngre än jag. En lotta, Elsa Ekström, som var bekant med familjen jag skulle till, följde oss till tåget som gick till Göteborg. Där möttes vi av en syster till Agnes, där jag skulle bo. Hon hade redan en finsk flicka som kunde svenska, så vi fick följa med henne till Öckerö över natten.

Nästa dag bar det iväg till Hyppeln. Jag tyckte det var långt att åka. Familjen jag kom till hette Karlsson. Agnes som var änka och tre pojkar Armand, Sigvard och Reinhold. Jag blev så väl mottagen och kände mig nästan som hemma fastän jag inte förstod ett ord av vad dom sa. Jag fick äta så mycket jag ville och fick choklad, som jag aldrig hade smakat. Jag åt så jag kräktes. Agnes var alltid snäll och glad och pojkarna blev som mina bröder. Armand den äldste av pojkarna var inkallad, när han kom hem trodde jag det var pappan som kom.

Jag fick följa med Agnes till stan och köpa kläder. Jag minns att det kom en säljare med tyger, han tog mått och sydde en kappa åt mej, den var beige, jag tyckte jag var så fin. Det var bara när jag fick brev hemifrån som jag längtade lite. Då gick jag för mig själv och läste och grät. På hösten började jag skolan. Då fick jag heta Sonja, det lät mera svenskt. Under sommaren hade jag lärt mig en del svenska, så det gick bra i skolan och jag fick kamrater.

När jag varit här i ett och ett halvt år ungefär, ville mamma jag skulle komma hem igen. Det hade blivit lite bättre hemma då och dom längtade väl efter mig kan jag tro.

Men kriget bröt ut igen. Och bomberna började falla över Åbo. Det kunde hända att vi fick gå ner i skyddsrummet ett par gånger på en natt. En gång när min bror och jag var på bio, gick flyglarmet så att vi var upp och ner i skyddsrummet flera gånger innan filmen var slut. En annan gång slog en bomb ner ett hundratal meter från där vi bodde. Det blev en stor krater i marken. Vi var rädda att huset skulle rasa över oss.

1943 var det dags att åka till Sverige igen. Men då fick jag ta min lillasyster Greta, som var fyra år, med mej. Jag fick komma till samma familj och jag hade ett brev med, som visade att Greta också fick komma till Hyppeln. Till Lovisa och Manne Karlsson, som senare skulle bli mina svärföräldrar.

Nu blev det värre än första gången jag åkte. Först fick vi åka tåg genom Finland, från Åbo till Haparanda. Det var så fullpackat som en boskapsvagn. Vi fick ligga på britsar med en kappa över oss. Det snöade in så vi blev våta. Under färden gick flyglarmet. Tåget stod stilla med ljuset släckt tills faran var över. I Haparanda bytte vi tåg till Gävle. Där sattes vi i karantän i stora baracker. Men först skulle vi badas och kläderna rökas. Vi badades i stora baljor och sveptes sedan in i militärpälsar och bars in, nakna som vi var. Det glömmar jag aldrig för jag tyckte det var så hemskt genant. Så vaccinerades vi mot difteri. Det var nära att dom skulle tagit Greta ifrån mig och sänt henne till något annat ställe. Som tur var hade jag brevet med mig som visade var hon skulle bo. Då blev jag rädd. Efter en vecka i karantän sattes vi på tåget till Göteborg.

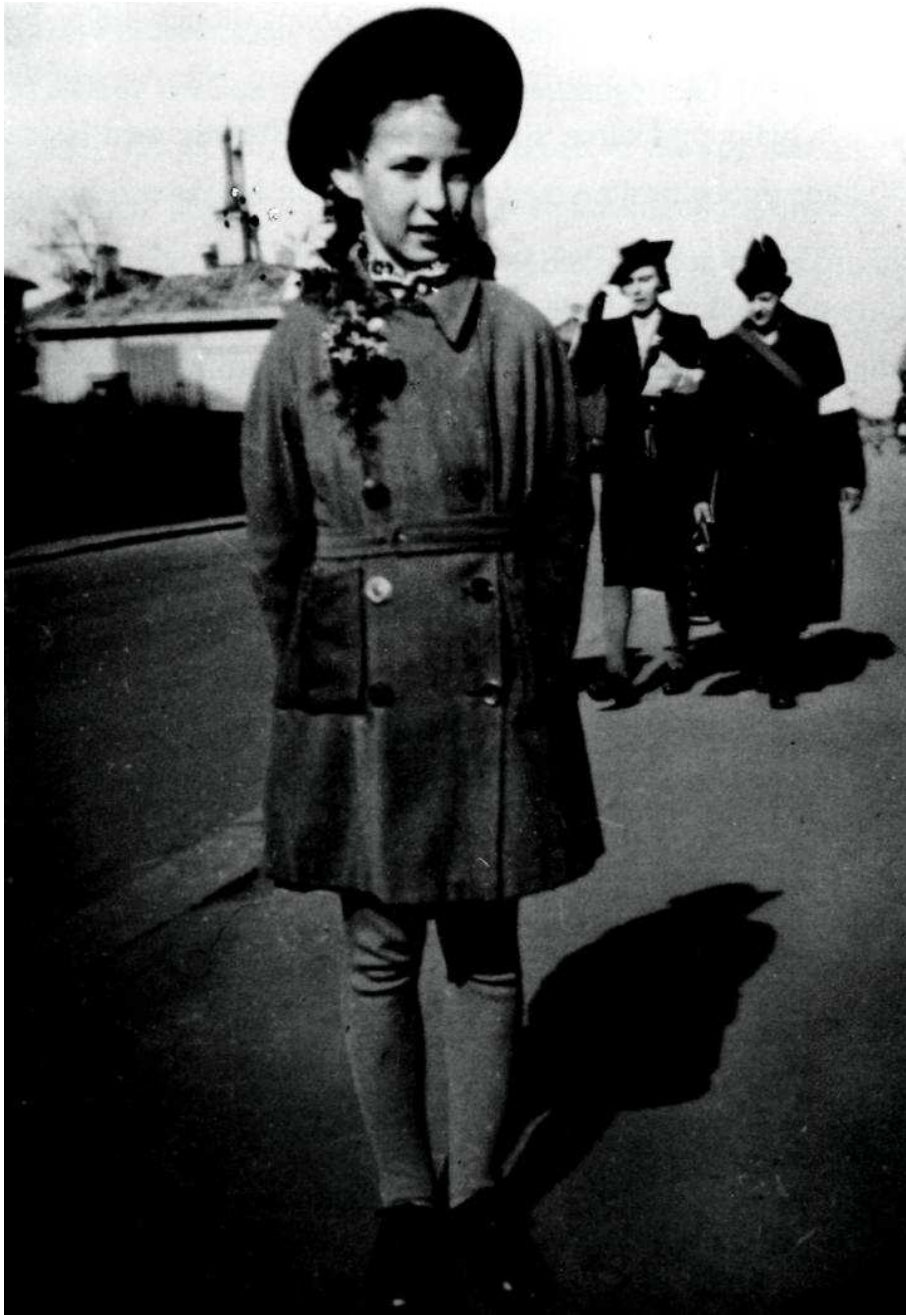
Vi kom dit på kvällen och fick ligga ensamma i en stor sal med många bäddar. Vi var ängsliga så vi kröp ihop i samma säng. På morgonen kom Agnes och Lovisa och Manne och hämtade oss. Då blev jag så glad. Greta, som var så liten längtade första tiden och ville vara hos mig, men hon vande sig snart.

År 1945 när kriget var slut kom mamma och hämtade hem oss. Då hade jag fått en lillebror Veli, det hade varit tvillingar men min syster dog. Nu gick jag två år i svensktalande skola och konfirmerades. Jag var då sexton år.

En dag ringde Agnes och frågade om jag ville komma dit och hjälpa henne, för hon var sjuk. Då reste jag till Sverige för tredje gången. När Agnes gifte om sig stannade jag och hjälpte pojkarna tills 1951 då jag gifte mig med Helmer Karlsson. Vi hade dubbelbröllop med Helmers syster Majlis och Ivar.

Mina föräldrar och syskon flyttade till Sverige 1951. De bodde hos oss den första tiden, tills dom fått lägenhet och arbete i Göteborg. Mamma säger att hon en gång blev spådd, att hon skulle flytta och åka över ett stort vatten och där få det bra. Och det tycker hon har slagit in.

Sonja på väg till Sverige.

Isvintrar

Under krigstiden var det tre stränga isvintrar Åren 1940-42. Då lade isen en bro över vattnet. En morgon visade termometern på minus 30 grader. Det hjälpte inte att man stängde in sig i ett rum och kök och eldade så kaminen blev röd, man fick ändå ingen värme i de då dåligt isolerade husen. Det hände att det var is på vattenspannen, som stod i köket, när man vaknade på morgonen, om kaminen hade slocknat på natten. Det var svårt att få håll på isen i brunnen när vattnet skulle hämtas in.

Men för barnen och ungdomen var det ändå en rolig tid. De kunde åka skridskor, spark och skidor till de andra öarna och träffa andra ungdomar som de inte hade tillfälle till annars. På Björkö fanns en bio dit man åkte över isen och såg filmer som ”Tänk om jag gifter mig med prästen” med Viveka Lindfors och Georg Rydeberg, Pinocchio med flera. Då var inte ungdomen bortskämd med filmer, så det var ett uppskattat nöje.

Men för fiskarna var det en svår tid. Nu hade de ju inte bara minorna att ängslas för, nu var det också isen de fick kämpa med. År 1940 började vintern med en svår nordlig snöstorm och många minusgrader. Båtarna som låg ute på fiske blev alldeles nerisade innan de kom iland. De fick knacka is i flera dagar. Så länge det var öppet vatten till havs fortsatte fisket. Men in till hamnen kunde båtarna inte komma. Dom låg vid inloppet till Rörö hamn. Där låg dom sida vid sida vid iskanten och man slog ner bultar i isen och gjorde fast i.

När fiskebåtarna kom i land på kvällen, kom lastbilar, som drevs med gengas, och hämtade sillen och körde den till fiskhamnen. Det var en väg utstakad på isen för bilarna, den gick över Björkö och sedan till fastlandet. Då var det inte vanligt att se bilar här ute. Efter fiskedagens slut traskade gubbarna, blåfrusna med is i skägget, över isen från Rörö och hem och tillbaka tidigt nästa morgon. Då det ibland låg djup snö på isen var det tröttsamt att gå.

När isen också lade sig utomskärs så det inte gick att få ner trålen, fick dom ge upp och ligga iland till fram på vårkanten. Det var påfrestande för ekonomin då det inte fanns någon arbetslöshetskassa.

Nu började man fiska på isen istället. Mest till husbehov men också för att sälja. Man drog iväg med sin spark eller kälke långt väster ut. Ett hål gjordes i isen och ett segel sattes upp som skydd för vinden, där kunde man stå och pilka en hel dag trots kylan. Det kunde bli rätt många kilo torsk. En del tog fisken i en säck på ryggen och traskade in till Hjuvik och sålde den.

När isen började bli svagare kom livbåten Wilhelm R. Lundgren och hjälpte till att bryta den så att man kunde komma in i hamnen igen. En vinter låg båtarna vid "Levera" vid Kalven. Det har varit många isvintrar sedan dess men krigsvintrarna har nog etsats sig fast i många minne.

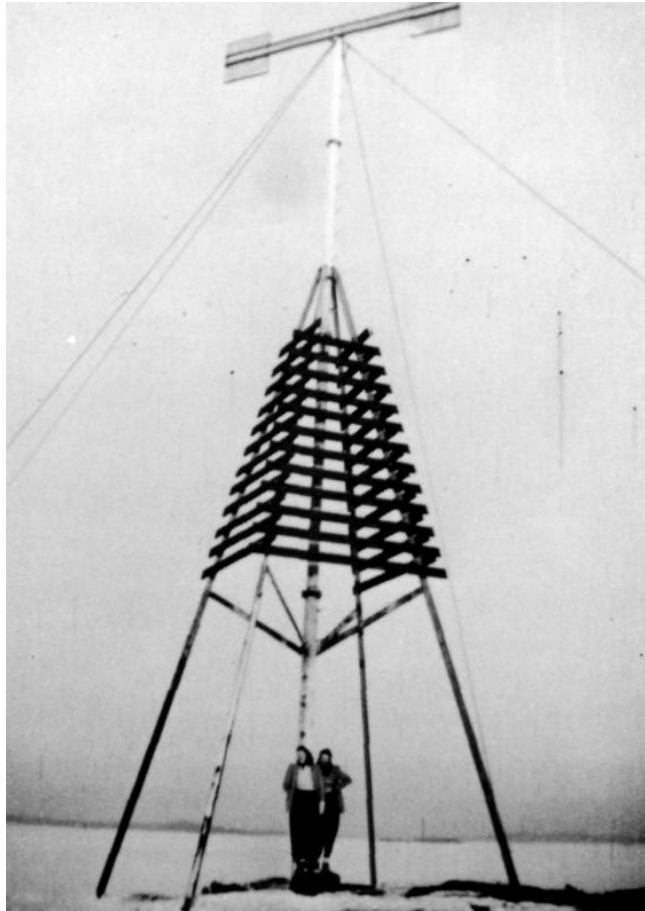
Ragnhild och Ellen vid infrusna fiskebåtar.

Alvar och Reinhold.

Hyppelsungdomar på isen.

Inger och Sonja på väg över isen som ligger ända till Torrbeskär.

En annorlunda fångst

En sommardag under kriget låg GG 427 Margona norr om Hirtshals och fiskade med makrillvad. Då de står och spanar efter makrillstim, fick de se något som guppade på vågorna. När de kom närmare såg de att det var ett stort träfat. Då besättningen blev nyfikna på vad det kunde innehålla, riggade de upp taljor i masten för att försöka få det ombord. Det var väldigt tungt, men efter mycket besvär lyckades de få fatet på däck.

Det visade sig vara mödan värt. Med stor spänning borrhade dom hål i fatet, som innehöll omkring 800 liter finaste sherryvin. Nu blev goda råd dyra. Hur skulle man bära sig åt för att få behålla det?

Fatet rullades intill masten och surrades, tomlådor stuvades runt så att det inte skulle synas. En slang sattes i fatet och drogs genom ”skalejtet” ner i skansen. Då det var första fiskedagen dracks det god dricka till maten hela veckan. När veckan var slut och man skulle vända hemåt, blev gubbarna fundersamma, hur skulle de klara sig undan tullarna. Man ville ju inte gärna bli av med sin goda fångst. För säkerhets skull tappades alla tomflaskor fulla med vin och gömdes.

När makrillen skulle landas i Göteborgs fiskhamn fick dom som vanligt lägga till vid Klippans tullstation och en tullare kom ombord. När han pratade med besättningen stod han lutad mot det gömda vinfatet. Vid hans fråga om ni har något ombord att förtulla, svarade Algot, den äldste av gubbarna: ”Det hade vi ändå inte talat om.” Varvid tullaren replikerade: ”Nä, nä det man inte vet, har man inte ont av”, och gick iland. Gubbarna drog en lättnadens suck.

Vid hemkomsten till Hyppeln skulle fatet iland, men nu uppstod problem. Man höll på att reparera hamnen så fatet kunde inte rullas iland, det måste tas i en liten ”jegg”. Men hur de än försökte orkade de inte få upp fatet över relingen. Det var med stor sorg i hjärtat dom måste tappa hälften av vinet i sjön, sedan lyckades det bättre. Under natten roddes båten iland på ”Viga” och fatet rullades upp till ladugården där det skulle förvaras.

Men än var det inte slut på strapatserna. Då fatet skulle baxas in i ladugården var det så tungt att golvet gick sönder. Nu gällde det att suga i igen och med gemensamma krafter kom det på plats och gömdes under en vedstabbe. En kran och en slang sattes i så att det gick lätt att tappa. Kon i ladugården fick ofta besök så länge vinet varade.

Ps.: Förutom Algot, bestod besättningen på Margona av hans bröder Emil och Mandus Andersson, Erik Hansson med söner Rune och Alvar samt Elis Karlsson.

Besättningen på Margona halar makrillvaden i karet för koppring på Fjärholmen, ett sätt att förhindra röta.

Auktion

Under krigsåren hölls auktioner för kyrkbåten. Fiskebåtarna brukade turas om att gå med kyrkfolket till kyrkan om söndagarna. Men det var ont om olja. En ångbåt hyrdes då in för att gå runt till alla öarna. För att hjälpa till med finansieringen hölls auktioner.

En kväll i veckan samlades gamla och unga kvinnor i skolan och broderade, stickade och virkade. De som inte var med där gjorde handarbeten hemma. På hösten blev det tid för auktion. En mindre angenäm syssla var att gå runt i husen och tigga kaffe och socker som var ransonerat. En del var generösa men andra var inte alls glada över att få lämna ifrån sig sina dyrbara kaffeböner. I stora korgar samlades porslin och bestick in. Det antecknades vem som lånat ut vad, så det kom till rätt ägare igen. Två stora kopparkittlar lånades också. Det var de unga flickorna som tilldelades dessa sysslor.

På auktionsdagen hängdes handarbetena upp för att synas bättre. Det var fina arbeten. Ett broderat köksställ som bestod av dörrkappor, spiskappa, paradhandduk och dukar brukade höra till. Lakan och örngott med virkade spetsar, broderade kuddar, stickade tröjor och barrikader, förkläden, grytlappar m.m. Stickade strumpor och vantar till fiskare brukade vara lättsålda. Ett par arbeten togs till lotteri och de övriga skulle säljas på auktionen.

Så kom då folket. Det brukade bli fullt i skolsalen. Var det någon som saknades så undrades det efteråt. Var de sjuka eller bortresta månnitro? Vid entrén betalades kaffet, Hildegard Berntsson brukade ha hand om detta, hon fäste också ett kort på bröstet med en knappnål som det stod "kaffe" på.

Auktionsförrättare var för det mesta Einar Adolfsson och Adolf Ahlén eller någon av prästerna som kom hit för att vara med på auktionen. Det började lite trevande men snart var budgivningen i full gång. Buden brukade vara mycket höga. Skratten skällade för det var ofta kvicka formuleringar av auktionsförrättaren.

Det brukade bli sent på kvällen innan allt var slutsålt. Så skulle det diskas och ställas i ordning. Det lånade porslinet lämnas tillbaka till rätt ägare. Det hölls också auktioner för Röda Korset och Triangelkyrkorna och senare för församlingshemmet. När det blev färdigbyggt hölls auktionerna där. Då köptes porslin, bestick och kaffekittlar. Och kaffet var inte längre ransonerat.

Lokalen

Några nöjen för ungdomen ordnades aldrig förr i tiden. Dansbanor fanns ju, men dom byggde ungdomarna själva. De var placerade på olika ställen på ön. År 1933 byggdes en dansbana vid "Kvibackeklämman" men fem år senare flyttades den till "Lelle kvi", där lokalen nu står. På sommaren ordnades dans varje lördag, ibland till grammofon eller till dragspel. Alla ungdomar från ön var där och dansade, även sommargästerna som ju var lika många som öborna själva. Innan dansbanan byggdes fick man hålla till på hamnens träbrygga.

Eftersom dansbanan bara kunde användas sommartid behövdes det någonstans man kunde vara då det var kallt. Ett tiotal pojkar bestämde sig för att försöka bygga en lokal. Men hur skaffa pengar? Jo, man beslöt att de något äldre pojkarna skulle satsa tio kronor var i veckan och de som var yngre en femma. Det gick bra, alla betalade sin del varje vecka året om. Viktor Karlsson valdes till kassör.

När det gått en tid sa Viktor, nu har vi så pass pengar att vi kan sätta igång med bygget. De allra äldsta, som inte varit med att betala veckopeng, satsade var sin hundralapp. Flickorna som hade symöte, sydde saker som lottades ut och bidrog också till finansieringen.

Året var 1941 då materiel inköptes, en snickare anlidades och alla som kunde hjälpte till att bygga. Det var en verkligt rolig tid, det snickrades av hjärtans lust. Mest engagerade var Viktor Karlsson, Viktor Johansson, Ejnar Johansson, Arne Johannesson, Arnold Edvardsson, Armand Karlsson, Sigvard Karlsson, Ragnar Karlsson, Osvald Adolfsson, Rune Hansson, Reinhold Karlsson, Alvar Hansson, Allan Johansson, Valdemar Edvardsson och Alrik Olofsson.

I januari 1942 var bygget färdigt och invigningen skulle äga rum. Festligt skulle det vara, därför anlidades ett revysällskap på sex personer från Göteborg. Deras namn var Rohdes och de uppträdde gratis för den goda sakens skull.

Det blev en lyckad kväll med besökare från flera öar i kommunen. Lokalen var fullsatt till sista plats och många sköna slantar gav ytterligare bidrag till lokalen. Kostnaden för bygget var 5500 kronor.

H.I.K. som bildats 1941 hade nu en bra klubblokal. Dans var det ofta, ibland tre gånger i veckan. En kamin installerades och lokalen kunde användas året om. Förutom inhyrda artister anordnades cabaréer med egna förmågor. Det visade sig att de lokala förmågorna slog bäst. Programmen bestod av egna visor och sketcher som varvades med andra kända visor. Den första egna cabaréen spelades 1942 med visor skrivna av Rune och Alvar Hansson och Reinhold Karlsson.

Flera cabaréer spelades mellan 1942-1945. Till dessa skrevs också en del visor såsom Minvisan, Krabbvisan, Fotbollsvisan, Västervåg, Rosor på kinden, Låt dem bara gå på, Gungeligung och Sportfiskaren. De som medverkade i de lokala revyerna var: Ragnhild Hermansson, Gunhild och Asta Hermansson, Åke Johansson, Reinhold Karlsson, Alvar och Rune Hansson, Helmer Karlsson, Allan och Ejnar Johansson. Reinhold spelade dragspel, Alvar gitarr, Rune och Reinhold stod för programmen. Det kan också nämnas att pojkarna gjorde en egen revy 1945.

Alla revyerna som spelades blev mycket uppskattade och det vara alltid fullsatt. Efteråt dansades det. En dragspelare som ofta anlätades hette Jakobsson och han spelade här i många år, ibland till komp av gitarr. Innan revyerna spelades upp måste vi träna ganska mycket.

En gång kunde det slutat illa. Som vanligt stod många på scenen och bakom den fanns ett fönster med trälucka utanpå. Då hördes en väldig knall, alla sprang till ett skyddande hörn. Plötsligt kom en knytnävstor järnklump farande, splittrade träluckan och fönstret och slog i ena väggen. En mina hade sprängts mot klipporna och delar slungats över hela ön. Hade vi stått kvar på scenen hade säker någon blivit träffad och en allvarlig olycka hänt.

Även luciafirandet anordnades med både lucia, bagare och sötare. Alla ungdomar deltog i firandet. På midsommar hade man majstång varje år utom 1940. Innan Kvibacken var bebyggd restes majstången där, senare på Höwen men även i Petters hage. Sedan 1950-talet har midsommarfirandet ägt rum på hamnplanen.

Firandet har sedan lång tid tillbaka letts av Gustav Engström, en sommargäst vars familj bott på Hyppeln sedan 1930-talet. När han slutade tog hans båda barn Anne-Mari Dahlin och Pelle Engström vid och fortfarande 1990 leder de lekarna vid majstången.

Midsommarafton avslutades alltid med dans i lokalen. Det har varit roliga och trevliga kvällar i lokalen, vilken byggdes tack vare några initiativrika ungdomars arbete.

Cabarégänget Åke, Alvar, Gunhild, Asta, Ragnhild, Helmer och Ejnar. Med dragspel Rune, Reinhold och Allan.

Cabaré

Brännö brygga	utföres av	pojkarna
Viking	"	Helmer
Fiskare valsen	"	Ragnhild Asta
Dragspelsmusik	"	Allan Rune
Minvalsen	"	Allan Ejnar
Adolf-Fina	"	Ålvar
Bonnie	"	Gunhild Allan
Ensjömans gamla mor	"	Helmer
Klart till brabbning	"	flickorna
Gubbralsen	"	Helmer
Vitsning	"	Ålvar Rune

Denna cabaré uppfördes 1942.

Sjung och le	utföres av	flickorna
Dragspels musik	"	Allan Reinhold Rune
Västervåg	"	Alvar Ejnar
Fotbollsvisan	"	Helmer Åke Allan
Sol över Klara	"	flickorna
Kom lilla vänska vise glä	"	pojkarne
Krabbvisan	"	Helmer
Svinstaskär	"	Ragnhild Ejnar Asta Allan

Avslutningsvisa

Manuskript och Regi	
Reinhold Karlsson	Rune Hansson
medv. flickorna H. S. H.	medv. pojkarne
Asta Hermansson	Ejnar Johansson
Gunhild "	Allan "
Ragnhild "	Åke "
	Reinhold Karlsson
	Helmer "
	Alvar Hansson
	Rune "

Gubbvalsen

Text: Reinhold Karlsson och Rune Hansson

Melodi: *Styrmansvalsen*

1. När gubbarna på morgonen komma ner till hamnen
fråga de varandra, var skall vi gå hän idag:
vi får väl gå till det vanliga gamla stället,
utanför skäret och göra ett drag.
Gubbarna traska neder och på sillen sig bereder
langar in lådor medan pöjka står och tittar på
motorerna börjar dunka, sakta båtarna sig lunka
ut genom hamnen och ut på det blå.

2. Och när de komma väster om bree precken
gör de ut trålen och vajrarna köres ut,
kursen är sydlig till Storevale går till udden
då styr man västligt för att ej sätta trålen fast.
Solen hon börjar lysa, gubbarna börjar glysa,
efter en alka som visar sig då och då
och är de då nån som halar, allesamman sina tralar
får upp till båten och det i en hast.

3. Ibland kan det bliva en förti á femti låder
det högsta är nittiåtta, det inträffar sällan de
men för det mesta ett lött på en fyra låder
utsledden basse och femte sortens sill.
Ingen kan förklara varför det så ska vara
var har den riktiga sillen då blivit av
jo, kanske ut på Hagen eller nordväst på Skagen
så resonerar ju gubbarna varje dag.

Freden

Maj 1945 fred! Det hemska andra världskriget var över. Alla drog en lättnadens suck. Här ute firades inte freden med sådan yra som inne i Göteborg men alla kände glädje och tacksamhet över att det var slut.

Vi hade ju inte varit indragna i kriget men ändå haft det runt vår kust. Många sjöslag som vi kunde både se och höra utanför ön. Främmande flygplan som flög på så låg höjd att nationalbeteckningen tydligt var synlig. Och så våra fiskare ute bland minorna. Trots att vår ö förskonades från minsprängningar förolyckades femtiosex fiskare och femton båtar blev borta här i Öckerö socken. Det var sorg och förstämning i många hem. Kriget var över men minorna fanns kvar.

Det har inte talats mycket om fiskarhustrurnas roll under kriget. Hon som gick med ständig oro när män och söner låg ute bland minorna. När dom gick ner på morgonen tänkte hon, får jag se dom igen. Det var alltid hela släkten på samma båt, skulle dom förolyckas miste hon allt. Hon skulle också försöka få ransoneringskupongerna att räcka till. Det kunde vara knepigt många gånger. Under de kalla isvintrarna var det hon som bar in vatten och ut med slask, koks fick bäras in och askan ut. Varma sockor och strumpor stickas, förutom allt annat arbete i hemmet. Så nog bar hon sin del av bördan.

Men nu var det fred och alla såg ljusare på framtiden.

Denna visa skrevs av Reinhold och Rune till soarén 1985 och framfördes av Norma och Siv. Den sammanfattar det som här har berättats om krigstiden.

Inledningsvisa 1985

Melodi: *Tango i Nizza*

1. Säg minns ni den tiden då världskriget höll på
fast det är ju sånt man ej vill syssla med.
Men några episoder på ön, som hände då
från dess början och tills åter det blev fred
det vill vi nu berätta så gott vi kan för er.
I september -39 bröt det ut.
Alla blev, rädda och de förstod då
att inget kunde bli som förut.
Det blev ransonering på de flesta varor.
tobak och kläder och mat blev på kort
inget räck till, nej det var som förgjort.
Tänk på te och kaffe, som man varit van ve
nu fick man spara, ty påtåm på fat
smakade surrogat.

Fiskebåtsmotoren med tjära måste gå
den dom hitta på, när ingen olja fanns att få
båtnamnen på sidan de då fick måla på
och den svenska flaggan gul och blå.
Havet blev minerat det innebar en risk
att ge sig ut och söka fånga fisk
men det var ett måste, de hade inget val
kassan var ju ganska skral.

2. Vår ö den blev förskonad ifrån den tragedi
som drabbade så många andra hem
Fån andra nära öar, vars fiskare som vi
gick på fiske, men kom aldrig hem igen.
Det tacksamhet man kände var ousäglig stor
när vid resans slut man åter var hos mor.
Man lärde sig att leva med riskerna som va
och tänkte man får ta det da för da.
Danmark liksom Norge, blev på sängen tagna
bombplan och fartyg som utanför gick
följde vi då, med en skräckfylld blick.
Det kom ut ett ryckte om en bomb på Björkö
farorna lurade även på land
liksom på hav och strand.

På ön de blev beredskap och Gustav var polis
han på vårt hemvärn fick fart naturligtvis
om från Uddeberga nåt misstänkt dom fick se
till Gustav rapporterade de.
När det blåstes flyglarm då skulle man ta skydd
då gällde de att veta, då fick man ej va brydd
i vilken källare man skulle ta sig ner
vi kanske skulle öva mer.

3. Många låg i lumpen, båd fjärran och när
och det fattas nån i varje fiskelag
det var svårt att skiljas från den man hade kär
men man hoppades få träffas någon dag.
När dom kom hem på permis stod glädjen högt i tak
ty det blev långt emellan varje gång.

Ty det var kritiskt för vårt land, så att permis var en sak
om man fick den, var den inte alltför lång.

Även här på Hyppeln kom de militärer
dom blev förlagda här uti ett fort
i Storevale som sprängare gjort
de var kända grabbar dom flöt in i gänget
några utav dem blev fast för en mö
här uppå våran ö.

Spionen lägger pussel var en slogan som slog
kom det nån främling, han vårt intresse tog
det pratas bakom ryggen, uti en lågmäld ton
kan det vara en spion.

För här på valen de fanns ju militär.

Vi vill inte ha nån, som går och snokar här
å är de nån som frågar, och verkar lite lur
En svensk tiger. Eller hur?

Ett tragiskt beredskapsminne

Berättat av Rune Hansson.

När jag tjänstgjorde på Jagaren Karlskrona fanns det många fiskarpojkar ombord och alla var goda kamrater. Särskilt en från Fiskebäck, som hette Karl-Evert, var jag mycket tillsammans med. När vi varit på Karlskrona en tid blev det avpollettering till mindre båtar. Karl-Evert kom till H56, en inkallad fiskebåt (Condor av Hönö) och jag fick mönstra på isbrytaren 2, med benämningen H57, som hade dykarklocka ombord.

Kriget tog slut och det var fred i världen. Svenska försvaret började svepa upp sina egna minor som lagts ut. I en fjord nordväst om Lysekil fanns det en eller ett par minor som inte hittats. Därför beordrades flera båtar dit för att söka, däribland H57 med ett tiotal dykare ombord, samt H56.

Kvällen före var vi i Lysekil där jag träffade Karl-Evert. Den båten han var med på låg och draggade efter minor och han tyckte det var riskabelt. Men eftersom dom hade lånat en motorjulle till hjälp och just han fick köra den, tyckte han ändå det var intressant. De fick även lite extra riskpengar. Men trots detta tyckte jag mig märka ett allvarligt drag över hans annars så glada ansikte. Nästa dag skulle vi båda två, men på var sin båt, ut för att leta efter minor. Ingen av oss anade väl då att vi aldrig skulle ses igen.

Vi på H57 hade ankrat ute på fjorden och våra dykare var nere på botten för att leta efter minor. En bit längre bort låg de andra båtarna och draggade, ibland dem såg jag Karl Evert med sin julle. Efter en stund kom H56 bogserande på något tungt föremål som fastnat i vajern. Dom skulle in på grundare vatten för att de lättare skulle få upp det som de hade på släp. När de kommit till ett litet sund mellan två holmar ankrade dom, Venus från Knippla, som också var i kronans tjänst, kom till deras hjälp. De hade kommit så nära varandra att dom låg bog mot bog, en man hoppade ombord på H56 och gick akteröver för att ta emot akterändan.

På samma gång såg jag julen med Karl-Evert närma sig, just när han skulle lägga till vid aktern kom en fruktansvärd explosion. En hög pelare av svart rök och en mängd bråte som flög i luften. Plötsligt var H56 försvunnen och med den Karl-Everts julle, bara några vrakrester och en tank vittnade om att där funnits en båt. Då vi låg bara några hundra meter ifrån tog vi våran eka och rodde dit så fort vi kunde. Venus, som nästan var oskadd, fick upp en överlevande. Det var kocken som varit i skansen och kunde ta sig ut när båten nått botten.

När vi kom fram till olycksplatsen fick vi se en person ligga och flyta på vattnet. Vi fick bråttom att få honom ombord i ekan för att sätt igång med upplivningsförsök. Vi såg snart att det inte behövdes. Kroppen var som gelé, troligen av den kraftiga explosionen. Vad var det som hade hänt? Jo, det tunga föremålet som de skulle försöka ta upp var en mina som exploderat. Hela besättningen på H56, utom kocken, förolyckades samt en man från Venus, tillsammans tio man. Däribland min kamrat Karl-Evert från Fiskebäck.

De som omkommit skulle vi med våra dykare försöka hitta. Det blev en påfrestande tid, särskilt för dykarna. Vi tog ombord vårt dykarmaterial på Venus och där placerades de handdrivna luftpumparna som skulle förse dykarna med luft. Våran båt H57 låg för ankar en bit därifrån. Dykarna gick ner och sökte, när de fann någon band de en lina om kroppen, vars tamp vi hade i ekan. Vi halade ombord den omkomne och rodde sedan bort till H57 där de lades under backen. För varje man vi drog upp, tänkte jag, kanske denne kan vara Karl-Evert. Arbetet höll på i flera veckor. Vi hittade alla, utom min kamrat. Jag vet inte om han någonsin återfanns.

Trots att kriget var slut blev det många som fick sätta livet till. Flera var i min ålder, 22 år, men också äldre som hade hustru och barn. Svårt för deras anhöriga och jag tänkte särskilt på Karl-Everts mor som var änka. Sannerligen en mycket tragisk upplevelse.

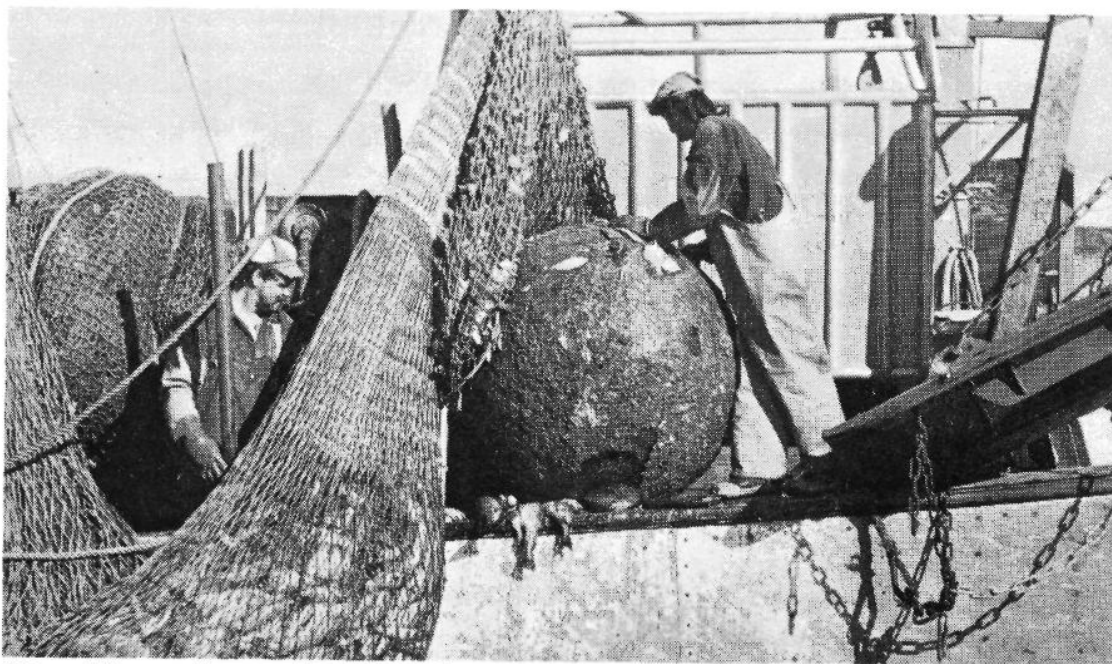
Den minsprängda båten drogs senare upp på ett skär. En tredjedel av den var borta. Det var som om båten klippts av med en stor sax i främre kanten av maskinkappen, bara främre delen var kvar.

Karl-Evert och Rune

Jagaren Karlskrona

Större delen av fångsten förlorades och redskapen skadades då fiskelaget GG 250 Tärnaborg fick en mina i trålen.

Fick mina i trålen

En obehaglig överraskning fick GG 250 Tärnaborg, från Hyppeln utanför Göteborg, då man tisdagen den 16 september bedrev trålfiske sydväst Måseskär. Med fisk och kräftor följde i trålen en

mina.

Kustbevakningen tillkallades omgående och fiskelaget fick efter besiktning och foto-grafering order om att släppa tillbaka minan i sjön.

Med undantag för tre lådor

kräftor gick hela tråldraget förlorat. Trålen skadades och fisket fick därför avbrytas. Fiskelaget har nu vänt sig till försvarets civilförvaltning med begäran om ekonomisk ersättning.

Så sent som på mitten av 1980-talet finns ännu minor kvar i havet. Här har bröderna Sven och Stig Hansson fångat en.

En del av öns historia

Att bo på en liten ö

Att bo på en liten ö kan för många stadsbor tyckas trist och tråkigt. Men de flesta av oss som är födda och uppväxta här vill inte byta med någon. Att en tidig vårdag se solen gå upp över bergen, se stararna hitta åter till sina holkar, höra talgoxen sjunga från telefontråden och se strandskatan nere vid vattnet. Hänga tvätt ute i solen, och känna den härliga doften när man tar in den. Och på kvällen se solen gå ner i havet. Att en härlig sommardag då kaprifolen blommar för andra gången, gå ut med båten och dörja makrill. Köra sakta tills det hugger till och det blir flera napp efter varandra. Eller ligga still och hålla sladorj och ha kaffe och smörgåsar med. En kulen höstkväll höra regnet smattra mot rutan och vinden vina. Inomhus har man ju det så trivsamt. Allt detta uppväger de dagar det är dimma eller storm.

Alla på ön känner varandra. Ibland kan detta vara svårt då man känner sig utpekad och helst vill gå och gömma sig. Men trots att det är olika meningar och stridigheter ibland, så bryr man sig om varandra. När ett barn blir fött på ön och allt har gått bra så gläder sig alla och hoppas att det ska gå bra för barnet i livet. Vi kikar gärna i vagnen när vi möter dem första gången. När någon på ön dör så sörjer alla och känner saknad. Det blir ett tomrum som ingen kan fylla. Man tänker på alla fina människor man känt och som nu är borta. När som helst kan man i minnet se dem framför sig. De har lärt en så mycket, bara genom att ha funnits till.

Då förstår man hur rik man är som får bo på en liten ö. Och man förstår alla som pendlar till jobbet i alla väder och ofta får stå i kö. De kommer ju hem till de härliga bergknallarna vid havet.

Till midsommar kommer många gästande båtar.

Midsommarfirandet börjar med att majstången kläs.

Maria, Maria och Hans kompar Reinhold med dragspel och Pelle på bas.

Anne-Marie Dahlin leder lekarna.

Livet på en pytteliten ö...

HYPPELN (GT) Dunk, dunk, dunk... fiskebåt GG 525 Zirona glider sakta in mot den skyddade hamnen på Hyppeln.

Sommargästerna möter upp på bryggan. Kanske får man lite färska kräftor till lunch.

Hyppeln är en liten ö, 1 kvkm stor, söder om Rörö. Fortfarande bor där 150 människor som lever av vad fisket ger. Några utbrytare finns

det. Pendlar till Volvo gör några dagligen.

I dag blev fångsten i minsta laget. Elva lådor kräftor och 40 lådor blandat, torsk och vittling. Två dygn har man varit ute. Att man dessutom fick 2,5 ton skräpfisk räknas inte. Priset man får är 13 öre/kilot.

Erling Olofsson, 29, är fiskare och född på Hyppeln. Under fyra somarmånader bor han med

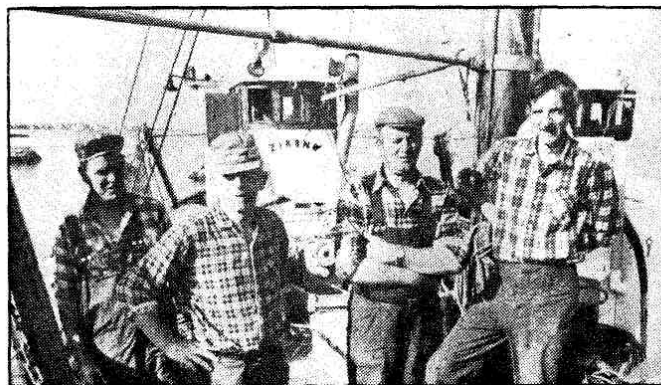
familjen på ön. I september flyttar Eva in till Hisings Backa och Erling kommer bara hem till helgerna.

Sommargästerna sätter lite extra färg på tillvaron. Annars är det bara på lördag det "händer någonting". Då provianterar man båtarna. Bänken utanför affären blir snart fullsatt.

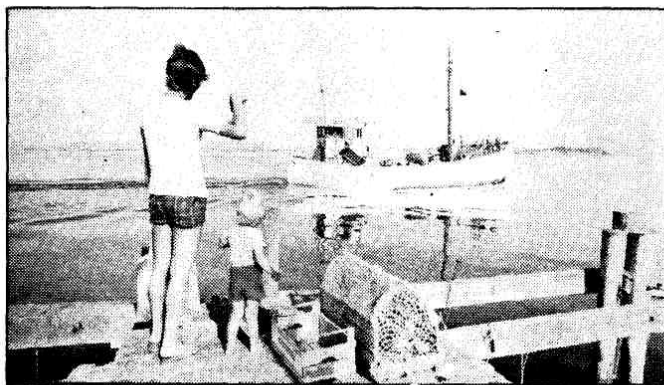
Farfar byter glas till köksfönstret ute på går-

den. Nere vid stranden biter sig strandvallmon envist fast. Flaggfabrikören Olle Westerlin seglar sin modellbåt. Livet går vidare på en ö i skärgården.

Kjell Hedlund

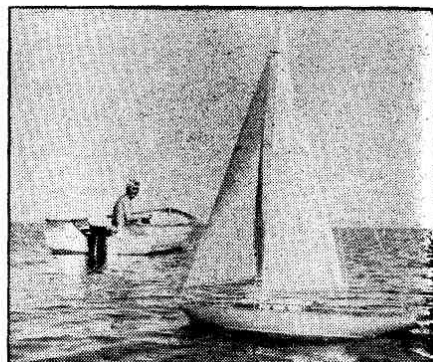
• Skeppare Arne Johansson, Vilhelm Olsson, Atrik Olofsson och Erling Olofsson bemannar GG 525 Zirona.

• Erling Olofsson går ut med sin båt. Hustru Eva och sonen Johan, 2 år, vinkar adjö och önskar god fångst.

År 1975

Sommargästen, flaggfabrikör Olle Westerlin, seglar sin radiostyrda Optimist, som han byggt själv.

Strandkassan

Strandkassan bildades 1929 med Viktor Karlsson som föreståndare. Så småningom byggdes en liten byggnad för affärsverksamhet med förnödenheter huvudsakligen för fisket. AB Svenska Shell uppförde en tankanläggning för motorbrännolja och stod för leveransen, strandkassan sålde sedan olja till båtarna. Styrelsen bestod av en fiskare från varje båt. Helge Hermansson, som blev föreståndare efter Viktor Karlsson hade sysslan en längre tid men ersattes av Hjalmar Olofsson.

1945 ombildades Strandkassan med Georg Edvardsson som ombudsman. Eftersom vi då inte hade egen olja anlätades en tankbåt från Rörö som tankade fiskebåtarna. Den ägdes av Gunnar Ryberg och Arvid Bryngelsson. Efter dessa blev det Charles Andersson från Knippla som kom till ön med oljan och han avlöstes av sin medhjälpare Vilhelm Åberg fram till 1969 då Strandkassan övertog försäljningen av olja. Georg Edvardsson hade Strandkassan som bisyssla när han fortfarande fiskade och uppbar mycket låg lön. Den största inkomsten till affärsverksamheten var att av all olja som tankades från tankbåtarna skulle två öre per liter gå till Strandkassan. Eftersom utgifterna var små blev det överskott, som användes till förbättringar på ön. Strandkassan har därför haft stor betydelse för ön.

Hyppeln var en av de första öarna i kommunen som ordnade vägbelysning, en vedsåg köptes och parksoffor sattes ut. Även ett vänthus för båtresenärerna uppfördes och trädplantering stod också på Strandkassans program. År 1952 byggdes en väg till Sandtången och en väg till Garn förbi församlingshemmet samt både slask- och badbrygga anlades.

I början av 1960-talet byggdes strandkasseboden till, en truck inköptes, ett garage byggdes och två tankar för brännolja skaffades. 1970 blev Tage Olofsson föreståndare på halvtid. Samma år byggdes brandstationen som senare utbyttes mot en större.

Efter Tages bortgång 1976 tog Rune Hansson, Reinhold Karlsson och Yngve Hansson tillfälligt över Strandkassan tills Uno Karlsson tillträdde 1978. Samma år byttes trucken mot en traktor med vagn. Eftersom traktorn var ganska dyr bidrog alla hushåll till köpet genom en insamling. År 1990 är Uno fortfarande föreståndare, numera med gemensam styrelse med hamnföreningen.

Viktor Karlsson

Georg Edvardsson

Hamnföreningen

När ingen hamn fanns låg Hyppelnbåtarna i bojar öster om ön. Det var besvärligt många gånger då man måste ha en roddbåt för att komma ut till och iland från båtarna, särskilt besvärligt var det nattetid och vid dåligt väder. Därför bildades en hamnförening 1929. Föreningens förste ordförande blev Gustaf Karlsson, öns alla vuxna män blev medlemmar, ca 50 personer. Redan 1930 kunde föreningen bygga en brygga där båtarna kunde lägga till. Den byggdes så att båtarna låg på insidan och inte längre behövde använda bojarna. Då det fanns många båtar måste de ligga flera i bredd. Vid västliga vindar var det en besvärlig inbäring och båtarna blev illa åtgångna, det måste till många gamla bildäck emellan och starka förtöjningar.

I mitten på 1930-talet kom det nya båtar till ön och äldre byttes ut till större, då blev trängseln allt för stor. Hyppelnborna beslöt därför att försöka bygga en hamn med vågbrytare som skydd. Staten beviljade 90 % i bidrag och en ny hamn kunde byggas 1940. Den blev betydligt större med kaj både på östra och västra sidan samt en småbåtshamn i södra ändan av hamnen. Även en svängd vågbrytare av sten anlades i norra ändan av den östra kajen. Båtarna var ändå inte tillräckligt skyddade av den svåra inbäringen utan en vågbrytare lades ut från land mittemot den första och det lämnades en öppning på ca 25 m där båtar kunde komma ut och in.

På 1980-talets början reparerades kajerna och den västra förlängdes med 20 meter. Det muddrades också i hela hamnbassängen vilken med åren blivit grundare. På senare år har hamnen besökts av många gästande fritidsbåtar vilka lade till på fiskebåtarnas platser. Därför beslöts att kaj skulle byggas runt hela hamnen. Med bidrag från utvecklingsfonden är nu det arbetet slutfört och det finns plats för ett 60-tal gästande båtar. Vattenposter finns på flera ställen runt hamnen samt uttag för elström. En hygienbyggnad har byggts med duschar och WC samt tvättstuga, allt med mycket hög standard.

Christer Lundberg i nordöprojektet har varit till god hjälp, vilket vi är mycket tacksamma för.

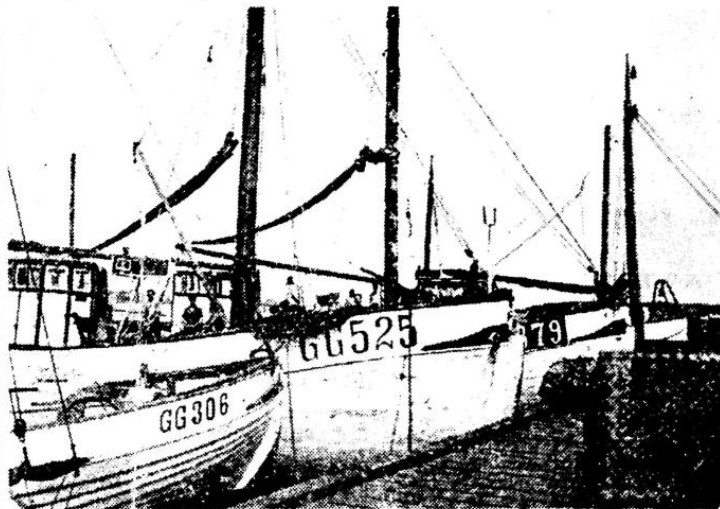
I "Viken" söder om stora hamnen har en småbåtshamn anlagts för de mer grundgående båtarna med ett 45-tal platser. Arbetet med hamnen höll på nästan hela 1960-talet. Det dröjde till 1980 innan sista etappen var färdig. Osvald Adolfsson har varit kassör och med hjälp av Reinhold Karlsson och Rune Hansson haft hand om arbetet med att skaffa fram pengar.

Hyppelns Hamnförening har haft följande personer i styrelserna under åren. I den första var Gustaf Karlsson ordförande, Karl Adolfsson kassör med Viktor Karlsson som sekreterare 1952 var det Ejnar Adolfsson, Georg Edvardsson och Reinhold Karlsson som hade de viktigaste posterna med John Karlsson som hamnkaptän. 1957 kompletterades styrelsen med Rune Hansson och Sigvard Karlsson. 1959 blev August Adolfsson hamnkaptän. 1961 blev det Åke Johanssons tur att bli ordförande med Reinhold som sekreterare. Tage Olofsson blev hamnkaptän 1970 och sex år senare Osvald Adolfsson. 1980 bestod styrelsen av Rune Hansson, Reinhold Karlsson, Osvald Adolfsson, Åke Johansson, Allan Johansson samt Uno Karlsson. 1984 blev Ingemar Dahlin hamnkaptän. Efter Åke Johanssons bortgång 1986 blev Rune Hansson ordförande och Reinhold Karlsson fortfarande sekreterare med övriga medlemmar kvar. Osvald Adolfsson blev hamnkaptän 1985 men 1989 valdes en gemensam styrelse för hamnföreningen och Strandkassan.

Fredagen den 23 juli 1937.

Hyppeln hoppas på fiskehamn såsom påbröd till bryggan.

Ön har nyss fått postombud i stället
för lantbrevbärare.

Båtarna ligga trångt innanför Hyppelns brygga.

För Hyppelbornas anspråkslöshet utgör det ett fött belägg, att de begärde en brygga av staten, då andra öar ville ha fiskehamnar. Och för c:a fem år sedan fingo de sin brygga för 38.000 kr., varvid de själva bidrog med 3.800. I å bryggan är det intet fel, utom att en ung sjökaptän på försommaren lade till så intensivt, att en bjälke i underredet brast, och vid vår ankomst trillade en påspikad plankan vid ått pakänning i vattnet och simmade sakta men säkert bort. En från Rörö hämtad lång och präktig stock ligger emellertid och väntar på att bli anbringad som stötfångare utmed den 42 m. långa bryggans yttersida.

fri från berg samt ett hårt sandlager av över 8 m:s mäktighet. Man har tänkt sig en vågbrytare i bryggans förlängning och en annan från en bergudde strax norr därom med insegling i nordost.

Vidare har man på ön, som i fjol fick fem nya hus, förhoppning om att snart få sin c:a 800 m. långa väg, för vars iståndsättande man tidigare fått c:a 4.000 kr. av vägdistriktet, intagen till allmänt underhåll, varjämte det skulle vara önskvärt att få 350 m. väg anlagd utmed östra stranden till badstället och den s. k. Rörö hamn, som är belägen norr om ön och isfri, varför fiskebåtarna vid islägg flyttas dit ut. Där får man nu kliva över

Fiskehamn vid ön Hyppeln för c:a 200,000 kr.

Arbetsplan nu upprättad av
väg och vatten.

Arbetena uppdelas i två etapper om
126.000 resp. 77.000 kr.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyrå har upprättat arbetsplan för fiskehamn vid Hyppelns östkust, där f. n. en L-formad tilläggsbrygga av trä, delvis fylld med sten, bildar skydd för båtarna för söderifrån inkommande sjö. Utom en del smärre båtar finnas åtta större fiskebåtar på ön. Nordväst- och västliga vindar äro värst, varvid mycket besvärande sjö (inbäring) inkommer från söder, medan hamnen norrifrån är mera skyddad.

Första etappen skulle omfatta fördjupning av hamnbassängen för 19.200 kr., en vågbrytare österut 40.700, stenfyllning under bryggan 3.000, ledverk till vågbrytaren 16.700, 60 m. kaj av kilad sten 41.300, strandskoning vid norra och södra kajavslutningarna 1.300 och vid södra delen av hamnbassängen 1.500 samt kajplan 2.300 eller inalles 126.000 kr. Andra utbyggnaden skulle utgöras av utvidgning av hamnbassängen genom muddring för 18.500 kr., vågbrytare norrut 13.400, 51,5 m. betongbrygga 31.100, strandskoning vid inre delen av hamnbassängen 12.100 och hamnplan 2.000 eller tillsammans 77.000 kr.

Ing. Gustav Berglund verkställde i fjol undersökning på platsen och konstaterade därvid, att botten består av ett 2-4 m. mäktigt lager av grushaltig sand på lera. Småbåtarna och tre av de större saknade skydd. Östra vågbrytaren bör dragas från norra änden av nuvarande bryggan, först mot nordost och sedan i nordlig riktning. Det 25 m. breda inloppet skulle förläggas mot NO. till O.

Hamnen på 1930-talet (ovan) och på 1950-talet (nedan).

Hyppelns fiskehamn skall förbättras för 83,000 kronor

**Statsbidrag begäres med
90 procent**

Hyppelns fiskehamnsförening begär hos kmt statsbidrag med 9/10 av de verkliga kostnaderna för förbättring av fiskehamnen enligt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyrå upprättat förslag, som slutar på 83,000 kr.

Förslaget avser utbyggnad av en vågbrytare norr om nuvarande fiskehamn till skydd mot sjö vid nordostliga vindar, ombyggnad av inre kajen i småbåtshamnen samt förlängning av västra bryggan 24 m. Vidare skall mudring utföras i norra delen av hamnbassängen. Framför inre kajen i småbåtshamnen lägges ordnad stenfyllning och bygges en betongkaj, vilande på pelare av betong, varigenom olägenheterna vid krabb sjö minskas. Förlängningen av västra bryggan ges samma utförande som nuvarande bryggan.

Fiskehamnen utbyggdes med statsbidrag senast åren 1941—43.

Tre vyer över "Viga" från 1909 till 1988. Som det framgår av bilderna har den förändrats och är nu en fin småbåtshamn.

På denna bild syns följande hus, från vänster: Johannis, Bertas, Evas, Adelskalles, Edvates, Hanses Olles och Hermans.

I början av 1960.

1988

S.V.C.

Något om hyppelnfiskarnas avd. 44 och S.V.C.

Det första beviset på föreningsverksamhet på Hyppeln lyder:

”Göteborgs och Bohusläns havsfiskeförening har antagit fiskaren Carl Gustav Hansson, Hyppeln, till ledamot i föreningen.

Göteborg den 12 juli 1909”

Undertecknat G. Lagerbring, ordförande, och K. A. Andersson, ombudsman.

Vid ett möte på Knippla den 14 april 1924 bildades Öckerö sockens makrillgarnfiskares förening för begränsningen av antalet redskap. Adolf Alexandersson blev ordförande. Det fordrades 90 % anslutning och böter med 500 kr per gång vid överträdelser. Högst tjugofyra enkelgarn per man fick användas. Medlemspriset på makrill var 1924 19,6 öre per kilo. Nästa säsong sjönk priset på makrill. Man beslöt därför att fiska med halva länken garn. År 1928 fiskades det med fullt antal garn. Då bestämde man sig för att ransonera fångsten till sju stycken 20 kg lådor per man och fiskeres. AB Svenska fryserierna i Göteborg erbjöd sig att ta emot och frysa ner överskottet, till ett pris av tio öre per kilo, under garanti att ej försälja den under säsongen. Vid denna tid fiskades makrill av 1200 man från 250 båtar i Bohuslän och Halland, varav åtta från Hyppeln.

Den 6 juli 1929 bildades den första avdelningen av Svenska Västkustfiskarnas yrkesorganisation, som den då kallades, av fiskare från Donsö i söder till Hyppeln i norr. Den nuvarande Svenska Västkustfiskares Centralförbund bildades den 31 maj 1930. Rörö och Hyppeln bildade avdelning 46 av S.V.C 1943. Då fick Hypplarna ta en båt över till Rörö när det var årsmöte. Alfred Ryberg Rörö blev vald till ordförande. Vi pojkar som nyss hade börjat fiska tyckte det var mycket intressant på dessa möten och sämjan var god mellan öarna. Det är ju alltid någon på mötena som för fram sina åsikter med större kraft än andra, vilket kommer att märkas i en visa som skrevs om ett extra sammanträde inför makrillsäsongen.

Möte på Rörö 1945

Text av Reinhold och Rune.

Melodi: *Svarte Rudolf*

1. Innan fisket med gamen har slutat
mot vaden man börjar att se,
det inga ransoner beslutats,
sånt är väl ej värt la stå te.
Vi får väl ha möte på Rörö
och prata med Birger och John
och är det nåt vi vill ha före
ska ni höra på röröbos ton.

2. Ryberg slår klubban i bordet,
strax är diskussionen i gång.
Och nu har Lundgren fått ordet
man hör som i skogen hans sång:
”Om vi träffar stimmen så stora
så båten blir full i en hast,
så kunde väl vi dela med oss
till saltare utav vår last.”

3. ”Dom får den för sju kronor låda
det är väl ett prima förslag.”
Det kan jag då alls inte råda
hörs en utur Hypplarnas lag.
”Vi arbetar nert för oss själva,
om vi gör som du nu har sagt,
dom får väl betala vår makrill
till minimipriset vi lagt”.

4. Och femton låder bör räcka,
att taga per man och per dag,
det blir ju en 105 lådor
om vi är sju man i vart lag.
”Förslaget jag tycker är pråktigt”,
sa Martin på Zaida med ens.
”Ja, tycker ni det är tillräckligt
så äro väl vi överens.”

5. Och Ryberg slår klubban i bordet
så Brandon spratt till på sin stol,
han vakna och bad att få ordet,
”Jag tycker vi gör som i fjol.”
”Jag tror att du pratar i sömnen”,
sa Ryberg och myste så smått.
”Ransonen är redan beslutad
och hälften av folket har gått.”

1955 bildades Hyppelns egen avdelning 44, med 68 medlemmar från tolv båtar. Styrelsen som valdes i den nya avdelningen blev Rune Hansson, Osvald Adolfsson, Reinhold Karlsson, Alvar Hansson och Bertil Adolfsson. Trettio år senare satt dessa fortfarande kvar. Arvoden för ordförande, sekreterare och kassör bestämdes till 125 kronor per år. Avdelningens första kongressombud blev Armand Karlsson och Åke Johansson. Många motioner som lämnats in under åren har gått igenom, såsom särskild auktion på kräftor, garantipris för makrill i 20 kg lådor och för fyrans sill. Inflyttning av trålgränser, skarpsillranson för vadfiskare, fredningsområde för hummer, garantipris för kräftor och många andra motioner som blivit positivt behandlade.

Vi har också lyckats få in duktiga representanter i olika kommittéer som framgångsrikt fört avdelningens talan i viktiga frågor. Bidrag har utgått till olika organisationer under årens lopp, såsom sjöräddningen, triangelstationerna och söndagsskolan m.m. Radiofyren Burö stöddes då den var aktuell. På våra årsmöten har oftast, förutom sedvanliga val och diskussioner, förekommit underhållning. Kaffe och tilltugg har varit obligatoriskt.

År 1980 då avdelning 44 firade 25-års jubileum inbjöds Arne Andersson och Vera Lagersson med respektive samt styrelsen från avd 46 Rörö och medlemmarna i avd 44 Hyppeln med damer. Då bjöds på underhållning med musik och sång, samt läsning av dikter. Arne överlämnade en minnestallrik i tenn från fiskhamnen och dessutom överräcktes flera blomsterkorgar.

Båtarna minskar och med dem medlemsantalet som 1985 var cirka fyrtiofem personer. Det är väl på sin plats att sända en tacksamhetens tanke till dem som var ivriga förespråkare för föreningen och startade den, bland andra Adolf Alexandersson, Samuel Corneliusson och Birger Utbult. Våra talesmän genom åren har haft en föga avundsvärd syssla då de blivit klämda mellan oss fiskare och myndigheterna men för det mesta har de lyckats förbättra fiskets situation.

Med en förhoppning att avdelningen skall leva kvar i samma anda och att den kommer att öka sitt medlemstal igen, slutar jag denna översikt.

Reinhold Karlsson

Bertil, Alvar, Rune, Reinhold och Osvald sjunger tackvisan.

Melodi: *Finns det flickor ja då finns det kyssar*

1. Vi vill nu när jubileet gått till ända
såsom lättmatros på scenen äntra upp,
våra nunor ej för er är helt okända
trots att vi idag gjort extra make upp.
2. Först vi vänder oss till Er ifrån förbundet
med ett tack för samarbetet som har rått
och till Röröbo som kommit över sundet
riktar vi en hälsning utav samma mått.
3. Tack till grabbarna som fyller våran olja
uti tanken både hemma och på båt
så att vi kan fiska både torsk och kolja
kräftor, makrill, krabbor vad vi kommer åt.
4. Våra postfröknar vi inte får förglömma
alla pengar som de ger och tar igen
det är moms och skatt och räkningar så ”grömma”
som de fixar glatt och lätt med postbanken.
5. Några rosor vill vi även ge åt Jacke
för hans sätt att sköta om vår proviant
och han strävan upp och ner i Möllers backe
med glatt humör och lilla hatten käckt på kant.
6. Till flickorna som jobbat uti köket
stora famnen reserverar vi åt dem
för de alltid villigt har ställt upp med stöket
både här och även uti våra hem.
7. Och till sist vi alla medlemmar bedyra
vi är tacksamma för allt ert stöd vi fått,
såsom styrelse i Hyppeln fyrtifyra
hjärtligt tack för dessa åren som har gått.

Denna visa sjöngs av styrelsen på avdelningens 25 - års jubileum. Skriven av Reinhold, Alvar och Rune.

Alvar och Reinhold underhåller.

Arne Andersson överlämnar en present från fiskhamnen.

Hyppeln

Lördagen den 9 mars hölls ordinarie årsmöte med avd. 44 Hyppeln i församlingshemmet.

Ordföranden inledde med att hälsa alla hjärtligt välkomna och vände sig särskilt till herr Evert Jarkvist, Göteborg, som glädjande nog kunde komma efter endast kort varsel. Glädjande var ju också att så många medlemmar hade hörsammat kallelsen och att vi kunde notera så gott som hundra procentig tillslutning. Flera av mötesdeltagarna hade varit på fiske samma dag, men kommit hem tidigare enbart för årsmötets skull.

Fisket har under det gångna året gått bättre än vad man vågade hoppas, då året inleddes med svåra isförhållanden, som stoppade fisket helt eller delvis, en lång tid. Tittar man i deklarationerna, sade ordföranden, så blev det ju rätt hyggligt i alla fall. Med en förhoppning att innevarande års fiskelycka skulle bli ännu bättre förklarade han mötet öppnat och bad om förslag till ordförande för mötet.

Till ordförande valdes enhälligt Evert Jarkvist, till sekreterare Reinhold Karlsson och till justeringsmän Helmer Karlsson och Sigvard Karlsson. Kallelsen samt styrelse- och revisionsberättelser godkändes och ansvarsfrihet beviljades. Arvoden beslöts utgå oförändrade. Avgående ledamöter i styrelsen, suppleanterna samt revisorer med suppleanter omvaldes. Förlikningskommittén blev oförändrad. Studieledare är Gösta Edvardsson.

Till att representera vid årets kongress valdes Harry Olofsson och Rune Hansson med Bengt Hermansson och

*Nära nog man-
grant hade hyp-
pelnavdelning-
ens medlemmar
mött upp till års-
mötet. Vid sam-
kvämet efteråt var
även spinnsidan
representerad.*

Bertil Adolfsson som suppleanter. Semestern skall, som tidigare, tagas ut mellan den 1 maj och 30 september.

Anslag beviljades till Hyppelns Bibliotek med 200 kr, Fiskarläsrummet och Soldaternas Vänner, Nya Varvet fick 25 kr vardera. Ungernhjälpen och Sjö- räddningssällskapet fick 200 kr var och till hjälp till vågbrytare i Hyppeln hamn anslogs 2000 kr. Resten av vinsten överfördes till ny räkning. En gammal fråga om en prick vid Södra Gäveskär bordlades. Lådfrågan var uppe till behandling och man enades om att yrka på ett bibehållande av den nuvarande lådtypen. Styrelsen fick i uppdrag att ordna med igångsättande av arbetet på småbåtshamnen.

Från Helmer Karlsson kom ett förslag att få kollektiv försäljning av makrill i Göteborgs fiskhamn och styrelsen fick i uppdrag att arbeta vidare med denna fråga. Mötet förordade även höjda minimi- och garantipriser på nämnda fiskslag. Sedan denna fråga avklarats överlämnade herr Jarkvist ordet till avdelningens ordförande, herr Rune Hansson, som tackade mötesledaren för att han fört förhandlingarna och inbjöd medlemmarna med damer till kaffe, som doftade gott från köket.

Efter kaffet och smörgåsarna gav herr Jarkvist de närvarande en intressant inblick i Västskustfiskarnas fiskförädlings verksamhet. Så sjöng Lennart Adolfsson och Ingemar Karlsson en visa som handlade om semesterns ljuva dagar och Maj-Lis Skarland sjöng Fiskarflickans sång till dragspelackompanjemang av R. Karlsson. Alvar Hans-

son roade stort när han utklädd till gammal fiskargubbe sjöng om Ungarna på Karingön.

Herr Jarkvist ledde därefter en frågetävling mellan 5 damer och 5 herrar. Damerna vann med en poängs övervikt. Slutligen visades några filmer, en om snurrevaden i arbete på sjöbotten, en om hummerfisket och två om eskimöernas liv och vanor. Programmet drog långt ut på tiden, men alla gick hem nöjda och belåtna med vad som bjöds.

R. K.

Ingemar Karlsson t. v. och Lennart Adolfsson underhöll gästerna med sång.

Alvar Hansson var fiskargubbe och sjöng om ungarna på Karingön

Så trevligt hade man det på årsmötet 1957.

Krabbfiske

Fiske efter krabba med tinor har fiskare från Hyppeln bedrivit sedan lång tid tillbaka. Den första tiden gick man inte så långt, utan fisket bedrevs nära Hyppeln som längst till Pölsan och Dörjeskär. Före 1930-talet var det mest större jullar med segel och åror men också någon enstaka julle med motor som fiskade. Krabbfisket var en del av det så kallade småfisket.

Oskar Johansson skaffade en fyrtio fots båt med en fyrtio hästars motor, som han kallade Gunvor. Han skulle bli något av en pionjär för Hyppeln när det gällde fisket efter krabba på avlägsna fiskevatten. Det var den första egentliga krabbfiskebåten från ön. Dom fiskade öster om Läsö samt ända bort till Koppargrund och Groves Flack. Fisket gick bra och krabborna såldes till någorlunda pris. Krabbfisket pågick från augusti ända in i december. De andra hyppelnbåtarna trålade sill vid denna tiden vilket gav sämre resultat, så Gunvor fick flera efterföljare.

Först blev det Orlando som redde kupor men efterhand blev det flera och som mest fiskade sju båtar krabba. Man kan säga att just då var Hyppeln Sveriges krabbcentrum. Från andra öar började också båtar fiska krabba och det visade sig nödvändigt att bilda en krabbkommitté. Den upprättade regler och bestämmelser för att göra fisket så lönsamt och bra som möjligt. Till att börja med fick man ha trettiofem kupor per man och en ranson av tio backar (20 kg lådor) per man i veckan. Senare bestämdes också ett datum när fisket skulle börja. Det var olika, det började med mitten av augusti men senarelades efterhand. Då krabban blir bättre matad i september månad beslöt man att krabbfisket skulle börja första måndagen i september.

Priserna vid auktionen kunde vara väldigt olika från första till sista båt. Därför ordnades det med lottdragning första försäljningsdagen. Dragningen gjordes efter båtarnas nummer, de sattes ut i nummerordning så att den båt som blev nummer ett första gången, blev nummer två andra och försköts så hela tiden för att det skulle bli så rättvist som möjligt.

Fiskeplatserna där krabba fanns var ganska begränsade då det måste var särskilda bottenförhållanden. Brun eller röd sand lämpade sig bäst samt kanten närmast stenbotten. Fisket bedrevs på Hertas Flack, Rönnebanken, Läsö Trindel och Duva. Koppargrund, Groves Räck, Christian, Hästskon ända bort till Anholt och runt österrevet, även lille Middelgrund och Röde bank sydväst om Falkenberg fiskades det. Fiskeplatserna kan tyckas vara många, men det var flera båtar som fiskade och den bruna krabban minskade efter någon månads fiske. Då tog man och fyllde ransonen med den ljusa sämre krabban som bytt skal och inte var så fullmatad. Av naturliga skäl sjönk priserna på auktionen.

Krabbkommittén beslöt då att den ljusa krabban inte skulle få säljas före ett visst datum. Ena året började man med första oktober men började sedan senare för varje år, till att helt förbjuda den. Numera får inte ljus krabba försäljas av medlemmar i S.V.C. Plötsligt minskade krabban och fisket blev olönsamt. De flesta båtarna slutade, utom ett par båtar som höll på varje höst. Efter ett tiotal år ökade krabban igen och blev åter lönsam men bedrevs nu endast av fyra fem båtar.

På 1980-talet var det tre båtar från Hyppeln men sedan 1988 finns det endast en kvar som fiskar krabba. Ransoneringen av krabba är borttagen men begränsningen till femtio tinor per man finns kvar.

År 1942 skrevs en visa om krabbfisket av Reinhold, Rune och Alvar som följer:

Krabbvisan

Melodi: *Petter Jönsson*

Jag har nu tänkt för eder sjunga en visa,
om det fisket som man på hösten bör prisa,
om skaldjuret som är aktuellt för säsongen,
ja man kan kalla det festmat för kongen.

Detta feske börjar ju i september,
de håller på tills slutet utav november,
de fiskas krabba från Pölsa te Böckern
o ve Precka ligger tre, fyra stocken.

Detta fiske haver ock sina sider
man får tråla till långt på dagen det lider
för att få vittling att hänga i våra tiner
för det är jevast och mest i vattnet det skiner.

Sen kan vi börja tinorna draga
en efter en in över relingen taga
det plockas krabbor utav alla kulörer
men de vita man helst bör kasta utöver.

När vi tinorna haver dragit för dagen
så sumpas krabba utav alla de slagen
sen sättes kosan in mot hamnen på Läsö
där är små pigor som fångar allt vårt intresse.

Så går vi upp och försöker få nåt att dricka
eller en ostbit som slinker ner i vår ficka
det luktar illa det vet nog varje gubbe
men den går ner bara man har Carlsberg och nubbe.

Fredagen är ju den nervösaste dagen
då blir det genast mera sprätt uti tagen
vem skall först utav alla båtarna vara
klockan sju skall väl våra länkar va klara.

Klockan åtta ska vi ha sompa på däck
ifrån sluppen hele väjen te räcket
sen sättes kursen in mot bojen och staden
ty ingen av oss vill vara sist uti raden.

Vi kör på kapp till Göteborg för det mesta
men komma först är nog inte alltid det bästa
ty propagandan gör ganska mycket på priset
och komma först kvittar ju då på de viset.

När frosten kommer då är de slut på säsongen,
då får man inte mer än tre låder gången
då är det slut på både bruna och vita
och nu kan vi ej mera dikta och rita.

Exceptionellt höga priser på krabba

I Göteborgs fiskhamn har den gångna veckan varit ganska normal. erinrar en expert vid ett samtal med G. T.

Det är emellertid en hel del att anteckna om tillförsel och priser. På lördagen infördes 28 lådor krabbor av Asperöfiskare. Dessa såldes till exceptionella priser, omkring 28 kr. pr låda om 20 st. Detta pris får naturligtvis till en del skrivas på den förbjudna hummernes konto.

Nästa vecka börjar det "stora krabb-fisket" vid Läsö. Kuporna sätts ut på måndag och 1 september få gourmeterna tillfälle att smaka på årets första krabbor.

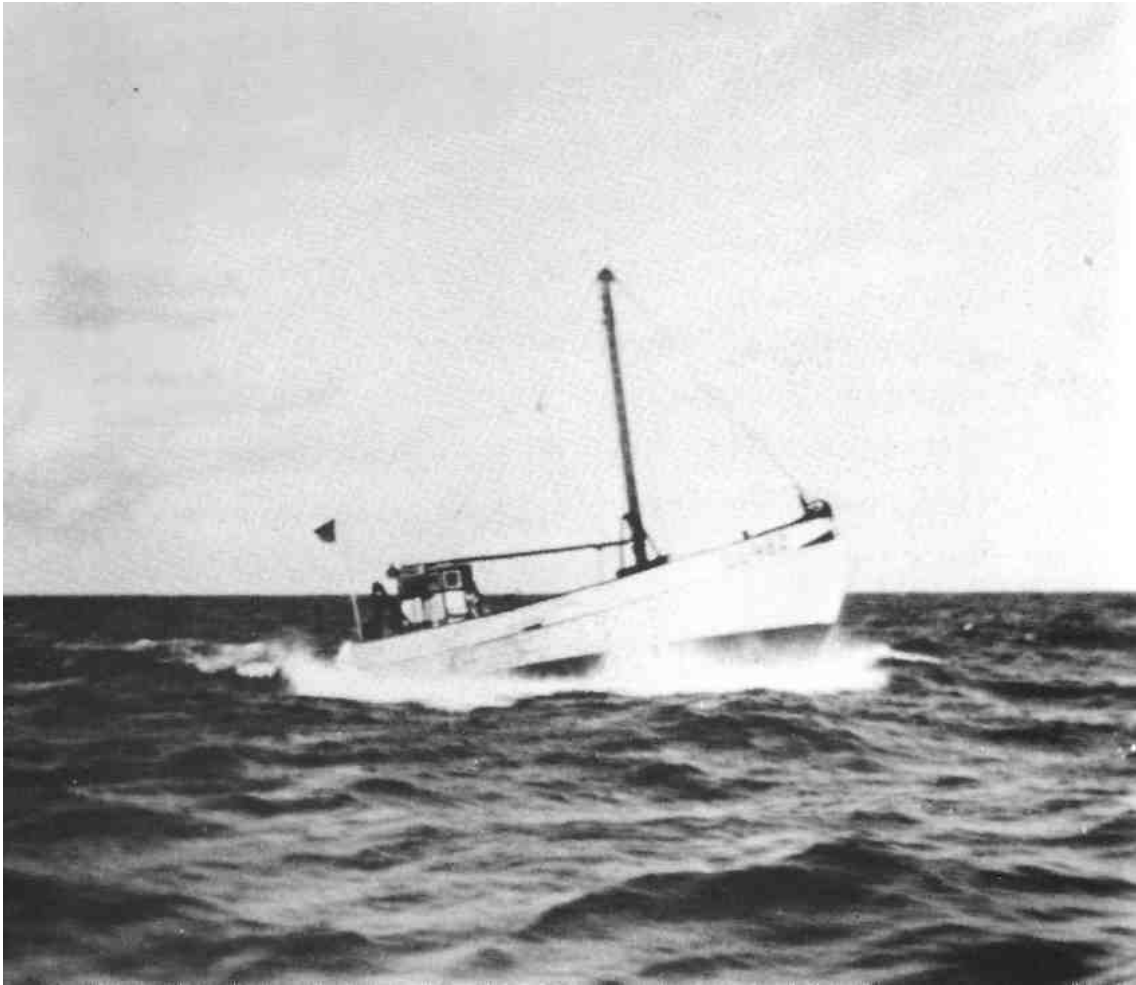
Tillgången på räkor var ganska ringa på lördagen och priserna stego därför upp till 2:40 pr kg. Prima havskräftor betingade 12 kr. pr låda. Även makrillen var dyr och detta lär bero på den stora exporten från Danmark till Norge. Makrillintresset har därför fått vika för sillintresse. Faktum är att den bohuslänska sommarsillen är av en ovanligt förnämlig kvalitet, den är stor och vacker och väl lämpad för saltning. Efterfrågan är stor och avsättningen god.

— Ni kan tillägga, framhöll GT:s sagesman, att fiskarna numera sköta sin fisk utomordentligt bra. Kvaliten är därför utmärkt.

År 1939.

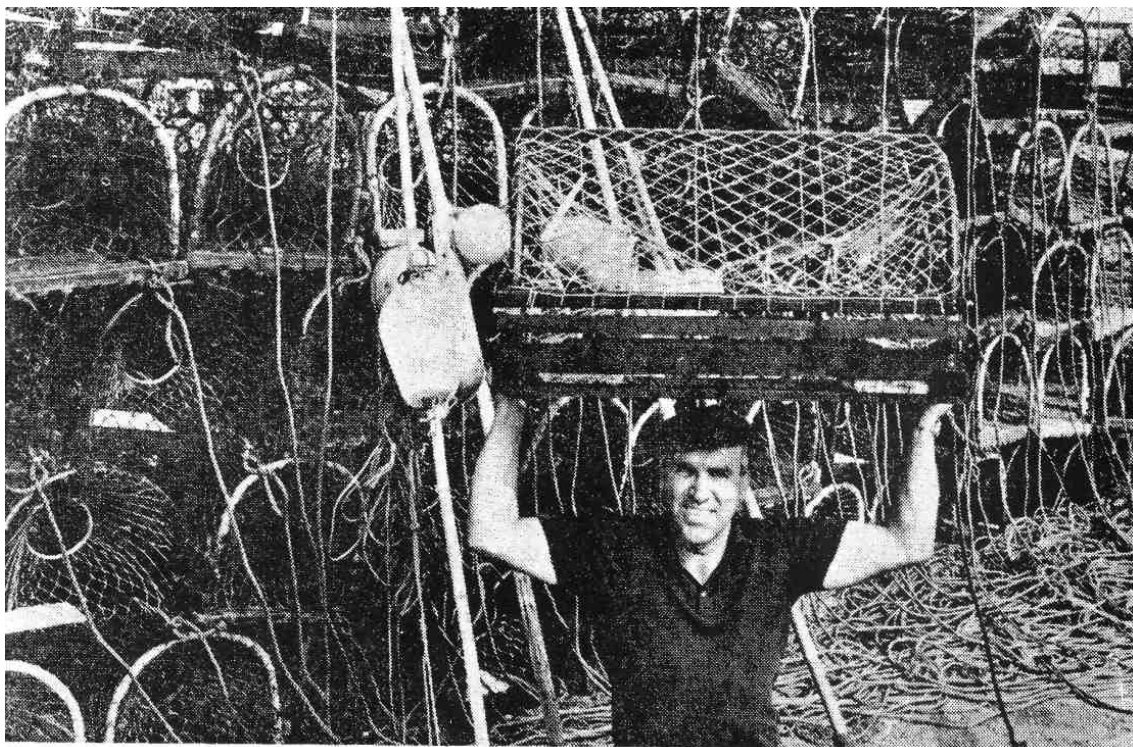
Krabbfiskebåtarna Dolly och Myggan.

Orlando på väg ut på krabbfiske.

Fiskebåten Vilma som bärgade Lingard under krabbfiske.

Ordföranden i SVC:s avdelning 44 på Hyppeln, Rune Hansson, ger klartecken för årets krabbfiskestart.

På tisdag i nästa vecka kan vi börja äta de där riktigt fullmatade och fina svenskfångade krabborna. På måndag börjar nämligen årets stora krabbfiske. På Hyppeln — vårt stora krabbcentrum — ligger båtarna startklara. Fisket har stor betydelse. Hyppelnborna som ägnar sig åt krabbfisket hämtar

30—40 procent av årsinkomsten genom de läckra skaldjuren. Inför premiären vädjar krabbfiskarna till sina kolleger sillfiskarna att ta hänsyn till utsatta redskap. Varje år brukar båt-lagen förlora ett 30-tal tinor. Läs vidare om krabbpremiären på sista sidan.

Alvar plockar krabbor ur kuporna och Östen matar.

Det är inte bara fisk som hamnar i trälen visar Reinhold.

Sune och Bertil splitsar vajer på Tessin.

Fotbollsplaner

Dom flesta pojkar tycker väl det är roligt med fotboll och på Hyppeln var det inget undantag. Det svåra var att bli tillräckligt många för att kunna bilda ett lag. Somliga år lyckades det. Men då var frågan var man skulle spela. Det fanns inte många gräsplättar som kunde användas för fotbollsspel. När man tränade höll man till lite varstans. Det är svårt att tänka sig att man spelat fotboll på Tjurudden och mellan Alriks källarvind och Signes hage. Där var man ofta och spelade. Även på Kvibacken och på den steniga Höwen höll man också till, men där användes bara stenar istället för målstolpar.

På 1930-talet hade Hyppeln ett bra lag. Då hade man fotbollsplanen på "Gärsslätta". Där spelades det många matcher men det var rätt lång väg att gå för både spelare och publik. Planen hade inget bra underlag och var väldigt tung att spela på. Senare flyttade man till "Värstanga" och spelade där i många år. När Hyppeln och Rörö bildade fotbollslaget Enskär hade ingen av öarna någon godkänd plan för seriespel, utan spelade sina hemmamatcher på Hälsö.

På 1980-talet då HIK nybildats beslöt man att anlägga en fotbollsplan i Maa. Under tiden spelade man sina hemmamatcher på Rörö. Man satte igång med arbetet och många hjälpte till. Nils Yngvesson, Rune Westerström, Sune Carlsson och Nils Adolfsson hade ansvaret och utförde det mesta av jobbet, med den sistnämnde som energisk pådrivare. För övrigt var hela fotbollslaget engagerat i arbetet. I maj 1984 var planen färdig att sås och sommaren 1985 invigdes den med pompa och ståt. Först var det match mellan Hyppelns unga lag och äldre spelare från ön, samt final i GT cupen mellan Styrö och Öckerö. På kvällen var det invigningsfest i församlingshemmet med inbjudna gäster.

Fotbollslaget i slutet av 1920-talet. Övre raden, från vänster: Vilhelm Olsson, Birger Olofsson, Ejnar Adolfsson, Helge Hermansson, Klas Karlsson och Gunnar Adolfsson. Nedre raden, från vänster: Elis Karlsson, Olof Karlsson, Otto Johansson, målvakt Emil Andersson, Alf Olofsson, Karl Karlsson och Rickard Olsson.

Fotbollslaget "de äldre" i mitten av 1940-talet. Från vänster, övre raden: Alrik Olofsson, Viktor Karlsson, Arnold Edvardsson, Viktor Johansson, Sigvard Karlsson och Amandus Andersson. Undre raden, från vänster: Armand Karlsson, Vilhelm Olsson, Harry Olofsson, Adolf Ahlén och Tage Olofsson.

Björn Adolfsson, med boll och målvaktskeps, tar täten när Hyppelns IK ställer dit målet på sin nya fotbollsplan. Tyvärr missade vi namnet på den lille grabben längst till vänster, men hans föräldrar känner säkert igen honom. Foto: CHRISTER MORÄT

Hyppelns IK har nått målet:

*Det är bara nordvästen
som kan trassla till det!*

Nils-Åke Yngvesson, Sune Carlsson och Nils Adolfsson i Hyppelns IK kan med berättigad glädje och stolthet snart se den första, riktiga matchen spelas på öns nya fotbollsplan.

Torsdag 13 juni 1985

— Det är bara en hård nordväst som kan ställa till problem på vår nya fotbollsplan, säger Nils Adolfsson, ordförande i Hyppelns IK. Han talar om vind, förstås.

Nils Adolfsson och hans kamrater i klubben har lagt ned ett otroligt arbete för att få i ordning planen.

— Men nu har vi nog kanske den bästa mattan i hela kommunen, tror Nils-Åke Yngvesson, klubbens alltiällo och fortfarande aktiv som målvakt.

I maj 1984 såddes mattan första gången. Då hade nära 800 kubik schaktmassor forslats undan sedan sprängarna varit i farten.

— Vi räknar med att i reda pengar ha lagt ned 200 000 kronor. Men hur mycket vi lagt ned i eget arbete är omöjligt att kostnadsberäkna, påpekar Nils Adolfsson.

Mycket hjälp

Hyppelns IK är klubben med fler medlemmar (260) än invånare på ön (200).

— Många sommargäster är medlemmar och så har vi ju också folk från andra öar, berättar Nils, medan hans minsting Björn går i täten för målbursbärarna.

Klubben har också fått en del hjälp från firmorna på öarna.

— Och alla fiskebåtarna har ställt upp. Vi har ordnat loppmarknad, danser och jag vet inte vad — vi köpte upp gamla möbler från ett hotell i stan som vi sedan sålt vidare till klubbar och föreningar som behövt inventarier. Fortfarande har vi en halv container med gamla lampor som är osålda, skrattar Nils-Åke Yngvesson.

Invigning

Den sjätte juli är det dags för stor invigning med final i GT-cupen. Hyppelns IK spelar själva i skärgårdsseriens division ett.

Nils Adolfsson vill också tacka kommunen för att man ställt upp så snabbt och varit så positiv.

Som underlag på planen ligger först 40 centimeter pinnmo och ovanpå detta har man spridit 20 centimeter mylla.

— Vi har haft tur. Allting har funnits här. Vi har bara behövt frakta hit ett enda lass med jord — resten har funnits här.

De ansvariga i den tio man starka styrelsen menar att detta är en viktig satsning för öns ungdomar.

— Vi måste se framåt. Öns befolkning har ökat genom inflyttning de senaste åren. Ska vi ha någon chans att behålla dem måste vi också satsa på dem, framhåller Nils Adolfsson medan han visar hur medlemmarna sex gånger gått över hela planen för hand för att plocka

bort alla stenar. Puh! Som mest var vi 86 personer igång en dag och jobbade. Detta är ett minne för livet.

Indiankrig

För Hyppelns IK:s gulsvarta "kråker" kan nu bara en hård nordväst ställa till problem. Annars ligger planen väl skyddad. Därför drog sig nordvästens utsända tillbaka så att Sune Carlsson kunde fortsätta leka indianer och vita med alla sommarlediga barn i det lilla skogsbrynet vid sidan av planen.

Nu är det bara omklädningsrummen kvar att göra i ordning. Och kanske att det i en framtid också

blir några övernattingsstugor upp mot berget vid vattentornet.

Hyppelns IK lägger inte av bara för att fotbollsplanen nu äntligen är klar att invigas.

— Vi tror på framtiden, försäkrar hela styrelsen.

INGMAR ARCHENHOLTZ

Jubel på ön:

**Hyppeln
segrade i
skärgårds-
serien!**

SPORTEN

HIK historia 1940-1985

Text: Reinhold Karlsson och Rune Hansson

Idag skall vi sjunga om vår idrottsklubb
Turalleri, turallera
Som bildats år - 40 utav några gubb
Turalleri, Hurra!
Mest blev det fotboll vi ägna oss åt
till Rörö och Knippla vi körde med båt
Ibland vi förlora ibland gick det bra
Turalleri, Hurra!

Ett klubbhus vi sakna för vårt material
Turalleri, turallera
Det blev ju problem ty vår kassa var skral
Var skall vi pengarna ta?
En tanke då tändes, kan vi skaka fram
En femma att satsa i veckan per man
Detta systemet fungerade bra
Turalleri, Hurra!

Med detta som grundplåt vi satte igång
Turalleri, turallera
Vi jobba med hammare, såg och med tång
Hela vårt lag var da
Intresset blev större och pengar flöt in
Det skramla som ljuvlig musik i vårt skrin
Tur va väl de, tur ska man ha,
Turalleri, Hurra!

Lokalen blev färdig, den invigs med glans
Turalleri, turallera
Med sånger kupletter med vitsar och dans
Lokalen var fylld av fans
Tack vare dessa blev drömmen sann
Det blir resultat när man hjälper varann
Då går det lätt, då går det bra
Turalleri, Hurra!

Det glesna i leden vår klubb läggs på is
Turalleri, turallera
men nya förmågor tog upp en repris
Bra va väl de, Hurra!
Satsade friskt för att skaffa en plan
Vid sådan lyx har man ej varit van
Med röröbos hjälp har det hittills gått bra
Tack ska dom ha, Hurra!

Kommunen har välvilligt upplåtit mark
Turalleri, turallera
Och grabbarnas insats var enig och stark
Entusiasmen bra
Berg skulle sprängas och buskar tas bort
Grundlig dränering för de ska bli torrt
Som förut var sankt och likna en Ma
Turalleri, Hurra!

Snart planen var färdig att gödslas och sås
Turalleri, turallera
Men bort måste stenar och rötter förstås
Alla gick ra i ra
Oh! vilken tavla mot Ekskogens bryn
När ung som gammal med gumpen mot skyn
Ryckte och slet i ogräs och slyn
Det var en vacker syn

Ett fint resultat, det blev arbetets lön
Turalleri, turallera
Nu ligger den där och lyser så grön
En prydnad för hela ön
Vi hoppas på framgång för HIK:s lag
Fortsätt att kämpa med nyfriska tag
Cuppen och serien ska ni nog ta
Turalleri, Hurra!

Den tid som förflutit har lärt oss en del
Turalleri, turallera
Vad som varit rätt och vad som varit fel
Viktigast är i da
Att fortsätta genast till våren igen
Och känna vårt ansvar båd kvinnor och män
För HIK:s flickor och grabbar vi ska
Sjunga: Hurra! Hurra!

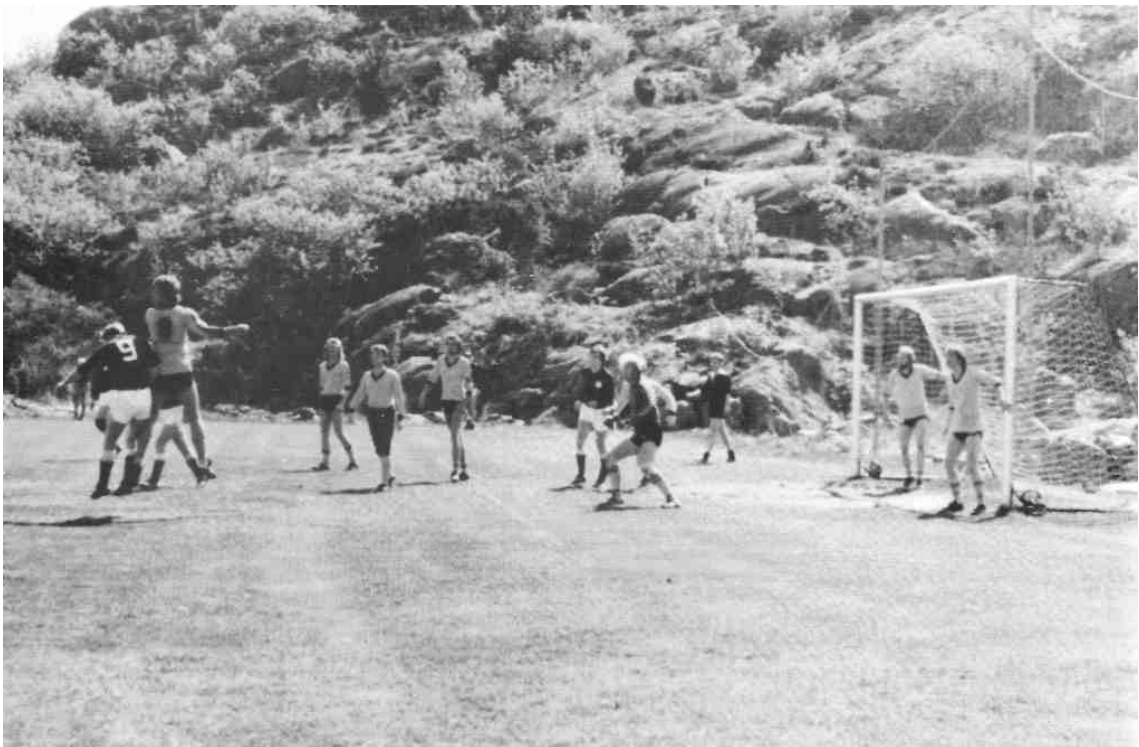
Vi får inte glömma den viktiga grupp
Turaller, turallera
Från olika håll, som så villigt ställt upp
Några är här ida
Var och en av er har utfört sin del
Så planen blev färdig och mogen för spel
Nu är den invigd, ett tack skall Ni ha
från alla hypplarna.

”Oldboys”-laget som spelade mot HIK vid invigningen av fotbollsplanen. Övre raden från vänster: Per-Arne Johannesson, Jan Blume, Yngve Hansson, Karl Erik Andersson, Pelle Hagberg, Reine Olofsson, Flemming Olsson, Rune Hansson, Rainer Fetsher, Tomas Skarland, Ejnar Johansson, Arne Johansson, Lennart Mårtensson, Lars Mirenus, Bengt Hermansson och Alvar Hansson. Liggande: Reinhold Karlsson.

HIK spelar på Hälsö och Rörö.

Trafiken i stort

Trafiken till nordöarna har alltid varit ett problem. Före år 1876 torde det inte funnits någon förbindelse med Göteborg. Det året skall det ha kommit en ångbåt varje lördag och påföljande år två gånger i veckan. Sommartid förbättrades trafiken något då badgäster började söka sig till öarna.

Norra Skärgårdens Ångbåts AB bildades år 1890. Då köpte folk från öarna aktier i bolaget, med det gick i konkurs år 1895. Då försämrades trafiken för Hyppeln och Rörö som tidvis inte hade någon förbindelse alls. Man fick segla eller ro in till Göteborg. Ibland fick man borda Marstrandsbolagets båtar öster om Rörö.

År 1918 hade trafiken kommit igång igen med en båt som hette Skärgården, men kallades för "Stanka". Den fick väl namnet för den stänkade så förfärligt med sin tändkulemotor. Men även nu kom båten till Hyppeln endast onsdagar och lördagar. Den utgick från Träpiren i Göteborgs hamn och anlöpte Stora Varholmen, Hönö Heden, Grötö, Öckerö, Kalvsund, Björkö, Hälsö, Knippla, Hyppeln och Rörö och omvänt.

År 1935 öppnade J. W. Berg passagerartrafik. Runt den tiden fick vi två turer om dagen. Då gick också Marstrandsbolaget i trafik med sina båtar Inland, Svea, Göta, S:t Erik med flera. Nu var det helt plötsligt konkurrens och priserna gick ner. Men Berg konkurrerade ut Marstrandsbolaget och blev herre på täppan. Han skaffade sig många båtar under åren, Havsbandet, Regent, Öckerö, Björkö, Turisten, Tessin, Burö, Falken, Norra Skärgården med flera. Ångbåtstrafiken fortsatte till år 1964.

År 1948 började passagerarfärjan anlöpa Hyppeln. Några år tidigare hade Göteborgs Trafik AB startat färjetrafik från öarna till Hjuvik och med buss till Göteborg. Men det var osäkra turer och många -- på turlistan för Hyppeln. Senare övertog Göteborgs Spårvägar linjebustrafiken.

År 1962 började vägverket köra med bilfärja mellan Lilla Varholmen och Öckerö. År 1970 invigdes färjeläget på Hyppeln. År 1980 stod Buröleden klar och år 1981 färjeläget på Hönö Pinan.

Men ännu år 1991 är inte våra trafikproblem lösta.

Ångbåten Vira lägger till vid ångbåtsbryggan som då inte hade landfäste utan resenärerna måste hämtas i småbåtar. År 1908.

N° 1561-1562

Kr. 50.

AKTIEBREF

UTI

NORRA SKÄRGÅRDENS ÅNGBÅTSAKTIEBOLAG

Herr Carl Gustaf Larsson, Hufve!
som med Femtio Kronor inbetalt

TVÅ AKTIER

uti "Norra Skärgårdens Ångbåtsaktiebolag," äger för
det tillfulla inbetalda Aktiebeloppet delaktighet uti Bolaget, med
rättigheter och skyldigheter i enlighet med den af Kungl. Maj:t
den 5 September 1890 fastställda Bolagsordning.

Öckerö den 19 Mars 1891.

För NORRA SKÄRGÅRDENS ÅNGBÅTSAKTIEBOLAG

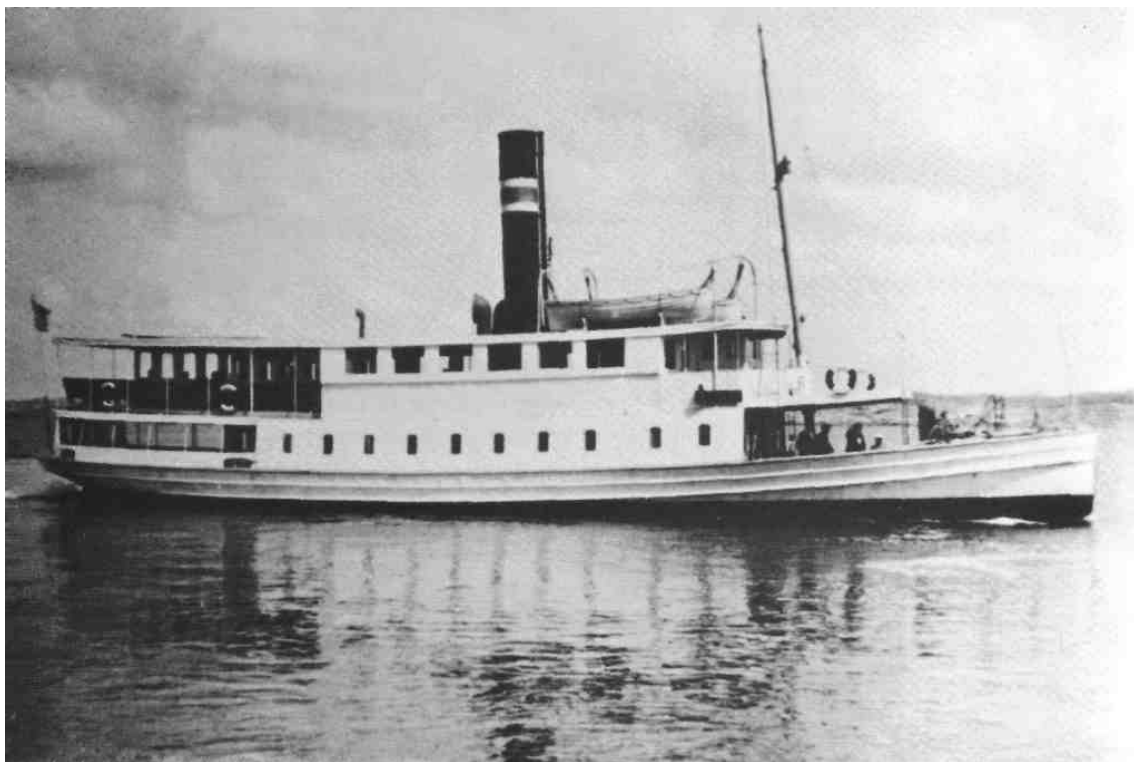
A. G. Nilander *Archib. J. Larsson* *Rich. G. Larsson*

O. A. Bensonson

E. W. Dahlgren.

STYRELSEN.

Med detta Aktiebrief följa 10 utdelningskuponger, N° 1 10, jemte talon.

Ångbåten Svea

Ångbåten Falken i slutet på 1940-talet

SJÖFART

Norra skärgårdstrafiken

OBS! Onsdagen den 9 maj tillämpas lördagsturerna och torsdagen den 10 maj (Kristi Him.-färdsdag) söndagsturerna.

Alla vardagar fr. o. m. den 14/4 t. v.

Från Göteborg till Norra Skärgården.

Från GÖTEBORG	10.00	14.20	17.30 ¹⁾
Ank. Hönö H.	11.15	15.25	18.35
» Grötö	11.20	15.30	*)
» Öckerö H.	11.30	15.45	18.45
» St. Varholmen	*)	—	—
» Kalvsund	11.40	16.00	*)
» Björkö	11.50	16.15	19.05
» Hälso	12.00	16.25	19.15
» Knippla	12.10	16.40	*)
» Hyppeln	12.25	16.55	—
» Rörö	12.30	17.00	—

Från Norra Skärgården till Göteborg.

Från Rörö	6.20	—	13.30
» Hyppeln	6.30	—	13.35
» Knippla	6.45	—	13.50
» Hälso	6.55	—	14.00
» Björkö	7.00	7.00	14.10
» Kalvsund	—	7.15	14.20
» St. Varholmen	—	*)	—
» Öckerö H.	7.20	—	14.30
» Grötö	7.30	—	14.40
» Hönö H.	7.35	—	14.45
Ank. GÖTEBORG	8.45	8.30	16.00

*) Station angöres efter anmälan till fartygets befäl.

¹⁾ Lördagar och dag före helgdag utsträcker turen kl. 17.30 till Hyppeln och Rörö och St. Varholmen anlöpes.

EXTRA TURER.

Lördagar och dag före helgdag till Göteborg från Knippla kl. 16.40, Hyppeln 16.55, Rörö 17.00, Hälso 17.20, Björkö 17.35, Kalvsund 17.45, Öckerö 17.55, Grötö 18.05, Hönö H. 18.10.

Lördagar från Göteborg till Flyghamnen, Sandvik och St. Varholmen kl. 14.20 a).

SÖN- och HELGDAGAR.

Från Göteborg till Norra Skärgården.

Från GÖTEBORG	9.50	9.30	18.30
Ank. Hönö H.	10.35	—	19.30
» Grötö	10.40	—	19.35
» Öckerö H.	10.50	—a)	19.45
» Flyghamnen	—	10.15	—
» Sandvik	—	10.25	—
» St. Varholmen	—	10.50	—
» Kalvsund	—	11.00	19.55
» Björkö	11.05	—	20.05
» Hälso	11.10	—	20.15
» Knippla	11.20	—	20.25
» Hyppeln	11.35	—	20.40
» Rörö	11.40	—	20.50

Från Norra Skärgården till Göteborg.

Från Rörö	6.30	14.55	—	16.50
» Hyppeln	6.35	15.05	—	17.00
» Knippla	6.50	15.20	—	17.15
» Hälso	7.00	15.30	—	17.25
» Björkö	7.05	15.35	—a)	17.35
» Kalvsund	7.20	15.45	17.45	—
» St. Varholm	—	16.30	18.00	—
» Sandvik	—	—	18.25	—
» Flyghamnen	—	—	18.35	—
» Öckerö H.	7.30	15.55	—	17.55
» Grötö	7.40	16.05	—	18.05
» Hönö H.	7.45	16.10	—	18.10
Ank. GÖTEBORG	9.00	17.30	19.30	19.30

a) Kustens brygga anlöpes.

TRAFIKAKTIEBOLAGET ÖCKERÖ

SKÄRGÅRD, HÄLSÖ.

Telefoner: Göteborg 17 55 60, 17 55 67. Efter kontorstid 12 80 74. Bohus Björkö 106.

1945

En söndagseftermiddag i väntan på ångbåten i början på 1950-talet.

Hygien, vatten och avlopp

Badkar och dusch fann inte i hemmen förrän i början av femtiotalet. Tvättmöjligheten bestod av ett handfat som stod på en kommod i köket. I vissa hem fanns en lavoar i sovrummet, med ett porslinshandfat med kanna, men det var mest för prydnad och användes inte så ofta. I detta handfat i köket skulle hela familjen tvätta sig. Eftersom prydheden var stor på den tiden, var det inte lätt att sköta sin hygien. Bada gjorde man oftast i en zinkbalja på köksgolvet, kanske en eller två gånger om året. Då fick vatten värmas på vedspisen.

Allt vatten fick hämtas från brunnar och bäras in i spänner. Sedan drack alla ur samma skopa. Karlarna brukade sitta vid köksbordet och raka sig med rakkniv som slipades med en rem. När man senare fick vatten indraget byggdes små tvättrum med ett draperi för. Då blev det genast lättare att sköta hygien. Toaletter inomhus fanns inte heller förrän på femtiotalet. Tidigare fanns det bara utedass som för det mesta låg en bit från huset. Det var så iskallt på vintern, ibland var det snö på bänken där man skulle sitta. Att bli "nödig" på kvällen var inte det bästa då inget ljus fanns. Ibland fick barnen en fotogenlyckta med sig när dom skulle iväg. Den värmde lite och luktade så gott. Något toalettpapper fanns inte så gammalt tidningspapper fick komma till användning.

På natten togs pottan i bruk av hela familjen. Om morgonen var det bara att gå utan för husknuten och skvätta ut den. Värre var det när dasspannen skulle tömmas. Den som hade en jordbit utanför huset grävde ner den där. Annars var det till att "dalja" ner till strandstenarna och tömma den i sjön. Men det skulle ske så diskret som möjligt. Det var ju inte så roligt att möta någon, helst inte badgästerna, när spänner skulle tömmas.

År 1951 byggde öborna slaskbryggor där avfallet tömdes. När VC och badkar började installeras, grävdes avloppsledningar ner till vattnet och en septiktank grävdes ner vid huset. I början av 1970-talet anlade kommunen vatten och avloppsnät. Och sophämtningen kom igång.

Social och sjukvård

Förr i tiden gick folk här ute inte gärna till sjukhus, det var nästan liktydigt med döden. På Öckerö fanns ju doktor Ljunggren och honom litade man på i alla lägen. Han arbetade här i 33 år från 1930 till 1963. Han var ensam läkare för alla öarna. Hur han kunde hinna med allt, är en gåta. När någon var sjuk ringde man efter honom. Efter mottagningens slut kom han i egen båt med sin väska. Då kunde han köra från ö till ö på sjukbesök. När ryktet gick att doktorn skulle komma, kände man efter sina krämpor och gick till det huset som hade kallat på honom. I köket kunde det sitta fullt med folk när han kom. Alla blev undersökta av en alltid lika vänlig doktor. Även på söndagar var mottagningen öppen, då gick folk dit med kyrkbåten och satte sig att vänta på sin tur.

När man trodde något gått ”urled” som man sa, det kunde vara en fot, en arm eller axel, då gick man till Ödsmålgubben för att dra den iled igen. Honom trodde man mycket på. Ibland tog någon en fiskebåt och körde till Ödsmål, då var det många personer som följde med.

När det blev dags att föda kom barnmorskan till hemmet. Hon fanns på Knippla och hette Alma Olofsson. Hon tjänstgjorde på nordöarna från 1919 till mitten av 1940-talet. Tidigare fanns en barnmorska på Hälsö, fru Hansson. Ibland kunde det vara kritiskt att ta sig över hit, när isen varken bar eller brast. Efter förlossningen skulle mamman vara sängliggande i en till två veckor.

Sina gamla tog man väl hand om. De vårdades i sina hem, av en dotter eller sonhustru, till sin död. Och som tack brukade dom få ta över det gamla hemmet. När det fanns någon gammal släkting som bodde ensam, skickade föräldrarna ibland någon av barnen dit för att ligga hos dem över natten.

Man hade också sina egna recept vid olika krämpor. När ett sår blivit infekterat var det bra att lägga på fläsk. Vid gulsot, dricka te kokat på gult silke.

För vårtor på händerna skulle man helst knycka en bit fläsk av någon och stryka på vårtorna, sedan gömma fläsket under en sten. När fläsket ruttnat var vårtorna borta. Vid hjärtklappning hjälpte Hoffmans hjärtstyrkande droppar, att ta på en sockerbit. Så knepen var många att söka bota sig själv.

Här fanns också kvinnor som var lite sjukvårdskunniga, troligen självlärda. En var Josefina Karlsson, kallades "Lella Fina". Henne hämtade man när någon var sjuk, hon gav hjälp och råd. Hon var också med och assisterade barnmorskan vid förlossningar.

När någon var död hjälptes man åt att tvätta och svepa liket. Den döde lades på ett sofflock tills kistan kom. Den fick man beställa från en begravningsbyrå i Göteborg. Så folk hjälptes åt både i glädje och sorg. Om begravingar har vi berättat i vår förra hembygdsbok.

Sällan ledighet

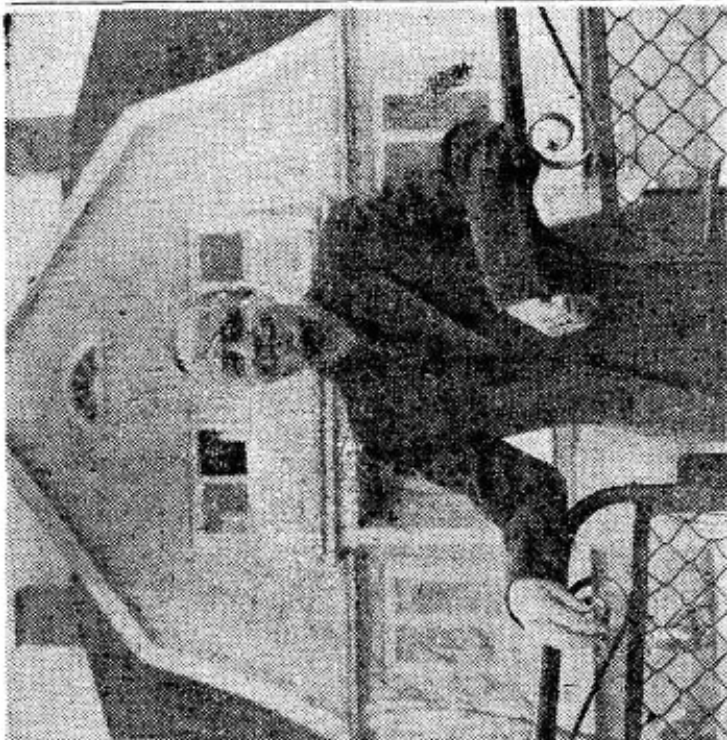
Dr Ljunggren har haft ett stort distrikt. Han har sällan kunnat ta ut sin ledighet. Fram till 1951 omfattade distriktet också Styrso kommun. Sedan Styrso fick egen läkare skulle han i princip ha varit ledig varannan söndag, men det är ofta den rutinen inte varit möjlig att hålla. Och det är orsaken att han inte haft tillfälle att delta i en fängstresa. Den skadan skall han reparera, när han nu inte blir så hårt bunden vid sin tjänst.

Det enda som under åren hindrat honom att gå ut på sjukresor har varit isen. Storm har inte varit till hinder inom Öckerö kommun. Tjockan kan däremot ställa till trassel. Han har stundom fått övernatta på andra öar, när tjockan hindrat återfärden till Öckerö. God hjälp har dr Ljunggren haft av livräddningskryssaren på Rörö, som aldrig vägrat att före-

ta en sjukresa. Läkarbåten har för övrigt mest blivit skött av Ernst Nelson på Grötö, som körde sjukresorna i 20 år fram till 1962, då han fyllde 75 och lade upp.

Många sjukresor har varit dramatiska. En gång skulle dr Ljunggren åka på sjukbesök till Björkö i en nyinköpt blekingeka. Han seglade i kvav utanför Björkö och hamnade i vatten. Episoden hade säkert varit glömd ute i distriktet om doktorn helt sonika hade summit illand. Men han samförst och hämtade sin hatt, som drev iväg utåt. Och så fick han samla ihop tusen kronor i smärre sedlar, avsedda för skatteuppbörd. Sedlarna fick sedan hänga på tork i tjänstebostaden. Nu lämnar dr Ljunggren Öckerö för att bosätta sig i Göteborg, där han öppnar egen mottagning. Men han lämnar inte helt sina vänner i skärgården. Han har byggt sig sommarbostad på Hypeeln, en lugn skärgårdsvrå där han trivs med natur och människor. Han har fått skärgården i blodet.

— Jag ångrar inte att jag stannade i Öckerö distrikt, säger han. Jag kunde inte fått det bättre någon annanstans! Ten.

Provinsialläkaren Harald Ljunggren framför tjänstebostaden på Öckerö, som han nu lämnar efter över 32 år.

Stadsresor

Att resa till stan, så sent som på 1940-talet, var ett riktigt företag. Då måste man upp i ottan. Ångbåten gick härifrån klockan 6.30 på morgonen och anlöpte Knippla, Hälsö, Björkö, Kalvsund, Öckerö, Hönö Heden, Grötö, Stora Varholmen och sedan in till Träpiren i Göteborg. Det blev inte mer än ett par gånger om året som mammorna tog barnen med sig och åkte in till stan för att handla. Då var det många ärenden som skulle uträttas. Man klädde sig i sina bästa kläder. Och tog med sig en stor resväska. Det kändes spännande för barnen, som tänkte på allt dom skulle få se i stan.

Ombord på ångbåten fanns två salonger man kunde sitta i. Det steg på några resenärer på varje ö, så dom små salongerna blev snart fullsatta. Några passade på att handarbete under resan och de bytte några ord med varandra. När det blåste rullade ångbåten ganska kraftigt, särskilt vid Skalkorgarna, där havet låg på. Då kunde det vara någon som blev blek om nosen.

Efter en lång resa lade båten till vid Träpiren. Då tog man sin väska och satte fart in till centrum. Kungsgatan med Grand Bazar var målet för många. Också runt "Flöden" eller Rosenlund låg många affärer man besökte. Lite kaffe skulle förstås också drickas när man var i stan. Snart var resväskan full av paket. Då kunde man gå ombord på ångbåten och ställa väskan, och sedan gå upp och uträtta flera ärenden. Det var aldrig någon som var rädd för tjuvar på den tiden.

Man måste skynda på för båten gick tillbaka kl. 14.20. Det var sista turen, så den fick man inte missa. Om resan tog lång tid in till stan, så tog den ännu längre tid hem. Då hade båten frakt till alla öarna, som det tog lång tid att lossa. Särskilt vid Hönö Heden låg den länge, så man kunde inte säkert veta när den var framme. Det var inte alltid det stämde med turlistan. Hemma kände man sig trött efter en hel dag i stan, men nöjd att ha fått uträttat sina ärenden.

Fiskebåtarna hade ofta ärenden till fiskhamnen, då passade folk på att följa med in till stan. Speciellt till julen, när man skulle in och handla klappar, julgran och julbrännvinet. Då var det fullt i skansen, kaffepetter stod på kaminen och puttrade, det var varmt och mysigt. När båten kom till fiskhamnen bestämdes ett klockslag då den skulle gå hem igen. Då det alltid var någon som inte passade tiden, blev det en lång väntan. Någon annan blev otålig och gick iland för att uträtta ännu ett ärende, så blev det ytterligare väntan. Det blev sent innan man kom sig iväg, men då låg det många julpaket i skansen.

På hemvägen skulle julbrännvinet avsmakas. Så stämningen steg ju närmare Hyppeln man kom. När det var dags att gå iland var det en och annan som gick lite snett när granen bars hem. Dessa julresor var en tradition och pågick i många år.

Söndagen den 27 augusti 1939

KÖPA MEETHS-KVALITET
BILLIGAST I LÅNGDEN

MEETHS

Kappor o. Dräkter

Sommar- och vinter-
ulstrar samt dito Swag-
gers fr. **29.50**
Sommarkappor fr. **19.50**
Vinterkappor med päls-
besats fr. **39.50**
Höst- och vinterdräkter
fr. **24.50**
Regnplagg fr. **4.50**
Sportjackor i ballong-
siden fr. **6.90**
Kappavdelningen i tr.

Klänningar

Ylleklänningar i trev-
liga modeller fr. **12.50**
Sidenmellanklänningar,
billigt fr. **19.50**
Aftonklänningar, oer-
hört billigt fr. **29.50**
Blusar i siden, eleganta
modeller fr. **14.50**
Resterande sommarlä-
ger bortsläjas enormt
billigt.
Klänningavdelningen i tr.

Ylle

Hellylle klänningstyger i
moderna färger och
goda kval., 130 eller 150
cm. br. i 5 serier. säljas
till fabulöst billiga pri-
ser.

Serie:

	I	II	III	IV	V
	2.90	3.90	4.90	5.90	6.90
Svarta helylle klän- ningstyger, 130 c. breda säljas oerhört billigt 5.90, 4.90				3.90	
Sporttyger, helylle, 150 cm. breda pr m.				2.90	
Svarta kapptyger, hel- yller, 150 cm. br. pr m.				3.90	
Kulörta kapptyger, hel- yller, i högfin kval. i ett flertal färger, 140 cm. pr m.				7.50	

Strumpor

Damstrumpor k.-silke
med små fel **1.95**
D:o natursilke chiffon
och promenadkval. med
små fel **2.25**
D:o eleganta natursilke
chiffon med små fel .. **2.75**
D:o Elbeo "Hauch"
avigvänd natursilke m.
små fel **4.50**
D:o rester i ylle och
ylle/tråd billigt.
Herrstrumpor i helylle **1.25**
Strumpavdelningen b. v.

Underkläder

Benkläder i tricot **0.95**
D:o k.-silkecharmeuse
med vida ben och spets-
garn. **2.50**
Garnityr, mönsterstic-
kad trådkval. **2.75**
Underklänningar, silke/
tråd **2.90**
Garnityr, k.-silkechar-
meuse, vackra spetsar.. **4.90**
Nattlinne, k.-silkechar-
meuse, vackra spetsar.. **6.90**
Triöavdelningen b. v.

Korsetter

Bysth. i udda storl. **2.90**
Korseletter, udda storl.
fr. **2.90**
Höfth. i atlas **3.25**
Korsetter i silkebrokad,
udda storl. fr. **4.90**
Korsetter med planchett
och snörning **5.90**

TYGHALLEN

Bomull

Sjukskötersketyg, ut-
märkt kval. pr m. **0.60**

Bomullsbouclé, enfärgad, att
användas till klänningar,
skyddsrockar, gardiner, dra-
perier, dukar m. m. Finns i en
mångfald färger till det
enormt billiga priset **0.60**
pr m.

Väskor Paraplyer

1,000 damväskor
för promenad samt
aftonbruk bortslumpas
fantastiskt billigt till
5.90— **2.90**

"Barnshopping" med
blixtläs och dubbla
handtag. Pigga, glada
färger **1.50**

Cirka 200 paraplyer av
siden och oilsiden i ele-
ganta, moderna mön-
ster med obetydliga fel
utsäljas billigt till **9.75**

Väskavdelningen b. v.

Tvål, Parfym m. m.

Äggtvål ar 85 gr.
pr st. **0.10**
Lavendeltvål (i pkt å
5 st. c:a 270 gr.) pr pkt **0.50**
Lavendeltvål (i pkt å
4 st. c:a 550 gr.) pr pkt **0.95**
Puderaskar för väskan
och toalettbordet **2.50**
Bomullsaskar i färger.. **2.50**
Hårborstar, vita o. ku-
lörta **1.95**
Badborstar, lackerade i
vackra färger **1.50**
Hårvatten, franskt, par-
fymerat **3.90**

Parfymavdelningen b. v.

För babylakan och orn-
cott, udd och mellan.
pris pr 5-m. kup. **0.65**
För brickdukar, pris pr
5-m. kup. **0.75**
För näsdukar, pris pr
5-m. kup. **0.65**

Spetsavdelningen b. v.

Näsdukar

i goda appreturfria kvalitéer.

Damnäsduk, vit eng.
batist med hälsöm,
1/2 duss. **0.65**

Damnäsduk, vit, med
invävd rutor. 1/2 duss. **0.95**

Koppla av OCH FÖLJ MED TILL AALBORG

FREDERIKSHAVN-LINJEN anordnar f. o. m. den 15 aug. i år i likhet med tidigare, 2-dagars-resor till Aalborg.

Avresa från Göteborg kan ske vilken dag i veckan som helst enligt nedanstående program:

fr. GÖTEBORG med m/s »KRONPRINSESSAN INGRID» kl. 7.20.

t. FREDERIKSHAVN kl. 10.50.

Resan fortsättes till Aalborg med iltåget »Nordpilen».

I Aalborg inkvartering på Birks Hotel. Ankomstdagen på kvällen besök på den trevliga dansrestauranten Ritz-Safari.

Återfärd från Aalborg följande dag kl. 16.34, återkomst till Göteborg kl. 21.30.

Pris incl. hotell och 4 måltider (incl. betj.-avg.)

endast **KRONOR 28.-**

Vår specialbroschyr »Den roliga resan till det billiga priset» sändes gratis på begäran.

Biljetter och närmare upplysningar genom resebyråerna, HT-Centralen och

FREDERIKSHAVN-LINJEN

Packhusplatsen 3, Göteborg.
Tel. 13 54 29, 135430.

Ångbåtsannonser

Billig Semester i
FREDERIKSHAVN

6 dagar

(FR. O. M. ANKOMSTDAGEN
T. O. M. AVRESEDAGEN)

KR. 45:-

inklusive resa fram och åter
Göteborg—Frederikshavn,
rum, måltider och betjäning
på det nya

**TURIST- & BADHOTELLET
I FREDERIKSHAVN**

Hotellet med trevliga modernt inrättade
rum, har ett härligt läge ut mot havet,
strax norr om Frederikshavn.

Anmälningar mottagas i
**HT-CENTRALEN
NORDISK RESEBUREAU
GÖTEBORG**

Badgäster jag minns

Det har varit många sommargäster på Hyppeln under årens lopp. Av dem är det några personer som jag särskilt minns från min barndom i början av 1940-talet. Först är det herr Verner som bodde här tillsammans med sin familj i många år. Han brukade trolle för oss barn. Ett trick han hade var med kulor som han snabbt lyckades få mellan fingrarna en efter en och som lika snabbt försvann igen. En liten pinne brukade han också trolle med. Vi barn samlades kring honom och han visade gärna sina konster. Verner var också en mästare att spela på såg. Han hade också en vacker handstil, senare när jag var äldre skrev han i en skrivbok A B C med sirliga bokstäver som jag skulle försöka lära mig efter. Familjen Verner köpte en gammal veranda som de hade som paviljong uppe på Tjuruddeberget. Där satt de på sommarkvällarna med sina gäster, drack kaffe och spelade kort och såg solen gå ner i västerhavet. De hyrde här så länge de orkade resa hit.

Familjen Thörner hyrde hos oss. De hade en stor boxer som hette Job. En gång när deras dotter badade och låg stilla och flöt, hoppade hunden i och bet henne i benet. Troligen skulle han rädda henne till land. Fru Thörner spelade alltid "La paloma" på grammofon på kvällarna.

Molins hyrde till farmors. De bodde i hennes hus och hon som var änka flyttade ut till sin bod. Där hade hon ett rum med säng, ett hörnskåp, bord och soffa. Ute i boa där det fanns redskap kokade hon maten på ett spritkök. Molins hade juvelerareaffär inne stan. En sommar frågade han mig om jag ville tjäna till en veckopeng. Jag sprang varje dag hela sommaren ner till ångbåten och hämtade tidningen. För detta fick jag tjugofem öre i veckan.

Men Greta Valdeby var generös. Hon hyrde tillsammans med sin syster Ragnhild hos faster Tildas. Hon tog mig med till affären, pekade på godishyllan och sa: Nu får du välja vad du vill ha. Jag tittade på allt detta goda, stora pralinlådor och mycket annat. Så valde jag en liten bit choklad. Man ville ju inte vara oartig.

Men den gesten kommer jag ihåg. Vi plockade blombuketter till henne och det kunde nog bli lite för mycket ibland men hon visade sig alltid glad när vi kom och så fick man något gott. Fast hon var ju skådespelerska förstås. Hon gifte sig senare med Gunnar Lindvall och de hyrde sedan länge till morbror Hjalmar.

Så var det Schreibers. Herr Schreiber lärde mig simma. Han hade en plats i Kalvsund där han alltid brukade sitta. När jag kom ner och badade kom han och sa att han skulle hålla mig under hakan om jag släppte fötterna från botten. Med hjärtat i halsgropen gjorde jag som han sa, vågade inte annat. Och så småningom lärde jag mig simma. Han hade en dotter i tjugoårsåldern som hette Gerd, henne fick jag gå med hem ibland, hon var så rar.

Marianne Schagerström var en annan ung flicka som det också var roligt att vara tillsammans med. Engströms hyrde på Hyppeln i många år. Deras dotter Ann-Marie lärde oss många roliga sånglekar. Senare flyttade familjen till Kalven. Dom köpte två baracker som de renoverade och bodde i. De rodde över hit när de skulle handla och göra postärenden. Herr Engström ledde dansen kring majstången. Där spelade senare också hans pojkar tillsammans med Reinhold.

Flickorna Cedervall hade margaretaflätor och kokade så god knäck. Och så den som jag tyckte, snällaste tanten Lisa Westerlin. De hyrde till mormors. Westerlins hade en flaggfabrik. Henne fick Inger och jag följa med in till stan. Hon sydde så fina saker till oss. Varje jul fick vi ett pepparkakshus. Vad vi blev glada då.

Med glädje minns jag också tant Elsa och farbror Erik Svensson och deras barn. Margareta som lärde mig så många sånger. Det är många flera man minns, för badgästerna blev ju en del av livet och förgyllde vardagen på ön.

Siv Claesson

Kristna seder och bruk

Hyppeln liksom många andra orter har haft en stark kyrklig prägel. Den som bidrog till detta var kyrkoherden och sedermera prostén Arvid Hellström. När man kom in i ett äldre hem, lade man märke till tre saker. Där fanns en Kristusbild, några tavlor med bibelspråk men också ett fotografi av Arvid Hellström på väggen. Honom vördade och respekterade man. Och vad prästen sagt satte man sig inte gärna emot. Han dog år 1962 och sörjdes av många.

På lördagen försökte man förbereda allt arbete inför helgen. Till exempel skalade man potatis och stekte köttet eller kokade köttsoppan, som var vanlig söndagsmat. För på söndag gick man till kyrkan. Då skulle vilodagen helgas, det hade man fått lära sig. Nästan alla som kunde både äldre, ungdomar och barn gick ner till den fiskebåt som hade kyrkturen. Det var ofta trångt i skansen. Då dryftades det som hänt under veckan, både sjukdom och dödsfall.

Till julottan gick också kyrkbåten. Den låg sedan kvar på Öckerö för att man även skulle kunna gå i högmässan. Den som hade någon bekant på Öckerö gick dit och åt julfrukost, de andra satt i skansen och väntade tills mässan skulle börja klockan elva. Stora högtidsdagar, som juldagen och långfredagen, fick inte barnen vara ute och leka, då skulle allt vara lugnt och stilla.

Det var mycket som ansågs som syndigt. Att klippa och ”krölla” (permanent) håret var synd. Man skulle ha sina långa flätor eller sätta upp håret i en truls. När flickorna på 1940-talet ville klä sig i långbyxor, som var modernt, protesterades det i många hem. Det ansågs inte passande att flickor klädde sig i manskläder.

De äldre kvinnorna bar svart spettschalett när dom gick till kyrkan. Det var så fint. Vi minns särskilt Alice Karlsson hur stilig hon var, hon bar alltid sin svarta spettschalett vid högtidliga tillfällen. Hyppelsborna har alltid kunnat sjunga bra.

När det var predikan i skolan eller församlingshemmet var där mycket folk. Även om ingen spelade orgel ljöd sången ändå stark. Doris Karlsson var organist i många år, sedan övertog Ann-Marie Dahlin den sysslan.

Söndagsskola hölls av olika lärarinnor som tjänstgjorde på ön. Senare ledde Doris Karlsson, Elsa Hermansson och Gunborg Adolfsson söndagsskolan under lång tid. Kyrkans juniorarbete bedrevs också av Elsa, men var nerlagt några år. Den har återupptagits igen av en grupp yngre fruar. Söndagsskolan leds nu (1991) av Margareta Karlsson och Ann-Marie Dahlin.

Liksom allt annat i samhället har förändrats, så har också de kyrkliga sederna och bruken förändrats både på gott och ont.

På väg till kyrkan.

Flickornas arbetssituation

Att pojkarna skulle gå sina fäders fotspår och bli fiskare ansågs som naturligt. Fortsatt skolgång eller yrkesutbildning var ju nästan otänkbart. För det första fanns det inga dagliga förbindelser med Göteborg och någon inackordering hade man ju inte råd med, då förtjänsten var liten.

För flickorna var det än värre. Det fanns inga arbetsmöjligheter på ön, förutom de två affärerna som kanske behövde någon hjälp. Tidigare var familjerna större och flickornas hjälp i hemmet behövdes. En och annan flicka fick följa med badgästerna till stan på hösten som hemhjälp. Men föräldrarna ville inte gärna släppa iväg sina flickor till den ”syndiga stan”.

För att tjäna lite pengar började många flickor med hemstickning från firman AB Nordiska. Dom stickade koftor, tröjor och barnkläder på beställning. Men det gällde att vara flitig och kvick med ”speddera” (stickorna) om det skulle bli någon förtjänst. Många kom upp i en väldig fart, men hur de än jobbade blev det inte många ören i timpenning. För en stor tröja kunde de få åtta kronor. Under kriget stickades strumpor för hand till militären för fem kronor paret. Några flickor hyrde stickmaskiner, det gick ju lite fortare att sticka. 2,50 kr betalades för ett par strumpor.

Flickorna gick också runt i husen och hjälpte till med storbak och tvätt. Men inte heller detta gav så stor förtjänst.

När en flicka förlovat sig började en bråd tid med att sy och brodera sin brudutstyrsel. Lakan och örngott skulle sys. Man broderade fint engelskt broderi och namnade allt med sirliga initialer. Brudlakanet skulle vara särskilt fint. När allt var färdigt skulle det manglas och banden på örngotten skulle krusas innan det lades in i linneskåpet.

Under kriget var det tygransonering. Då gjordes det lakan av två mjölsäckar som syddes ihop. Täckan stickades, s.k. ”stecketäcke”. En särskild stickestol sattes upp som man spände fast tyget i, lade vadd emellan och sydde mönster förhand. Trasmattor vävdes till det nya hemmet, både i rosengång och munkabälte.

I mitten av 1940-talet blev det mera vanligt att flickorna sökte sig arbete utanför hemmet eller lärde sig till något yrke. Men när man gifte sig var det inte tal om annat än att var hemma och sköta om man och barn.

Ungdomar på 1930-talet. Övre raden: Amandus Andersson, Linnea Karlsson, Gertrud Olofsson och Hjalmar Olofsson. Undre raden: Margit Andersson, Kerstin Persson och Karin Johansson.

Jordbruk

Enligt Daniel Franssons forskningar ägdes Hyppeln på 1600-talet av en Olof Hansson och hans son Torger Olofsson, född 1644 och död 1708. Gift med Anna Larsdotter född 1651 och död 1725. Från dessa kan nu levande släkten finna sina rötter.

Dom var troligen fiskare och bedrev lite åkerbruk för att dryga ut den dåliga förtjänsten. Eftersom släkten växte delades åkermarken upp i mindre bitar. Till sist var det svårt att reda ut vem som ägde vad. Uppe i "Gårn" fanns åkermarken. I "Gärt" och "Maà" odlades potatis och skördades hö. Dom gamla var rädda om sina jordbitar och höll noga reda på sitt. Ingen fick ta ett spadtag på den andres lott. När det gått flera generationer var det bara små jordbitar åt var och en.

På våren när potatisen skulle sättas var det liv och rörelse där uppe. Fiskarna låg hemma den tiden för översyn och målning av båtarna innan makrillfisket började, därför skulle det gå fort att få potatisen i jorden. Även barnen var med och det var en gemenskap som inte längre finns. Men innan grävningen började hade "klödder" (tång) körts upp från stranden och lagts i högar för att ruttna. Det var ett bra gödsel innan konstgödslingen började. Den som hade ko använde kogödsel.

Grävningen var i regel karlarnas göra men en och annan kvinna grävde lika fort som en karl. Kvinnorna och barnen satte potatisen och gödslade. Rensning och kupning sköttes för det mesta av kvinnfolket. På hösten när potatisen togs upp var det också mest kvinnor i åkern. Det blev många hektoliter potatis som kördes hem på handkärra.

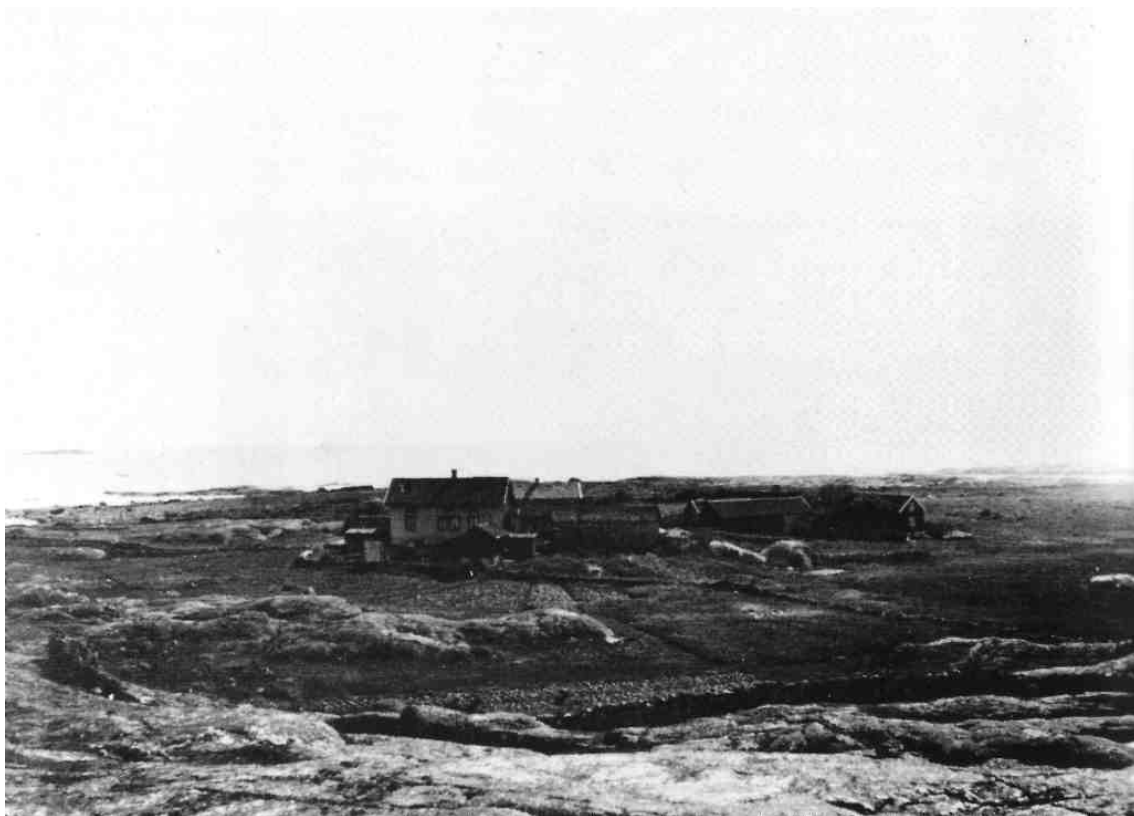
Men eftersom åren gick blev det mindre och mindre skördar. Nu har vi ju bostadshus och fotbollsplan på de forna åker och ängsmarkerna.

Kvinnor som räfsar hö i "Gärt" på 1930-talet.

Stina och Hjördis rensar potatisåker på 1950-talet.

"Gårn" 1908

Familjen som bodde i "Gårn". Albertina och Karl Andersson och dottern Arvida.

Männens arbetskläder vintertid under 1930-talet

Underkläder: Vit trikåtröja, hemmasydd randig flanellskjorta, hemstickad ylleböl. Vita långkalsonger av tjockt bomullstyg (hemmasydda) eller av trikå, när det var riktigt kallt även ett par flossade långkalsonger.

Vardagskläder: Rutig flanellskjorta, "bunntröja" (olle), väst, "stortröja" (kavaj), yllebyxor med lösa hängslen, blåbyxor, hemstickade gråa strumpor, stövelsockar också hemstickade. Strumporna hölls uppe av flätade band i flera färger som knöts runt benen. Träskostövlar klackade med klackskenor och sulade med läder, senare gummistövlar.

Vid fiske: Blåblus eller blåblus med oljade ärmor, sydväst, tröja, byxor i oljat tyg.

Huvudbonad: Keps med öronskydd. Hemstickade gråa tumvantar. Det kan tyckas att fiskarna var väl påklädda men det kunde behövas. Det fanns ingen värme i styrhytten. Det fanns inget skydd för övrigt på båtarna när man rensade fisk eller sorterade sill. En hyppelbo som tillfrågades om han inte var varm, när han en het sommardag gick i tjocka svarta kläder, svarade: "Neda, neda, de som håller ude tjurd, håller ude värme."

Männens finkläder vid kyrkbesök på 1930-talet

Ljus enfärgad eller randig skjorta i bomull med lös krage som knäpptes fast med kragknapp, slips eller rosett. Mörk skräddarsydd cheviotkostym med väst, mjuk hatt ibland kubb, svarta skor, galoscher eller kängor.

Alek Adolfsson och Viktor Karlsson sätter garn i slutet på 1920-talet.

Kvinnans vardagskläder på 1930-talet

Underkläder: Vit trikåtröja, linne trikå, snörliv eller korsett. Underbyxor av dubbel bomullstrikå med resår vid benen, om sommaren ofodrade oftast skära. Underklänning, virkad eller sydd i bomullstygg, det fanns även tunna bomullsunderklänningar att köpa, senare silkescharmeuse.

Blus och kjol eller klänning, förkläde s.k. slabat i kulört tyg. När dom ville vara lite finare ett vitt förkläde.

Rutig huvudduk som knöts i nacken eller schallett.

Strandkofta, de äldre hade filtschal.

Maskinstickade yllestrumpor, träskor.

Även kvinnorna var väl påklädda men det kunde också behövas. Det fanns bara värme i rummet och köket, där det eldades. När de öppnade dörren till ”skången” (förstugan) var där iskallt, där förvarades ofta maten i ett skafferi. Det var ett springande ut och in i kylan.

Kvinnornas kyrkkläder under 1930-talet

Mörk ylleklänning, svart yllekappa, schallett eller hatt, köpta tunna yllestrumpor, skor och bottiner vid slaskväder, svarta bomullsvantar.

Gammaldags maträtter

Middagsrätter

Kokt "spegesill" på "petätera"

Sillen blötläggs en stund. Potatisen kokas med skalen på och sillen läggs ovanpå potatisen.

Makkelesô (makrillsoppa)

Makrill kokas i bitar med salt efter smak. Efter 15-20 min hålls mjölk i, ungefär hälften så mycket som spadet. Redes med vetemjöl och kokas ytterligare några minuter. Serveras med skalpotatis.

Petätevälling (potatissoppa)

Potatis och morötter skalas och skäres i bitar. Kokas mjuka i en blandning av vatten och mjölk till en simmig soppa, salt efter smak.

Kokt torkad skädda (torkad spätta)

Sandskädda eller rödspätta hänges att torka i solen. När den är torr kokas den och serveras med mjölksås och skalpotatis.

Grå ärter

Ärter läggs i blöt på kvällen. Nästa dag förvälls de tills de blir mjuka. Äts med mjölk. Kan också kokas som vanliga ärter med fläsk.

Efterrätter

Sagosoppa

Sagogyren kokas i vatten och lite saft tillsammans med sviskon, russin, en bit hel kanel. Socker efter smak.

Sweskekräm (katrinplommon)

Sviskon med kärnor läggs i blöt. Kokas med vatten och socker, reds av med potatismjöl.

Kvällsmål

Havresoppa

Havregryn och vatten kokas tillsammans med sviskon och russin till en simmig soppa, socker efter smak.

Klånkemjolk

En liter mjölk kokas upp med lite salt och socker. 1 ägg, socker, salt, 1/2 dl mjölk och 1/2 dl mjöl rörs till en lagom fast smet. Smeten läggs skedvis i den kokande mjölken. Låt koka en stund.

Restevälling

Samma som föregående recept fast smeten skall vara lösare.

Äggemjolk

En liter mjölk kokas upp med socker och salt. 2 äggulor vispas i en skål. Den kokande mjölken hälls över under vispning.

Råmjölkspannkaka

Den första mjölken man fick efter det kon hade kalvat blandades med ägg efter råd och tillgång, socker och salt. Gräddades i ugnen.

Äggestappa (äggröra)

Först steks fläsk. Blanda en smet av 2 ägg, 2 tsk mjöl, 2 kkp mjölk, häll smeten i fläskflottet under omrörning tills den stelnar till en grynig röra.

Makaronvällning

Makaroner kokas mjuka i mjölk till en tjock välling, socker och salt efter smak.

Stekt gröt

Om det blev gröt över stektes den i bitar dagen efter. Äts med strösocker eller lingon.

Grova sôpper

Hårt grovt hembakat bröd bryts i bitar och ställs i en kopp med varmt kaffe tills det blir mjukt. Kaffet hålls av och brödet äts med smör, ”fläskefeda” eller lingon.

Vispat ägg

Vispa ett ägg med 2 tsk socker tills det blir pösigt, häll i must eller porter, rör om. Ansågs som stärkande.

Skrock och skrönor

Gemenskapen på ön har alltid varit god. Särskilt förr innan radio och TV fanns. Då brukade man gå till varandra i stugorna och sitta och prata en stund i skymningen innan lampan tändes. Det kallades ”sedda kwällshuge” eller ”töstmörket”. Då berättades det många hårresande historier om gästar och spöken. Särskilt mörka höst- och vinterkvällar, då ingen vägbelysning fanns, och vinden ven runt stugknuten, var det spännande för barnen att sitta och höra på.

Det berättades bland annat om en livbåt som hade förlist och dragits upp på Båtebacken. Där kunde man fortfarande, om natten, höra årorna knarra när sjömännen rodde. Någon berättade om gästar som man hörde ropa på havet. Då skar man med kniv runt relingen på jullen för att gästen skulle släppa taget. Det var stålet som verkade.

En man hade hittat brev vid stranden. På natten trodde han sig se en drunksnuten sjöman komma för att hämta dem. Om barnen varit ute sent på kvällen och sedan blev sjuka, skrämdes man dem med att gästen eller ”lille grå” hade kramat dem. Det påstods att det fanns en grav på Brackebacken och en på Tjurudden som man skulle kasta en sten på när man gick förbi, för att de döda inte skulle gå igen. Det var inte så underligt att träskorna klapprade fortare än vanligt när barnen sprang hem sådana kvällar.

Fiskarna trodde också på mycket som förde otur med sig. Att lägga en flintsten i kuporna gick inte, det var en trollsten. Att ha pudding eller pannkaka med sig ut på fiske betydde otur. Det berättas om en fiskare som kastade puddingen överbord när dom rev trålen. Att möta en präst på väg ner till båten var inte heller bra. Men kanske värst av allt var att möta en ”käring” när dom skulle ut och fiska. En fiskare berättar om gubbarna som mötte en särskild ”oturskäring”. När de kom underfund med att alla mött den samma, vände de om och körde iland igen, för då tyckte dom inte det var nån ide att sätta redskapen i sjön. Nu har väl det mesta av gammalt skrock försvunnit, men kanske något hänger kvar ännu.

Väderleksutsikter

Väster glätta ger sunna vind och våt hätta.

När det träcker upp i nordost, så blir det sydväst.

Ny sydväst är kallare än en gammal nordost.

När det roar på himlen om kvällen, blir det gott väder.

När det roar i öster på morron, blir det vind.

När himmelen är gul i väster på kvällen, blir det sunnan vind.

När flugorna sticks, blir det regn. När ”gala” tvättar sig, blir det storm.

När ”söra” står på kullarna blir det gott väder.

När man får spindelväv i ansiktet på kvällen, blir det regn.

När det ”wasar” i stranna, blir det dimma eller sydost.

När solen går ner i en bank, blir det oväder.

När det är stort ”jäle” (ring) kring månen, blir det oväder.

Sydväst och snyra, nordost och yra.

När stjärnorna gömmer sig, blir det regn.

Om havet ryker tre gånger, lägger sig isen lätt.

På hösten 1983 var vi hemma hos Lovisa Karlsson och bad henne berätta om hur hon hade det under sin barn- och ungdomstid.

Lovisa berättar

Jag heter Lovisa Alexandra född den 1 april 1904. Mamma hette Anna Emilia och pappa Olof Konrad. Mamma kom från Björkö, hon hette Möller som flicka. Pappa träffade henne när han var på Björkö med sill. De gifte sig när mamma var 19 år.

Då bodde de först till Hildors (där familjen Steffens bor nu). Där är Nora, Elis och jag födda. När farmor som hette Johanna dog, flyttade vi ner till farfars. Farfar August och farmors ogifta syster Ann-Sofie bodde där. Dessa två gamla hade mamma och skötte tills de dog. Jag hade sju syskon, fyra är döda. Två dog som barn i kikhosta.

Skolan vi gick i ligger på samma plats som nu. När pappa gick i skola fanns den ungefär där Rolf Hermanssons hus ligger. Vi gick i skolan varannan dag. Skolböckerna vi hade var Biblisk historia, katekesen, Bibeln, historia och naturlära. Räkning hade vi också men det tyckte jag inte om. Bäst tyckte jag om kristendom. Lärarinnan hette Klara Kristensson, hon var mycket sträng. Min bror Karl som var två år yngre än jag, gick i skolan på samma gång. Han gjorde inte alltid som lärarinnan sa. Då slog hon honom över fingrarna med pekpinnen. Då grät både Karl och jag. En gång delade hon ut russin till skolbarna. Man frågade Karl vad de smakade. Då sa han: "Fråga dem som tuggade", han hade inga fått.

Ibland fick jag lov från skolan för att hjälpa till hemma, t.ex. när vi bakade. Jag fick också hjälpa pappa med garnen. Han lämnade dem till oss när han varit ute och sa, "gör dem i ordning". Då fick vi "lönna" och "gre" dem, sen splitta och "böda". Backer hade han också, dem agnade vi med skal inne på köksgolvet.

När han satte ålryssjor var jag ofta med honom ute och rodde. En gång var han ute på isen och stångade ål. Då gick han till stan på isen för att sälja ålen. Han hade ”stockskener” på fötterna. Det var ett slags skenor med trä inunder. På dessa gick han den långa vägen över Björköfjorden till stan. Jag glömmer det aldrig, för när han kom hem var han alldeles slut. Ibland när han stod upp på morron sa han; ”I dag är det kaw hängane bleget”, då var det stilla och vackert väder. Han var också kännare på Påven.

Vi hade det fattigt hemma, det var många munnar att mätta. Men vi svalt aldrig, åt mycket fisk och potatis. Fick vi smör på brödet fick vi inget pålägg. Senare hade vi två grisar, då blev det mycket bättre. Får hade vi också. Måltiderna var det mycket noga att alla passade. Och innan vi åt läste vi alltid bordsbön:

*I Jesu namn till bords vi gå
äta dricka få vi då
dig till ära oss till gagn
så får vi mat i Jesu namn*

Och efter maten:

*För mat och dryck dig var lov
o Gud lär oss i tron att hålla dina bud.
Gud ske lov Amen.*

Men vi hade ändå tid att leka. Panta burken var roligt. Ibland lekte vi bröllop. En gång gifte Elin och Alban sig i Mandas bo. Då klädde vi bruden och låtsades ha kalas.

På jul hade vi girlanger i taket och en ljuskrona på bordet. Så fick vi julhögar med gullhästar och mjölkepigor (en slags vita pepparkakor). Julklappar fick vi inga, men julgran hade vi. Trägolv hade vi överallt, det var arbetsamt att skura. Mamma vävde mattor och handdukar. Så vävde hon ett brunt tyg till mig som Olga sydde en klänning med sammetskrage på.

När vi gick och läste åkte vi med ångbåten till Torslanda. Pojkarna seglade ibland men inte vi flickor. Vi läste för kyrkoherde Gullbring.

Manne och jag har varit ihop sen vi var barn. När vi var unga kom han varje dag till varat, när han var hemma. Det var en rolig tid. Dansade gjorde vi ibland på dansbanan som låg där Gunnars hus ligger nu. Ibland samlades vi hemma och spelade och sjöng, för vi hade orgel.

Jag gick ofta runt i husen och hjälpte till att tvätta och baka. Det var stora bak, 50-70 kg, ja ibland 100 kg kunde det vara, mest grovt bröd. Det är inte många hus som inte jag varit och bakat i. Mannes mamma hjälpte jag också. Manne tyckte att ingen bakade så gott bröd som hon. Hon använde ett slags vetemjöl som de kallade bakelsemjöl. När hon satte degen skulle bara hälften av sockret tillsättas, sedan fick den stå och jäsa. Sedan ältades degen med resten av sockret och fick jäsa igen. Tre kronor fick vi när vi hjälpte till att baka, en krona och femti öre när vi skurade i skolan. Tvätt var också arbetsamt. Vi tvättade ju allt för hand. Mamma brukade "laga" tvätten förr. Då slog hon kokande lut över den smutsiga tvätten. När den kallnat, tappades luten av, värmdes, och slogs över tvätten igen. Detta upprepades flera gånger. Sedan tvättades det för hand och sköljdes i sjön. Där "böstades" tvätten med ett "bösteträ" så luten riktigt skulle gå bort.

Manne och jag förlovades oss 1924, och den 19 december 1926 gifte vi oss i Öckerö nya kyrka. Jag kommer ihåg att det snöade lätt. Vid kyrkdörren stod en som hette Hjalmar och spelade brudmarschen. Bröllopet hade vi i mitt föräldrahem, jag var vitklädd och hade diadem i håret. Vi bodde i Mannes hem i tre år, där är Helmer född. När vi var nygifta köpte Manne ett stycke kött och vi kokade köttsoppa. "Lovisa nu får du äta så mycket kött du vill", sa han. Det var så gott och jag åt. Jag var inte van vid detta, för hemma delade alltid mamma upp köttet så vi fick en bit var. Sedan byggde vi ett eget hus. Det var en högtidsstund när vi kokte kaffe i vårt eget hem första gången. Vår kaffekittel av koppar fick vi i bröllopspresent. De hade diktat en vers som jag kommer ihåg ännu för jag tyckte den var så käck.

*Här kommer Petter så fin och rar
sota ej ner han för, det är ej bra
ge han en böna, så blir han så gla.*

*Nu gäller det Manne, Lovisa passa på
i Petter en farlig rival du kan få
ja, lägg det på minnet och vakta han väl
ty kvinnfolk rätt ofta i Petter blir kär.*

Lovisas mamma Anna Möller i sitt kök.

Fotografi över den gamla bebyggelsen från 1909 med Kalven i bakgrunden. Husen med början till vänster: Bertas, Olas August och Fritses. I bakgrunden: Alekes, Olas Axels, Annas Kalles och Andreas Oskars.

Följande brev skrevs under första världskriget 1916-17, då många var inkallade. Vi vill med dessa ge en inblick i hur man på ett målande sätt kunde berätta om vardagliga händelser men också om sådant som hänt på andra öar. Trots att det inte fanns telefon eller regelbunden ångbåtstrafik visste man det mesta av det som hände runt omkring.

Hyggdalen den 16/5 1916.

Älsade bröder Gust!

Någon skriver jag några rader
till dig och underrättar ~~att~~ vi
har det, vi äro friska och brya oss om
mer än de är det förnämsta av allt
hoppas att även du skall bliva stark
och frisk när du nu får din medicin
det gick så bra för oss att få köpt den
prydda i Viktor segla till staden med
jullen och gick kl 9 i båt kl 6 hade
god vind på båda vägarna, vi var i
köpte en båt här för vi har köpt en så
kan vi inte få den förän vi hade något
att gea henne, det är utav Ludvig på
så hon kostar 200 så 50 kr det var bra

dyrt det så för som är på ena sidan och på
 den andra sidan. Det blir en tyckare
 allt om en fick den yngsta den tredje
 och tänkte att bara själv. Lördag se ett or för
 bara när John kommer bara om han vill
 lämna den han är ute i medlidenhet
 skulle mest vara för. På ena sidan or inte
 bara en skulle komma till stans ja
 med det förste var det så på ena sidan
 mamma skulle väl till stans med angäst
 men så blev det regn så bara en i ett tanka
 på att var så bra om en fick något till
 biten var något att gå med han skulle
 ha blivit sig, pygga var till stödet. Det
 gick så bra, han var att det bästa illare
 så på för ena sidan så nu blev det att
 slutlig det för du för mamma säger
 alltså att man skulle ha betänksamt
 kraft så gör det godt. Det gick så fint
 så det är inget som har redan på det en

skett or för ena sidan så på den andra sidan
 med John för de skulle or för ena sidan
 i dag om de kan gå för ena sidan
 jag eller or för ena sidan
 om mamma or för ena sidan
 om en till vara or för ena sidan
 till dag, nu kommer man se något upp
 sedan det blev en timme för det var
 riktigt på för, han or för ena sidan
 nu för i ett or för ena sidan
 ja för ena sidan, det är väl lika över att
 kan jag för, man för för ena sidan
 ingenting or för ena sidan
 från den sista tiden som varit.
 Juleborg är för ena sidan
 varit ute om för ena sidan
 att gå ut i. Juleborg var or för ena sidan
 det var för för ena sidan
 var det om jule för ena sidan
 klockan är or för ena sidan

Djocksta han annars hade nog ingen
sint råddad. ~~At~~ Lotta var med jag
tälte vid henne när vi gick från kyrkan
hon fick tag i Hanses Claf så han
fröskte hålla henne uppe han höll
honom som halven så hade han en flicka
i handen mestadels att det kunde gå
bra för honom, alltså på Djocksta han
väl smekte till Gustav och Mollan i
Hennings pappa begravde i sin efter
dem, våra fyckte nog att det var bekvämt
att de inte fick vorden i gång för de
skunde de också ha varit till hjälp
Ines som är till mosters var den sista
som de fick upp han var så stökig de
mer i går var han sår, Johns Döda
var våra stöd de arbetar så mycket
med henne så är han vid sig om han
kan gå igenom det när han står för
hona att hennes flicka är stöd de

skulle du om bli fäst i
kyr när du får ställa bar
det om honom såret fram
de väntar vi allt snart att
på hora många bara i
djocksta & hängar på
so alla manna & flickor
dig för det kärlekens beo
som han fick
Till sist de hjärtanaste
hängar på sin syster Olga
stör så fort du kan
Vi hade en bara men den
mestadels för bli bättre en
annan gång.
Om du stann till några år
kan allt gå det kan du göra om
a tacka honom för beo.

Uppsala den. 29/5 1917.

Minne kusin

Jag får nu ännu en gång till
innan du kommer hem, skriva
några få rader till dig och säga
hur du mår bra hoppas jag,
som jag gör, du är du ju snart
färdig, så de går ju snart nu.
Jag får väl säga om för dig
hur vi har haft det med Pingst
vi har haft det riktigt färdigt
för vi har haft musik i dans
både i Pingst och i andan,

, om Pingst och så spela Jönar
ifran Hising för oss och om
andan så spela Emanuel ifran
Höns rö, och emellanåt Erik,
så vi hade riktigt riktigt, bara
en hade haft en riktigt dans-
bana, men de ha vi inte
vi dansar på Pitses plan där-
nere, för vår gamle dansplan
där finns inte mycket igen.
Justus i Georg de är hemma
allt som oftast, nu me Pingst,
så va Georg hemma i till son-
dan så kommer Justus hem igen,
han va hemma söndan före
Pingst, också, I går så va
Nora i jä, i Erik i Lutar

i den den nya kyrkan på
Gripplatan om du har hört de
att de har gjort den nye lokal
på Gladia till en kyrka, så nu
har en inte så lång väg om man
vill gå till kyrkan, en kan få
gå till Rattvassden där också.
men de är ju ännu något konstigt
än så när en tänker på att de
har varit en lokal, så där var
en av de nye prästerna i predika
så de va precis som om en hade
varit i kyrkan på Ökernä i
läraerna men spela orgel där.
där va så mycket folk så vi kom
snappast in. Här har varit
mycket kyrk i i stället med

Pingst, för pojkarne de har varit
så mycket så ordentliga, men när
kan på till Midnatt, koppel de
är hemma så, Du får vara många
faktar för kyrkan som jag fått från
dig, du tänker ändå på oss när komma.
där.

Så får jag säga dig de
alla hjärtligaste önskaningar
på födelsedagen den 10 juni,

Ja nu får jag säga att med
dig för denna gång med
många hälsningar från mig
och från våra allsammans.
din kärne
Lena.

Skolkort
från år 1902 - 1988

Skolkort 1902

Övre raden: Algot Edvardsson, Hugo Hansson, Albert Edvardsson, Verner Johansson, Viktor Karlsson, Gustav Karlsson, lärarinnan Klara Kristensson, Hugo Adolfsson, August Adolfsson, Birger Karlsson, Robert Edvardsson, Edgar Karlsson, Hjalmar Johannessson och Georg Edvardsson. Nedre raden: Olof Karlsson, Magda Karlsson, Agda Alexandersson, Karolina Karlsson, Arvida Karlsson, Alida Andersson, Hulda Olausson, Signe Andersson, Anna Olofsson och Erik Hansson.

1913

Övre raden: Alice Adolfsson, Lilly Olsson, Ellen Adolfsson, lärarinnan Klara Kristensson, Maria Johansson, Märta Berntsson, Elin Johansson och Edit Adolfsson. Mittersta raden: Rut Berntsson, Emmy Johansson, Astrid Eriksson, Alexandra Eriksson, Adolf Adolfsson, Oskar Johansson, Karl Karlsson, Birger Olofsson, Anna Olofsson, Lovisa Karlsson och Olly Eriksson. Nedre raden: Emil Johansson, Linus Edvardsson, Alban Olofsson, Rickard Olsson, Ernst Adolfsson, Knut Olausson, Elis Karlsson och Artur Edvardsson.

1926

Övre raden: Doris Johansson, Elsa Edvardsson, Tage Olofsson, Ally Johannesson, Birger Karlsson, Ingegerd Olofsson, Viktor Johansson, Rut Olsson, Viktor Karlsson, Karin Johannesson, lärarinnan Klara Kristensson, Kerstin Hermansson, Margit Karlsson och Armand Karlsson. Nedre raden: Alrik Olofsson, Lennart Edvardsson, Arnold Edvardsson, Judit Karlsson, Signe Hansson, Ella Olofsson, Ingrid Olsson, Asta Hermansson och Einar Johansson.

Examen 1928

Övre raden: Lärarinnan Klara Kristensson, Ruth Olsson, Ingegärd Olofsson, Ally Johannesson, Birger Karlsson och Armand Karlsson. Nedre raden: Judit Karlsson, Dagny Karlsson, Asta Hermansson, Ingrid Olsson, Borghild Edvardsson, Ella Olofsson, Signe Hansson, Arne Johannesson, Alrik Olofsson, Doris Karlsson, Einar Johansson och Arnold Edvardsson.

1934

Övre raden: Lärarinnan Anna Johansson, Ellen Edvardsson, Sigvard Karlsson, Astrid Edvardsson och Ragnhild Hermansson. Mellersta raden: Åke Johansson, Allan Johansson, Rune Hansson, Osvald Olsson, Ragnar Karlsson och Henry Karlsson. Nedre raden: Morgan Karlsson, Hildegard Karlsson, Gunhild Hermansson, Sonja Edvardsson, Alvar Hansson, Reinhold Karlsson och Valdemar Edvardsson.

1946

Stående: Leif Johansson. Övre raden: Gerhard Edvardsson, Gösta Edvardsson, Gun Andersson, Stina Karlsson, lärarinnan Anna Johansson, Majlis Karlsson, Elsa Hermansson och Karl Olof Karlsson. Nedre raden: Lennart Adolfsson, Elvi Karlsson, Bengt Hermansson, Elise Karlsson, Ragna Olsson, Margareta Johansson, Siv Karlsson och Ingemar Karlsson.

1952

Övre raden: Sture Olofsson, Jan Adolfsson, Sune Hagberg, Birgitta Johansson, Uno Karlsson och Ingegård Karlsson. Andra raden: Anita Karlsson, Margareta Johansson, Ingemar Karlsson, Göran Adolfsson och lärarinnan Birgit Sanden. Tredje raden: Reine Olofsson, Veli Säyläs, Monika Andersson, Ulla Andersson och Lola Johannesson. Fjärde raden: Gertrud Adolfsson, Barbro Johansson, Gerd Adolfsson och Roland Samuelsson.

1956

Bänkraden från vänster: Gunilla Karlsson, Ulla Fetscher, Marita Hagberg och Vivianne Johansson. Rad 2: Ann-Marie Andersson, Ingmarie Johansson, Erling Olofsson, Lena Johannesson och Aino Karlsson. Rad 3: Lars Hallin, Lisbeth Olofsson, Nils Adolfsson, Elsy Karlsson och Uno Karlsson. Rad 4: Barbro Olofsson, Monika Andersson, Ulla Andersson och Gertrud Adolfsson. Stående från vänster: Gerd Adolfsson, Gunnar Karlsson, Göte Johansson, lärarinnan Inger Hällstrand, Annelie Fetscher, Laila Olsson och Inga Adolfsson.

1958

Övre raden: Lilian Johansson, Per-Arne Johannesson, Tomas Skarland och Stig Karlsson. Undre raden: Ingela Karlsson, Mona Olsson, Ann-Britt Hansson och Ola Karlsson.

1964

Övre raden: Elisabeth Karlsson, Annika Karlsson, Eivor Johansson, Britta Olofsson, Bo Andersson och Britt-Marie Skarland. Mittersta raden: Stig Hansson, Ellinor Karlsson, Solvej Johansson, Hasse Johansson, Mats Hansson och Agneta Olofsson. Nedre raden: Bertil Claesson, Rolf Hermansson, Ingrid Fetscher, läraren Gustav Larsson, Gunnel Hermansson och Torsten Claesson.

1970

Övre raden: Sven Hansson, Ylva Adolfsson, Eva Johannesson, Lillemor Karlsson, Jan-Åke Johansson, Christina Hermansson och läraren Gustav Larsson. Nedre raden: Margreth Hermanson, Mikael Karlsson, Anne Adolfsson, Tommy Karlsson och Marie Karlsson.

1974

Övre raden: Krister Karlsson, Jonny Hermansson, Martin Arvidsson, Hans Karlsson, Susanne Olofsson, Margreth Hermansson, Mikael Karlsson och läraren Gustav Larsson.
Nedre raden: Maria Claesson, Sören Karlsson, Maria Steffens, Roger Johansson, Kenneth Adolfsson, Camilla Karlsson och Jörgen Hansson.

REKTOR
GÖRAN LÖFGREN

vår
1
9
8
0

HYPPELNS SKOLA

KLASS
2
4
6

GUSTAV
LARSSON

KENNET
ANDERSSON

FREDRIK
OLSSON

NIKLAS
SKARLAND

HENRIK
STEFFENS

CHRISTIAN
YNGVEßON

JANNIKE
JOHANSSON

VERONIKA
KARLSSON

ERIK
HERMANSSON

NIKELAS
JOHANSSON

PETER
ANDERSSON

HELENA
ARVIDSSON

AILA
KARLSSON

ANNA
KARLSSON

JÖRGEN
HANSSON

CATARINA
ANDERSSON

CAMILLA
KARLSSON

ANNA MARIA
CLAESSON

MARIA
STEFFENS

CHARLOTTE
YNGVEßON

väst -
svenska
skolfoto

1984

Övre raden: Katarina Olsson, Johan Olofsson, Johanna Hansson och Anna-Karin Olofsson. Mellersta raden: läraren Gustav Larsson, Fredrik Hansson, Therese Johannesson, Stefan Johansson, Sandra Carlsson och Jonas Andersson. Nedre raden: Ulrika Johansson, Mattias Westerström, Erik Olofsson och Carolina Yngvesson.

Hyppeln Klass 4—6

Övre raden: fr. v. 1. Andreas Westerström 2. Fredrik Johansson 3. Robert Arvidsson

Mellanraden: fr. v. 1. Patrik Carlsson 2. Linda Johansson 3. Malin Sjöström 4. Sofia Carlsson 5. Jessica Sinclair 6. Georg Engström

Nedre raden: fr. v. 1. Torbjörn Johannesson 2. Wendell Johansson

1988

Hyppeln Klass 1—3

Övre raden: fr. v. 1. Håkan Olofsson 2. Tobias Thorsén 3. Cajsa Yngvesson 4. Markus Olsson 5. Mary Jane Johansson

Mellanraden: fr. v. 1. Ebon Adolfsson 2. Anders Johansson 3. Stig-Anders Hansson 4. Christoffer Steffens 5. Elin Thorsén 6. Lena Sjöström

Nedre raden: fr. v. 1. Elin Hermansson 2. Kristin Johannesson 3. Mylyn Johansson 4. Charlotte Johansson

Melodi: *Sunnanö*

1. ÅR 1982 DET BLEV EN FRÅGA VÄCKT
I ÖCKERÖ KOMMUN ATT SÖKA STARTA ETT PROJEKT
DÄR VARJE Ö SKALL FORSKA I SIN EGEN HISTORIK
|: FÖR ATT FÅ FRAM DEN BILD SOM ÄR FÖR DENNA Ö UNIK :|
2. EN UPPMANING PÅ JACKIES VÄGG ATT ALLA STÄLLER UPP
MEN DET KOM INTE MÅNGA HIT VI BLEV EN LITEN GRUPP
VI VAR EN "TILLETÖLL" IBLAND MEN OFTAST "FYLLEFEM"
|: SOM SAMLADES VAR TORSDEGSKVÄLL I VÅRT FÖRSAMLINGSHEM :|
3. MED INGEMAR SOM LEDARE SÅ SATTE VI IGÅNG
ATT PÅ VÅRT ÖMÅL HITTA ORD DET BLEV EN LISTA LÅNG
OCH SEN PÅ KARTA SÖKA GE VAR PLATS SITT RÄTTA NAMN
|: FRÅN "JÄTTHÖVET" TILL "GULA SKÄRT" OCH NER TILL "VIGA HAMN" :|
4. VÅR ÖS HISTORIA VI BÖRJA FORSKA I SÅ SMÅTT
OM GAMLA BRUK O SEDER UNDER ÅREN SOM HAR GÅTT
VI INTERVJUADE GAMMELMOR OCH ÄVEN GAMMELFAR
|: OM TIDERNAS SOM SVUNNIT HÄN OCH VAD DOM UPPLEVIT HAR :|
5. VI LETADE PÅ VIND OCH SKRUBB OCH UTI CHIFFONJÉ
DÄR FANN VI GULA HANDLINGAR FRÅN 1793
GAMLA FOTON OCH GAMLA BREV PÅ NYTT SÅG DAGENS LJUS
|: OCH MÅNGA KÄRA MINNEN VÄCKS TILL LIV I VÅRA HUS :|
6. DEN FÖRSTA FISKEBÅTEN HÄR VAR PERLAN NR 1
SOM KOM TILL HÖPPEL REDAN ARTONHUNDRA-ÅTTIETT
SEN BLEV DET FLERA "PÖ OM PÖ" VI FICK EN LISTA SKÖN
|: SOM VISAR OSS ATT FISKET VARIT VIKTIGAST FÖR ÖN :|
7. VI TACKAR ER SOM PLOCKAT FRAM DET SOM HAR LEGAT GÖMT
ETT DOKUMENT FRÅN SVUNNEN TID SOM INTE FÅR BLI GLÖMT
ALLT DETTA SOM VI SAMLAT IN DE SKALL BLI SATT PÅ PRÄNT
|: UTI EN BOK SOM KAN BLI DIN DÄR SER DU VAD SOM HÄNT :|

Med denna visa vill vi avsluta arbetet med hembygdsprojektet som har pågått sedan 1982. Visan skrevs till en soaré 1984 då vår första hembygdsbok kom ut.

Ett varmt tack till Agneta Thorsén för hjälp med fotografierna, Christer Lundberg och Hyppelns Ö-värd för utskrivningen, samt alla som på ett eller annat sätt medverkat till att hembygdsprojektet kunnat genomföras.

HYPPELN – en liten ö med bergknallar i den göteborgska skärgården, har genom åren haft fisket som den dominerande näringen.

Närheten till naturen och havet och sammanhållningen bland öborna har präglat deras intresse både i vardag och fest.

Från de hårda krigsåren 1939–1945 har bilder och minnen plockats fram och många av öns innevånare har medverkat till att denna dokumentation kunnat tas fram.

Boken är ett sätt att visa för kommande generationer hur livet var på en liten karg ö, under de år då till exempel matransonering gjorde att det inte alltid var så lätt att få fram tillräckligt med närande kost på bordet – men boken vill också visa att sammanhållningen och arbetet för det gemensammas bästa stod i förgrunden för alla som bodde och verkade på Hyppeln under krigsåren.

ISBN 91-630-0856-4